

274.5114

F47a

Rare Book & Special
Collections Library

ANTIQUITAS, ET DIGNITAS
ECCLESIAE VERCELLENSIS
VINDICATA.

Dissertatio Apologetica
FRANCISCI INNOCENTII,
PRIORIS, FILEPPI
CANONICI THEOLOGI VERCELLENSIS.

LUCÆ 1754.

★★ * * ★ ★ ★ * * ★ * * ★ ★
TYPIS VENTURINI
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

274,5114

F472

(I)

ILLUSTR.^{MIS} , ET REVERENDIS.^{MIS}
DOMINIS

DD. DIGNITATIBUS, CANONICIS
ET CAPITULO ECCLESIAE
VERCELLENSIS

FRANCISCUS INNOCENTIUS
FILEPPI

Ejusdem Ecclesiae Canonicus
Theologus

S. P.

Unquam fore rehar, Amplissimi
Patres, & Collegae Veneratissimi, ut Disserta-
tio mea de Antiquitate, & Dignitate

*

in-

*inclytæ hujus Vercellensis Ecclesiæ , quam
 ab inviti pene manibus ereptam Illustris-
 simus & Reverendissimus DD. Joannes Pe-
 trus SOLARIUS , Præsul & Comes Ver-
 cellensis , novissimè ab eo habitæ , Sapien-
 tissimis Synodi Decretis , adnecti voluit :*
*quæque innocenter adeo contexta est , ut no-
 ceret nemini , nullumque læderet ; nunquam ,
 inquam , fore rebar , ut exteris omnibus ,
 iis potissimum , quorum fortassis intere-
 rat , altè silescentibus , ex domesticis
 unum offenderet , qui inusitato sane exem-
 plo , innocuis Patriæ laudibus , se ultrò
 hostem inferret , quam toto nisu , ipsum
 provekere oportebat . P. Triverium lo-
 quor , popularem nostrum , Sapientissimi
 Prædicatorum Ordinis assecclam , cujus
 delata huc nuper est Historico Critica
 Dissertatio , typis Mediolanensibus edita ,
 qua inaudito consilio , assertam à me
 & Civitatis hujus , & Ecclesiæ Dignita-
 tem elevare , atque evertere (Si fieri
 posset) non veretur : & me , qui cum
 vix de facie novi , quique cum illo
 nullum usum , nullumque ne levissimi qui-
 dem sermonis commercium unquam habui ,
 conviciis , quod Patriæ gloriæ nonnihil*

(III)

sim velificatus , acriter insectatur . Rem novam admiramini viri Amplissimi . Est tamen , quod amplius miremur . Quæ à me , pro Ecclesia nostra , in Dissertatione mea , parcè restrictèque conscripta sunt , ea brevi quidem , sed luculentiori oratione prosecuti sunt , ejusdem præclarissimi Ordinis , Sapientissimi Patres , dum Provincialia Comitia hic solemnè celebritate haberent anno 1747. , biennio videlicet antequam mea prodiret Dissertatio , ita ut ipsi , eorum , quæ exiliter deinde in Dissertatione mea dixi , mihi Auctores fuisse , jure & merito censendi sint . Audivimus ex suggestu , in ornatissimo , frequentissimoque Eruditorum consessu , & oculis subjecta legimus , Eusebianam Ecclesiam , everso fabuloso D. Barnabæ Apostolatu Italico , sibi MERITO vindicare D. Petrum , verum conditorem & DD. Sabinianum , Martialem , & Justinianum cooptatos Apostolicæ turbæ , primo fidei Christianæ ævo , summam sacerdotii potestatem , in administrandis ejus rebus obtinuisse . Audivimus , Civitatem Ver-

(IV)

cellensem , quæ præibat Romæ in vetustate conditionis , Romæ esse æqualem in antiquitate Religionis . *Audivimus* , jura Metropolitica , Mediolanum hinc fuisse translata . *Audivimus* , usu Pallii Græci , Episcopos Vercellenses , fuisse insignitos . *Audivimus* sed præstat Orationem ipsam ob oculos ponere .

„ ILLUSTRISSIMIS ET REVERENDISSIMIS DD.

„ DIGNITATIBUS , ET CANONICIS

„ AC CAPITULO

„ ECCLESIAE EUSEBIANÆ

„ FR. RAYMUNDUS MEDAIL SECUSIANUS

„ ORDINIS PRÆDICATORUM

S. P. D.

„ Multæ me rapiebant causæ , ut
„ hæc meas vigilias , sub vestri nominis auctoritate , ac fulgore ,
„ cænates Optimi , exire in lucem
„ curarem ; & cæteris silentio invo-

„ lu-

„ lutiſ , unam in publicum proferam ,
 „ nimirum mirificus animi mei im-
 „ petus , exortus à clariffima fama
 „ veſtrarum dotum , ac virtutum , quæ
 „ eloquentiæ copiam offendunt ; ut Spi-
 „ ritus citius deficiant , quam cref-
 „ cat beneficio rerum Orationis cur-
 „ ſus . Quis non ardeat mecum pari
 „ ſtudio , ſi leviter verſetur in ſpe-
 „ ſtandis exordiis Eccleſiæ Eusebianæ ,
 „ cujus vos eſtis electi , Primates !
 „ Nam ipſa , everſo fabuloſo D. Bar-
 „ nabæ Apoſtolatu Italico , ſibi meritò
 „ vindicat D. Petrum verum condito-
 „ rem , & Divoſ Sabinianum , Martia-
 „ lem , Juſtinianum , cooptatoſ Apo-
 „ ſtolicæ turbæ , qui primo Fidei Chri-
 „ ſtianæ ævo ſummam Sacerdotii po-
 „ teſtatem , in adminiſtrandis ejus re-
 „ bus obtinuerunt : quapropter Civitas
 „ Vercellarum , quæ præibat Romæ
 „ in vetuſtate conditionis , Romæ ef-
 „ ſet æqualis in antiquitate Religionis .
 „ Quis non laudibus efferat votum me-
 „ um ; dum in animo volvat Eusebium ,
 „ Parentem veſtrum , qui fuit invictiſ-
 „ ſimus Vindex Divini Verbi , in pro-

(VI)

„ xima jactura Fidei : fuit magnus se-
„ cundum nomen suum , maximus in
„ salutem Electorum : fortis in bello ,
„ in medio Magnatorum , scilicet in
„ Concilio Mediolanensi , in conspectu
„ Regum ita apparuit , ut neque se pol-
„ lui , neque filios suos cum Arianis
„ participare permetteret : quasi Sol re-
„ fulgens , sic effulsit in Templo Dei :
„ fuit ut filius lucis per sanctam ver-
„ sutiā , prudentior filiis tenebrarum ,
„ & demum confregit vafros ubique
„ tartarum , & contrivit inimicos us-
„ que ad hodiernam diem . Non agam ,
„ ut eloquar de usu Pallij Græci , cui
„ decimo sæculo successit usus Purpuræ ,
„ de amplitudine vetusta vestræ Eccle-
„ siæ , cum qua fuerunt coniuncti Popu-
„ li , ac Agri Vercellensis , Ipporegien-
„ sis , Dertonensis , de Primatu Me-
„ tropolitæ , nunc à Mediolano , obten-
„ to , de honoribus , & muneribus ,
„ de Oppidis , de Principatibus , quibus
„ Ecclesiam Vercellensem Summi Pon-
„ tifices , & Augusti Imperatores per-
„ fusis manibus , affecerunt , ac orna-
„ runt . Non possum silentio percurre-

„ re-

(VII)

„ re Primatum Ordinis Canonicalis ,
„ ibi incæpti sub Imperio Eusebij , &
„ propagati ad cæteras Ecclesias Or-
„ bis Occidentalis , præstantiam Ritus
„ Eusebiani , ex quo velut filius , pro-
„ dijt Ambrosianus , cui laus eloquen-
„ tiæ , terra , marique diffunditur .
„ Jure & consulto optavi , ut conse-
„ crandi Numini vestro , laboris mei ve-
„ nia concederetur : quo nihil optabilius ,
„ nihilque supersperandum . „
„ Hunc verò mihi , tanti favore pa-
„ trocinij condècorato hæret animus ,
„ planè obrutus à conspectu vestro , a con-
„ spectu Virorum , in quorum menti-
„ bus , Sapientia ædificavit sibi do-
„ mum , ita ut omni ævo , sapientif-
„ simo Regum consilio , impleveritis ,
„ ac impleatis Cathedras Episcopales .
„ Exoro vos , anxie quidem , votif-
„ que omnibus , ut comitas vestra
„ temperet vestrum fulgorem ; ne ipse
„ sit allaturus ingenio meo , plus ob-
„ scuritatis , quam lucis , & demisso
„ animo , signum devotionis meæ sisto
„ venerabundus , & obsecro , ut gra-
„ to spiritu accipere dignemini . Va-

„ lete , & serenis frontibus , meam
 „ augete felicitatem . „

Oratio hæc , impressa legitur , præfixa Thesibus editis Mediolani , typis Joannis Montani (Superiorum permissu) hoc titulo inscriptis : Illustrissimis , ac Reverendissimis DD. Dignitatibus , Canonicis , & Capitulo Amplissimæ Vercellensis Ecclesiæ , se , suasque Theologicas Theses , more Academico defendendas , juxta mentem D. Thomæ Aquinatis , S. Ecclesiæ Doctoris , Provincialium Comitiorum celebratione , humillimè offert R. P. F. Raymundus Medail Secusianus , Ordinis Prædicatorum studens Formalis ; quæque hac annotatione clauduntur : Disputabuntur publicè indeterminatis Thesibus in Templo S. Pauli Vercellarum ab eodem , qui supra , sub assistentia R. A. P. Fr. Augustini Mariæ Legnani Mediolanensis , in studio Generali S. Eustorgij de Mediolano Regentis . Anno 1747 . Mense Aprilis , die , hora .

Hæc eadem , recurrentibus Comitiiis , Anno 1751 . , alio , quod sequitur , luculentissimo elogio , rursùm publicè testati sunt sapientissimi Patres .

„ IL-

(IX)

„ ILLUSTRISSIMIS , ET REVERENDISSIMIS DD:

„ DIGNITATIBUS , AC CANONICIS

„ SANCTÆ ECCLESIAE EUSEBIANÆ

„ VIRIS , RELIGIONE , DOCTRINA , PRUDENTIÆ

„ CLARISSIMIS

„ VERITATIS ; AC JUSTITIÆ ÆQUISSIMIS

„ DEFENSORIBUS

„ AMORIS , ET ODIJ NESCIJS ,

„ INTEGRITATIS , BONARUMQUE ARTIUM CULTORIBUS

„ QUORUM ANIMÆ PATRIJ CANDORIS IMAGO

„ INEST

„ QUORUM MAJESTATIS FULGOREM , AFFABILITATIS
SUAVITAS

„ TEMPERAT

„ QUORUM ECCLESIA D. PETRUM CONDITOREM

„ DISCIPULOS APOSTOLORUM PRIMOS PRÆSULES ,

„ D. EUSEBIUM MAGNUM DIVINI VERBI INVICTUM
VINDICEM ;

„ QUORUM CAPITULUM ORDINIS CANONICALIS ORIGINEM

„ MONACHATUS DISCIPLINAM , CLERIQUE LEGES

„ IN-

INFULARUM PRÆROGATIVAM

„ RITUS EUSEBIANI PRÆSTANTIAM ,

„ EX QUO AMBROSIANUS PRODIIT ,

„ SUMMUM, QUADAM ANNI TEMPESTATE VECTIGALIVM JUS,

„ SIBI VINDICAT

„ OPPIDORUM COPIAM , ET SÆCULI DOMINIUM

„ PALLIJ GRÆCI POTESTATEM ,

„ CUI PURPURÆ ROMANÆ USUS

„ IN EPISCOPI ORNAMENTUM SUCCESSIT

„ AUCTIS PONTIFICUM, ET CÆSARUMQUE BENEFICENTIJS

„ SIBI ADSCIVIT ,

„ A VETUSTATE , DIGNITATE , VIRTUTE CUMULATAS
LAUDES

„ ADMIRATUS

„ NOVIS , FELICIBUSQUE SUFFULTUS AUSPICIJS

„ COMITIJS PROVINCIALIBUS , MIHIQUE PRÆSENS DECUS

„ GRATULANS

„ HOC QUACUMQUE SIT, GRATI ANIMI OFFITIUM ,

„ ET OBSERVANTIÆ MEÆ ARGUMENTUM

„ DICO , CONSECRORQUE „

Im.

*Impressum legitur typis Mediolanensibus
 Heredum Josephi Agnelli, præpositum alijs
 Thesibus, nomini vestro nuncupatis, hoc
 titulo: Illustrissimis, ac Reverendissimis
 DD. Dignitatibus, Canonicis, & Ca-
 pitulo Amplissimæ Vercellensis Ecclesiæ,
 se, Suasque Theologicas Theses, juxta
 mentem Angelici Ecclesiæ Doctoris, D.
 Thomæ Aquinatis, in Comitijs Provin-
 cialibus, more academico defendendas
 F. Ludovicus Felix Rolandi de Albin-
 ga, Ordinis Prædicatorum alumnus D.
 D. D.: Ad calcem legitur: Disputabun-
 tur publicè indeterminatis Thesibus, in
 Templo S. Pauli Vercellarum, Anno
 1751, mense Maij, die. Præsede P.
 F. Pio Francésco Sessa Comensi, in
 Studio Generali S. Eustorgij, Ordinis
 Prædicatorum Regente.*

*Quæ quidem in celeberrimo Eustorgiano
 Archigymnasio diligenter adornata, at-
 que ex eodem, nonnisi Sapientissimo, uti
 moris est, doctissimorum Patrum, ad id
 delectorum, calculo probatissima, in pu-
 blicum prodire, ut honori scilicet, non
 pudori essent, tum præstantissimis Alumnis,
 tum ijs, quibus honoris causa, Theses*

nuncupabantur , tum demum universo cœtui doctissimorum Patrum , quibus auctoribus , Theses , vestro nomini inscriptæ prodibant . Porro dum ex amplissimo loco , ab ijs ea dicerentur , qui Disputationem vestris sub auspicijs adgrediebantur , plaudentes vidimus , quotquot aderant , præcipuè Sapientissimos Ordinis Patres , optimos quosque ex universa Provincia collectos ; ex quorum voluntate propterea , quis dubitet , quin ea descenderent . Num saltem P. Triverius , tantus veritatis Zelator , hæc æquis non est passus auribus ? Nam & præsens adfuit , & sub ipsius oculis , eoque omnium , quæ agebantur , pleniter instructo , Nuncupationes paratæ sunt . Sed & ipse cum cæteris plausit aliquando . Quid igitur ? Num adulatores putem Viros longè gravissimos , atque ex assentatione mentitos , Nomen vestrum , vestramque Ecclesiam ludibrio habuisse ? Num tot , tantosque Viros , falsa dignitatis ornamenta , eruditæ simulationis artificio composita , in publicum dedisse arbitremur , vel ad popularis auræ quæstum , vel ad gratiam vestram , assentatione aucupandam ,

vel

vel ad erroris diffusionem; quorum, *P. Triverio* iudice fol. 9. alterum fædum est, alterum perniciosum? Num ipsos indicamus de industria, ea omnia confinxisse, concessisse, ut affectibus inservirent? Intrepidè affirmat *P. Triverius* Cit. fol. 9., addens se eorum non solum pudere, sed etiam tædere. Nempe dum adversum me, & Patriæ decora, obtrektionibus, & jurgiis, imprudentius invehitur, gravissimos, atque doctissimos sodales suos, imò & se ipsum, qui cum ijs olim sensit, immani ausu, fædaque criminatione, cujus pudere, imò & pænitere ipsum oporteret, repræbendit. Ferendum tamen utcunque facinus videri posset, *Viri Aplissimi*, si saltem obtrektionio, contumelia careret, & rationum, auctoritatumque momentis instructa, in medium profliret. Ast eam prorsus delumbem esse, atque jejunè admodum elaboratam, sive argumentorum pondus, vimque Critices, & eruditionis, sive scriptiois formam, dicendique genus, inspexeris; eoque uno præstare, quod *Dissertator*, inordinatis clamoribus, contentiosius convicia, atque contumalias erumpit; adno-

rarunt doctissimi Viri. Ob hæc, plerique,
 quorum consilijs iam acquieveram, vehe-
 menter mihi auctores erant, ut minime
 dignum refutatione, Adversarium ducerem.
 Verùm quo minus id exequerer, tum po-
 stulata vestra, Amplissimi viri, imprimis
 intercesserunt. Non enim æquo fertis ani-
 mo (& nemo bonus tulerit) Principis Ec-
 clesiæ præcipuas laudes ab Diocesa-
 no homine, qui aliquam obtrectan-
 do, nomini suo gloriolam, quære-
 re fortasse arbitratur, vociferationi-
 bus, licet inanibus impeti, quæ apud
 imperitum vulgus, quod hisce moveri
 solet, non nihil obtinere possent,
 si iusta animadversione non castigaren-
 tur. Ego verò, ut & vobis morem
 gererem, & simul Adversario meo ob-
 sequerer, ne omnino à me contem-
 ptus videretur, tandem decrevi, calamo
 parcendum non esse. Itaque pauculos di-
 es, seu verius horas, manu, mayo-
 ris molis negotijs alijs, paulisper sub-
 ducta, nonnullas festinanter annota-
 tiunculas (interea dum alijs, ho-
 minis nimie confidentiæ paulò ira-
 tiores, dissertationem ab ipso consar-

cinatam , universam , & per unam-
 quamque ejusdem partem singulatim ,
 ut audio , accuratiori trutina ponderant ,
 expenduntque) paravi , quæ de aliquot
 adversarum impugnationum , judicium fer-
 tur . Has , quæ vobis Auctoribus prode-
 unt , vobis ut rem vestram offero , reddo-
 que . Eas , quæ in me humanitate sole-
 tis , excipite , atque eadem amplissimi
 vestri Nominis Dignitate , quæ magnifi-
 centissima Principis Ecclesiæ decora , ubi-
 que clarissima , hucusque procul obrecta-
 tione depulsa , intacta servastis , ab in-
 juria defendite . Valete . Vercellis IV. Id,
 Aprilis MDCCCLIV.

FRANCISCO INNOCENTIO
FILEPPO

EUSEBIANÆ CATHEDRALIS
ECCLESIAE THEOLOGO
CLARISSIMO

EUSTATES ALPHIUS S. P.

Quintum post annum, quam prodiiit
singularis tua & perdoctè scripta
disertatio de Vercellensis Ecclesiæ
antiquitate, & dignitate, quum sæpe
jam auditum hic erat, multa & gra-
via adversum te moliri Eruditos quos-
dam, qui ægre ferrent, te Metro-
politicum jus D. Eusebio adseruisse; in
scenam tandem præter omnium ex-
pectationem producitur P. Hyacinthus
Triverius Vir, ut conijcio, natione
potius, quam animo Vercellensis, at-
que hac, quam a me habeas, volo,
dissertatione, Historico-Critica, ita ni-
mirum inscribit, *basce res veluti a te*
excogitatas comprimere, & conterere non
mediocri confidentia agreditur: nempe
„ Vercellensis Ecclesiæ primordia D. Pe-

(XVII)

„ tro Apostolo , vel cuidan ex Apo-
„ stolico Cœtu esse adscribenda; Fidem
„ Vercellis ab initiis a D. Sabinia-
„ no , inde a D. Martiali propaga-
„ tam , tum eisdem , tum D.D. Justi-
„ nianum , & Theonestum munere
„ Episcopali ibi defunctos esse , tandem
„ Eandem Ecclesiam dignitate Metro-
„ politica decoratam fuisse. „ Cur cæ-
„ teris , qui potiori jure fecissent , si-
„ lentibus , hanc ipse provinciam sibi sum-
„ ferit , & quæ melius vindicasset Patriæ
„ decora , evertenda sponte suscep-
„ rit , veritatis studium caussatur , quod
pietatis necessitudinis vicerit . Vir sa-
„ ne sincerus , & integer , opinionibus ,
„ & cupiditatibus solutus ! Certaminis
„ vero ; quod non quæsitus init , Du-
„ cem Melchiorem Canum appellat , quo-
„ cum aut *pariter in luto debeat hæsitare ,*
aut pariter sit expediendus . Quibus si lu-
„ culentum addideris judicium P. Corderii
„ censorem , immo verius *Encomiasten*
„ agentis , quî non extremum causæ tuæ
„ exitium verearis ? Frons speciosa , fa-
„ teor , magnifici aditus , splendida pro-
„ missa . Quid porro in recessu ? Insignis

demum ostentatio, convicia, supercilium
 magistri ineptam pueri *scriptiuncu-*
lam despicientis, non modo severio-
 ris criticæ leges sed vel prima dia-
 lecticæ Elementa neglecta, scribendi
 ratio, qua sui imitatore[m] nusquam
 Canus agnoscat. Leves tamen cona-
 tus non usque dedignaberis Vir Clar.,
 ut nulla comprimendos refutatione pu-
 tes; sed pro singulari, quo es in
 Ecclesiam nostram, studio, quam
 primum adseruisti, ejus dignitatem
 a non æquis detractatoribus naviter
 vindicabis. Non lustrî operam flagi-
 to, sed quam brevi conficias otio.
 Te spondeo rem pergratam facturum
 non popularibus modo Nostri[s], &
 Civibus, sed vel iis ipsis, quorum
 gratiam inire Triverius fortasse vo-
 luit, quamquam se tamen illis ad-
 modum, quod audio, non probave-
 rit. Vale.

Mediolani VI. Kal. Martii
 MDCCLIV.

(* *) (* *) (* *) (* *) (* *) (* *) (* *)

A N T I Q U I T A S ,

E T

D I G N I T A S

ECCLESIAE VERCELLENSIS
PROPUGNATA.

DISSERTATIO APOLOGETICA .

Go quidem fermè invitus , hanc
Dissertationem instituo . Quam
plura , ab ea me valide re-
trahebant . Videbam nostrum Dis-
sertatorem , ultro mecum in are-
nam descendisse , non ut de veri-
tate disceptaret , sed ut conviciis , & dictariis
me incesset . Hanc ejus mentem fuisse , quis-
que probe norit , qui Dissertationem ex ad-
verso ab eo contextam , attentè considerarit .
Non est autem meum , quemquam aversari , aut
durius habere , quod mecum , nec laceffitus ,
neque quod sua interest , propugnans , ultro
iniquè agat . Meæ tenuitatis conscius , nulli,
crimini verto , quod me , meaue flocci pen-
dat . Neque ego is sum , qui velim , aut de-
A beam

beam laceſſentibus, vicem rependere. Id vetat character Sacerdotalis, quo, licet indignus, honeſtor: vetat Chriſtiana manſuetudo, qua diſtriſtè præcipior, neminem, vel laceſſitus lædere: vetat inſtitutum meum, quo conſtanter loco parentum habeo, omnes doctos, & eruditos, a quibus inſtruar, & docear; quos propterea demifſo obſequio veneror, coloque: vetant demum rei literariæ, venerabiles leges, nec non honeſtatis; modeſtiæ, prudentiæ, ac humilitatis Chriſtianæ jura inconcuſſa, quæ homines, voluntate inter ſe concordēs, eſto intellectu diſſideant, concertationes, quas ſuſcipiunt, agere jubentur, non ut ſe mutuo proſcindant, ſed ut veritatem diſceprando aſſequantur. Illud, & accedebat, quod videbam mihi rem eſſe cum Viro *vaſta eruditionis, exacta Critices*, atque *inviſto argumentorum pondere*, congregiente, juxta ſapientiſſimi Cenſoris judicium, quod legitur fol. 6. Ipſe quoque doctus Diſſertator me terrebat fol. 11., ubi proſitetur *res a me excogitatas, ſibi faciliſſimum accidiffe, comprimere, atque conterere*. Et quamvis probe mihi conſcius ſim, nihil a me in Diſſertatione mea prolatum, quod haud contemnendis rationum, & auctoritatum momentis, vallatum non ſit; nihilominus inopia eruditionis, & modicitas intellectus mei, me anxie agitabant, ne forte in luce caligarem. Nunc verò, quod ſapientiſſimi viri, me certum reddunt, neque Diſſertationem adverſam, ea argumen-
torum

torum critices , & eruditionis copia , refer-
tam esse , ut formidari debeat , neque Dis-
sertationem meam adeo exilem , & infirmam
esse , ut ab impotentibus , valide defendi
non possit : iique hortantur , ut alacriter ag-
gressorem excipiam , ejusque ictus , & cona-
tus refringam impavidus ; eorum voluntati
me accomodans , & tantisper intermissis gra-
vioribus occupationibus aliis , quibus incessan-
ter distineor , Dissertationem meam , raptim
propugnandam suscipio , ea qua par est re-
verentia erga Dissertatorem nostrum , quem
profiteor me venerari , & diligere . Ad opus,
eo alacrius accingor , propensiusque , quod ad
illud , me iteratis postulationibus sollicitant ,
tum Eusebianæ Ecclesiæ Patres , sodales mei,
tum turmatim Convices nostri , & , quod
caput est , urgent jussa veneratissima Illu-
strissimi & Reverendissimi D. Comitis Joā-
nis Petri Solarii , Vercellensis Præfulis , zelo,
doctrina , pietate , & vigilantia verè pasto-
rali , clarissimi , quo imperante , Dissertatio
mea , me ferme invito , prodiit ; quibus om-
nibus grave nimis accidit , atque iniquum
videtur , virum Dioecesanum , silentibus cæ-
teris , propriæ Ecclesiæ laudum , nullo impel-
lente , obtrectatorem assurgere , & se ultro
hostem inferre . Si quid calamo , quod causa
non reposcat mea , imprudens exciderit , quod
aut acrimoniam sapiat , aut optimæ existi-
mationi , & venerationi , quam nostro Dissertatori debeo , vel minimum detrahat , aut

aliquid contineat , quod vel leviter adverſetur legibus juſtæ deſenſionis , id totum , tanquam inconfideratum , aut perperam dictum , & revoco , & improbo .

Rem totam conficiam , non ratiociniis tantum , & auctoritatibus , ſed verbis utrinque prolatis , nulla elegantiae , ſed ſolius peripicuitatis habita ratione , quo planior , expeditiorque noſtra evadet Oratio , ſpretis verborum fucis , & ornamentis . Ut autem de omnibus , quæ dicturi ſumus , rectum ſit iudicium , ob oculos docti Lectoris ponimus Diſſertationem noſtram , prout jacet ad calcem Synodi Dioceſanæ ; eam deinde , libratſis dumtaxat , collatiſque , quæ ex adverſo proferit ingenioſus Diſſertator noſter , propugnaturi .

DE ANTIQUITATE , ET DIGNITATE ECCLESIAE VERCELLENSIS , DISSERTATIO .

„ **E**cclesia Vercellensis (ait Ughell. tom. 4.
 „ Ital: Sac. in Ep. Vercellen.) *dignitate ,*
 „ *ac privilegiis Regum , & Imperatorum , antiqui-*
 „ *tate praterea , & Praesulum sanctitate , ac pra-*
 „ *stantia , in Gallia Cisalpina , si qua alia , cla-*
 „ *rissima est .* Cum Ughello sentiunt omnes , &
 „ nemo est , qui diffiteatur , eam esse unam
 „ ex dignioribus , & antiquioribus inter cæte-
 „ ras Italiae . Equidem Ecclesia Brixienfis coæva
 „ est Mediolanensi ; nam & eam D. Barnabam
 „ fundasse , & D. Anathalonem primum ejus
 „ fuisse Episcopum jam usque ab anno æræ vul-
 „ garis 53. , antequam ad Sedem Mediolanen-
 „ sem transferretur , summo consensu testantur
 „ Mediolanenses Scriptores , sequuti Catalogum
 „ priorum sex Mediolanensium Antistitum , quem
 „ ipsi antiquissimum appellant , quemque ali-
 „ qui elucubratum opinantur a Severo Sul-
 „ pitio , ut videre est apud Puricelli Dissert.
 „ Nazar. cap. 2. , alii confectum sæculo circiter
 „ VI. , quos refert Nicolaus Sormanus in libro

„ edito Typis Mediolanensibus anno 1740., cui
 „ titulus: *De origine Ecclesiae Mediolanensis*, in
 „ quo legitur, quod D. Anathalo, *omni tempore*
 „ *quoad viveret*, *utriusque Ecclesiae Mediola-*
 „ *nensis, & Brixienfis*, *plebibus pari tenore pa-*
 „ *storalem curam impenderet*. Licet autem tan-
 „ ta sit Ecclesiae Brixienfis antiquitas, nihilo
 „ secius quum anno 1311. contentio dignitatis
 „ Vercellensem inter, & Brixiensem Ecclesiam
 „ orta esset, Brixienfis causa cecidit, & Ver-
 „ cellensem, rei veritate diligenter inspecta,
 „ praecellentior, honorabilioremque, publico
 „ diplomate definitum est. Brixienfis enim Epi-
 „ scopus in Conventu generali Mediolani ha-
 „ bito coram Henrico VII., de cuius corona-
 „ tione agebatur, quum omni ope, atque ope-
 „ re contenderet, sibi supra caeteros Episcopos
 „ Mediolanensis Provinciae Suffraganeos prima
 „ subsellia deberi post Metropolitanum, contra
 „ stetit Ubertus Episcopus Vercellensis, & pro-
 „ latis juribus ostendit: *Ex longissima, & in-*
 „ *veterata consuetudine*, atque *observantia juxta*
 „ *mores diutius approbata*, ad Episcopum Ver-
 „ cellensem, *tanquam ad praecellentem*, & *hono-*
 „ *rabiliorem Suffraganeorum Lombardia*, *eam prae-*
 „ *minentiam spectare*, *tam in Conciliis*, *quam in*
 „ *Consecrationibus*, & *aliis tractatibus*, & *parla-*
 „ *mentis solemnibus*, in quibus Suffraganei Me-
 „ diolanensis Ecclesia requiruntur. Qua ubi Hen-
 „ ricus intellexit esse vera, praemissa diligenti
 „ deliberatione, atque deliberato consilio proce-
 „ rum, Comitum, & Baronum suorum Brixien-
 „ sem

*sem Episcopum a prædicta prerogativa beneficio
exclufit , primis fubfelliis Vercellenfis Epifcopo
decretis . De quibus omnibus conftat publico
„ Imperiali diplomate hac de re edito die 6.
„ Jannuarii 1311. , quod impreffum legitur apud
„ Ughell. loco cit. , & apud Ferrerium noſtrum
„ in vita S. Eufebii , edita Typis Romanis
„ anno 1602. fol. 200. , atque autographum af-
„ fervatur , vetuſtate quidem aliquibus in locis
„ exefum , in Archivio noſtro .*

§. I.

De antiquitate Eccleſiæ Vercellenſis .

„ **E**A propter origo Eccleſiæ Vercellenſis (nè
„ **E** juniorem viciffe antiquiorem dignitate ,
„ dicamus) vel ad D. Petrum Apoftolum , vel
„ certe ad Apoftolorum diſcipulos , qui primis
„ æræ Chriſtianæ annis eam fundaverint , ne-
„ ceſſario referenda eſt . Et quidem nemo eſt
„ unus , qui eam recentiorem faciat . Enim vero
„ Divum Petrum Vercellis prædiſſe , ibique
„ prima Evangelii ſemina fudiſſe , videtur inne-
„ gabile . Nam in primis id evincit antiquiſſi-
„ ma , & firmiſſima apud nos traditio , qua con-
„ ſtanter credimus, Apoftolorum Principem præ-
„ dicationi Evangelicæ eo in loco Vercellis exor-
„ dium feciſſe , quo poſtea in tantæ rei monu-
„ mentum , jam utque ab initio naſcentis Ec-

„ clesiae , Ecclesia constructa est , nota sub nomi-
 „ ne *S. Petri la ferla* ; cui traditioni suffra-
 „ gatur , quod tradunt gravissimi Auctores ,
 „ nempe D. Petrum eo intervallo , quo Roma
 „ absuit , pulsus Edicto Claudii Cæsaris , Occi-
 „ dentalem lustrasse Orbem , Liguribus , Lybi-
 „ cis Populis , quorum caput tunc erant Ver-
 „ cellae , teste Polybio apud Ferrerium in vita
 „ S. Eusebii , edita Vercellis anno 1609. de
 „ primor. Civit. Vercell. fol. 17. , Evangelium
 „ intulisse , & ad Alpes usque Secusiam , ut
 „ habent Chronica Novalitiensis Monasterii anti-
 „ quissima apud Ferrerium sup. fol. 27. , &
 „ 28. excurrisse . Adde D. Sabinianum , seu
 „ Savinianum , (qui certe fuit unus ex disci-
 „ pulis vel Christi , vel Apostolorum , de quo
 „ infra sermo fusior habebitur) sicut legitur in
 „ ejus vetustissima Vita manuscripta , quæ as-
 „ servatur in Archivio Capituli , reperisse Ver-
 „ cellis , primis illis Ecclesiae nascentis annis ,
 „ quosdam viros cum nonnullis mulieribus præ-
 „ ceptis Evangelicis jam initiatos , quos & ple-
 „ nius a se instructos baptizavit . Jam vero quis-
 „ nam alius illa Evangelii semina ibi fudit ,
 „ nisi D. Petrus , dum Roma pulsus Italiam
 „ peragraret . Nam D. Barnabam in Gallia Ci-
 „ salpina prædicasse , nullatenus credibile est ,
 „ sicuti adnotarunt Bacchinius , Tillemontius ,
 „ alique eruditissimi Viri , & nos alibi , si per
 „ otium licebit , Deo dante plenius expende-
 „ mus .

„ Ad excolenda hujusmodi Fidei semina , Ver-
 „ cel-

cellas directos esse a Principe Apostolorum Divi
vos Sabinianum primo, deinde Martialem, &
constantissima est Ecclesiæ nostræ traditio. Quin
immo eos fuisse Ecclesiæ Vercellensis Episcopos,
eamque Episcopali jure aliquando gubernasse,
ex eo certa capitur probatio, quod ii anti-
quitus, quoad viguit ritus Eusebianus, pe-
culiari officio colebantur, ut Episcopi Vercel-
lenses; sed & eos in antiquis Kalendaris,
Missalibus, & Breviariis semper expressis ver-
bis nominatos esse Episcopos Vercellenses, af-
firmant tanquam testes de visu, Modena, &
Cusanus. Profecto in pervetusto Kalendario
manuscripto ferme ob nimiam antiquitatem
oblitterato, quod adhuc extat conscriptum
ante octavum sæculum, sicuti ex for-
ma characterum deprehendi facile potest,
sub 19. Octobr. legitur: *S. Sabiniani*
Martyris Episcopi Vercellensis; & sub 30. Ju-
nii: *S. Martialis Apostoli Episcopi Vercellensis*.
Atque de his in Breviario Eusebiano non
minus, quam de Divis Eusebio, Limenio,
Honorato, Æmiliano, aliisque Episcopis Ver-
cellensibus, recitabatur Capitulum proprium,
quod nonnisi in festivitatis Episcoporum
Vercellensium recitabatur: *Talis decebat, ut*
nobis esset Pontifex.

Verum enim vero Divum Sabinianum in-
dubie fuisse Episcopum Vercellensem, locuple-
tissime testantur verba, quæ leguntur in ejus-
dem Vita, relata a Modena in suis ma-
nuscriptis, quæ ejus ævo (scripsit sæculo 6.

„ exeunte) præ nimia vetustate vix legi pote-
 „ rant , & sunt hujusmodi : *Contigit dispositione*
Dei , & affatibus Summi Apostolorum Petri ,
Martyres Christi Savinianum , Pontianum , &
Altinum Italiam velociter pervolare , sicque ad
ultimum populosa gentis Galliarum fines expeti-
vere , qui per tanta inquietudinis viam , quosdam
perfidia viros , sacri cuspide eloquii , & divina
eruditione pleniter educaverunt , & ab instru-
mento diabolica actionis commodius subtrahentes ,
legibus vivificis supposuerunt . Vercellis autem
Fidei Christiana quosdam viros cum paucis mu-
lieribus in itineris cursu baptizaverunt , & do-
cumentis spiritualibus pleniter instruxerunt . Enim
vero colle properato cum his , & aliis complu-
ribus Comitibus B. Savinianus noster Pontifex
primus indefessus Urbis Senonum firma peragrat
mœnia , & suis spiritualibus machinis aggre-
ditur . Quæ verba cum ex eodem Modena
 „ retulisset Clar. Vir Joannes Andreas Iricus in
 „ Historia Tridinenſi nuper impressa Mediolani
 „ anno 1745. lib. 1. fol. 11. , subdit : Hæc Mo-
 „ dena hausit ex eo codice ; verba illa ,
 „ *noster Pontifex primus* , satis ostendunt Ver-
 „ cellensis cujusdam anonymi esse opus : cum
 „ enim Sancti Sabinianus , & Socii peculiari
 „ celebritate in Vercellenſi Ecclesia , tanquam
 „ proprii suæ Urbis , & Dioecesis Apostoli ,
 „ atque Pastores , colerentur , priusquam Ec-
 „ clesia illa peculiarem ritum suum a Magno
 „ Eusebio , Eusebianum appellatum relinque-
 „ ret , ut Romanum susciperet &c.

Por-

„ Porro primis illis nascentis Ecclesiæ tempo-
 „ ribus, quum messis multa esset, operarii au-
 „ tem pauci, non poterant Apostoli, & Christi
 „ Discipuli uno in loco diu consistere, quos oportebat,
 „ & aliis gentibus evangelizare. Sed
 „ quum aliquam Ecclesiam aliquando excoluissent,
 „ & gubernassent, ad alias properabant,
 „ quæ eorum opera maxime indigebant. Ex quo
 „ factum est, ut plures Ecclesiæ unum, eundemque in
 „ Episcopum, & Apostolum successive habuerint.
 „ Quod Ecclesiæ Vercellensi contigisse scimus,
 „ primo in D. Sabiniano, quem & Senones
 „ subinde Episcopum habuere: deinde in
 „ D. Martiali, qui cum Divo Sabiniano in Cathedra
 „ Vercellensi successisset, non multo admodum
 „ tempore huic Ecclesiæ præfuit, ad Lemovicenses
 „ vocatus, ut eam fundaret Ecclesiam.

„ Divo Martiali in Sede Vercellensi successit
 „ Divus Justinianus, qui & ipse fuit vel ex
 „ Christi, vel ex Apostolorum discipulis, sicut
 „ manifesto indicant verba Epitaphii mox referendi,
 „ quibus S. Justinianus dicitur fuisse *e numero Apostolica turba*. Sedit autem annis
 „ 16., mensibus 6., prout ex eodem Epitaphio,
 „ quod nunc quidem amplius superstes non est,
 „ illud tamen nobis servavit Gruterus, exscriptum
 „ Vercellis a quopiam erudito Anonymo, aliquot
 „ sæculis ante ipsum Gruterum, apud quem legitur
 „ inter plura alia, quæ jacent a fol. 1163. ad 1175. editionis Comelinianæ de
 „ anno 1603., & est hujusmodi.

*Pontificis Sancti requiescunt membra sacrata
 Pro meritis devota loco, qui pace perenni
 Aysticus Antistes, Paradisi sede locatus.
 Hunc veneranda sibi suscepit Ecclesia Patrem,
 Perpetuo Christi referente flore coronam,
 Justitia cultor, sacrosancta pramia legis
 sumsit, Apostolica numeratus in ordine
 turba:*

*Unum ter quinis adjunxit Episcopus annum,
 Tergeminoque super complevit tempora mense,
 Justinianus ovans penetravit limina Celi.*

„ Post D. Justinianum nullius alterius Episcopi
 „ Vercellensis ante D. Eusebium habetur certa
 „ memoria. Adsunt nihilominus validissimæ
 „ conjecturæ, suadentes D. Teonestum, non
 „ militem de Legione Thebæorum, ut nunc
 „ fert communis opinio; sed fuisse Episcopum,
 „ qui Ecclesiæ Vercellensi præfuerit circa an-
 „ num Domini 290., nempe sub Imperatoribus
 „ Diocletiano, & Maximiano. Primo enim id
 „ suadet habitus Sacerdotalis, quo ex testimo-
 „ nio Ferrerii, & Cusani olim sculptus, & de-
 „ pictus conspiciebatur tam in antiquis numis-
 „ matibus, quam in parietibus Basilicæ Eusebia-
 „ næ ante ejus restaurationem, in quibus, Teste
 „ Modena in suis manuscriptis, D. Theonestus
 „ eo habitu depictus apparebat, una cum aliis
 „ Episcopis Ecclesiæ Vercellensis, pari habitu in-
 „ dutis. Quæ quidem effigies, quæ ævo horum
 „ Auctorum adhuc erant superstites, antiquiores
 pro-

„ procul dubio sunt , traditione postea investa ,
 „ quod D. Theonestus fuerit Miles , & Laicus .
 „ Præterea , quamvis nunc in Ecclesia Vercel-
 „ lensi celebretur festum D. Theonesti sub 20.
 „ Novemb. tanquam de Martyre tantum ; est ta-
 „ men certo certius , quod ante acceptionem
 „ Breviarii Romani res aliter se habebat : in
 „ omnibus enim Kalendaris antiquis nulla mentio
 „ S. Theonesti sub 20. Novemb., sed sub 30. Octob.
 „ Et quamvis illa in aliis aliquantulum varient ,
 „ cum in aliquibus legatur : *S. Theonesti Episco-
 pi , & Martyris* ; in aliis : *S. Theonesti Episco-
 pi , & Martyris Tutelaris Vercellensis* ;
 „ in aliis : *S. Theonesti Episcopi Civit. Vercell. , &
 Mart.* ; in recentioribus vero , ex quibus tran-
 „ scripsit Cusanus in suo Kalendario impresso :
 „ *S. Theonesti Civit. Vercell. Episcopi Altinensis* ;
 „ omnia tamen conveniunt in exprimenda qua-
 „ litate Episcopatus .
 „ Postremo ante annos 60. erat in Basilica
 „ Eusebiana Capella D. Theonesto sacra cum pi-
 „ ctura antiquissima , exprimente a latere dex-
 „ tro Virum Pontificalibus indutum , a sinistro
 „ vero Virum insignitis militaribus ornatum . Quod
 „ prima effigies esset D. Theonesti ; secunda vero
 „ D. Secundi , manifesto colligitur ex testimo-
 „ nio citati Modenæ , & aliorum gravium Vi-
 „ rorum , nuper vita factorum : quique locu-
 „ pletissimi testes sunt , utpote testes de visu ,
 „ ex quorum ore excepiimus , quæ mox dicturi
 „ sumus , asserentium videlicet , quod in navi
 „ Ecclesiæ e regione Capellæ D. Theonesti de-
 „ pi-

„ piētus erat idem D. Secundus , militaribus
 „ vestibus indutus , nomine inscripto , & prope
 „ eum a dextris gravi specie Pontifex , cuius
 „ nomen vetustate ferme abrasum , amplius legi
 „ non poterat , exceptis primis , & postremis lit-
 „ teris , hoc modo , *S. The ps.*
 „ *Martyr* , quæ adhuc clare apparebant .

„ Atque hic Sanctus Theonestus noster est ille
 „ fortassis , de quo mentionem facit Beda in suo
 „ Martyrologio , sub 21. Junii his verbis : *In*
Moguntia Natale S. Albani Martyris , qui sub
Diocletiano Imperatore , de insula Nansia ,
pergens cum S. Theonesto , & Urso , Mediolanum
venit ; quem propterea Vercellis prædicasse ,
 „ ibique Pontificalia exercuisse , & tandem
 „ pro fide mortem oppetiisse , temerarium non
 „ est credere . Neque movere debet , quod Be-
 „ da non meminerit , Theonestum Episcopum
 „ fuisse . Nam neque Ursum Episcopum appellat ,
 „ cum de cætero Episcopum fuisse , multarum
 „ Ecclesiarum traditiones suadeant . Inter cæte-
 „ ras enim Metropolitana Taurinensis , & Cathe-
 „ dralis Augustana eum , ut Episcopum , publico
 „ officio colit sub prima Februarii : & in hac
 „ pariter Ecclesia sub eadem die de eo , tan-
 „ quam de Episcopo agebatur : & forte non alia
 „ ratione hic cultus a nobis ipsi exhibebatur ,
 „ nisi quia Theonesti socius fuerat . Hoc enim
 „ apud nos semper in more positum fuit , ut
 „ peculiaris memoria haberetur eorum , qui no-
 „ strorum Episcoporum , & Apostolorum adju-
 „ tores , sociique fuere .

„ Nolim tamen , ut aliquis Theonestum no-
 „ strum cum Altinensi confunderet , de quo
 „ Martyrologium agit sub 30. Octob. : alium
 „ esse , plura evidenter evincunt . In primis
 „ Theonestum nostrum sepultum esse Vercellis,
 „ & in Basilica Eusebiana , liquido constat ex
 „ ejus sepulcro , quod in renovatione Chori pa-
 „ refactum est cum inscriptione lapideo operculo
 „ sculpta *Theonestus Christi Martyr* ; qua de re
 „ plenam fidem facit Joannes Stephanus Ferre-
 „ rius in vita S. Eusebii , edita Vercellis anno
 „ 1609. fol. 126. Id ipsum habetur in vita D.
 „ Eusebii manuscripta , quæ asservatur in Ar-
 „ chivio nostro , cui iisdem ferme verbis adsti-
 „ pulatur ea edita ab Ughello ex Monasterio
 „ Nonantulano , in qua post narratum Marty-
 „ rium S. Præsulis , legitur : *Colligentes vero*
 „ *discipuli ejus Sacrum Corpus , sepelierant illud*
 „ *in Basilica , quam ipse Vir Sanctus olim con-*
 „ *struxerat ad honorem S. Theonesti Martyris , in*
 „ *qua & ipse S. Theonestus corpore quiescit* . Econ-
 „ tra vero Sacrum Corpus S. Theonesti Altinen-
 „ sis sepultum est in Cathedrali Tarvisina , ubi
 „ ad hæc usque tempora asservatur , & colitur .
 „ Deinde S. Theonestus noster D. Eusebium
 „ præcessit ; Altinensis vero multo posterior
 „ est , ut ex ejus actis manifestum est .

„ Hi sunt Episcopi Vercellenses D. Eusebio
 „ Magno antiquiores , quos e tenebris , in qui-
 „ bus sepulti jacebant, eruere potuimus . De qui-
 „ bus tamen, etsi nulla notitia ad nos pervenis-
 „ set , nullatenus ambigendum esset , Ecclesiam

Ver-

„ Vercellensem plures Episcopos habuisse jam
 „ usque a temporibus Apostolorum . Nam præ-
 „ terquamquod id manifestè evincit Victoria
 „ Uberti Episcopi Vercellensis contra Brixientem
 „ Episcopum , de qua supra , plura insuper sup-
 „ petunt argumenta , quæ idipsum ad evi-
 „ dentiam usque demonstraretur . Non est hujus
 „ loci in medium omnia proferre , alio in loco
 „ commodius persequenda : eorum unum , vel
 „ alterum Eruditorum oculis sisto . Et primo
 „ D. Eusebium fuisse Italiæ Metropolitam , Ec-
 „ clesiamque Vercellensem hac dignitate potitam
 „ esse , antequam Eusebius Vercellas adveniret ,
 „ nulli dubium esse potest ex dicendis §. sequen-
 „ ti . Episcopis itaque , & quidem ab anti-
 „ quo tempore Ecclesia Vercellensis non caruit .
 „ Tanta enim dignitas nonnisi Ecclesiis præcla-
 „ rioribus , & longo ævo in fide stabilitis con-
 „ cedebatur , ut omnes norunt . Deinde cla-
 „ rissimum est D. Ambrosii testimonium in ce-
 „ lebri illa Epistola ad Vercellenses : *Hæc est illa* ,
 „ ait S. Doctor , *Confessionis institutio , hæc ju-*
 „ *storum soboles Patrum , qui S. Eusebium , quem*
 „ *nunquam ante cognoverant , posthabitis Civibus ,*
 „ *simul ut viderunt , & probaverunt , tantumque*
 „ *iaterfuit , ut probaretur , quantum ut videret-*
 „ *ur . Merito vir Sanctus evasit , quem omnis*
 „ *elegit Ecclesia : merito creditum , quod Divi-*
 „ *no esset electus iudicio , quem omnes postulassent .*
 „ Ex quibus verbis evidenter habes Populum
 „ postulante , Clerum eligente : habes & Ec-
 „ clesiam plane efformatam , in qua aderant in-
 „ , ter

„ ter Cives non pauci , qui ad ejusdem Ec-
 „ clesie Episcopatum aspirare poterant , adeo-
 „ que nec tyrones in fide , nec neophyti , sed
 „ profecto Catholici , imo doctores , fideique
 „ consummatæ , quibus tandem absque suspi-
 „ cione tantum munus temporibus adeo diffi-
 „ cilibus committi posset ; uno verbo habes
 „ Ecclesiam Vercellensem perfecte constitutam,
 „ & fidei Magistram, antequam adveniret Eu-
 „ sebius . Quare certissime tunc agebatur de
 „ dando Successore Ecclesie vacanti ; & qui-
 „ dem Ecclesie olim Metropolitæ , *ex qua sci-*
 „ *licet , ut loquitur Ambrosius , alia Ecclē-*
 „ *sia sibi Episcopos petere solebant .* Et ita tex-
 „ tum Ambrosianum naturaliter intellexerunt
 „ gravissimi simul , & eruditissimi Viri , in-
 „ ter quos Pater Oliva & sapientissima Socio-
 „ tate JESU , qui deinde fuit Præpositus Ge-
 „ neralis , to. pr. concion. habit. in Palatio
 „ Apostolico coram Alexandro VII. p. 2.
 „ concion. 46. fol. 76. §. 641. , ubi hæc ha-
 „ bet : “ *Morto in Vercelli il Prelato di*
 „ *quella Chiesa , nella pubblica Piazza le urne*
 „ *giravano per l' elezione del Successore . I No-*
 „ *minati non erano nè pochi, nè immeritevoli*
 „ *Eusebio Vomo forestiere entrò nella Città ,*
 „ *Appena vide il popolo la maestà di quel volto ,*
 „ *che in un tratto , rapitolo al trono , l' ac-*
 „ *clamò Capo del Clero , e colla mitra l' incoro-*
 „ *nò Pastore della Provincia . L' istoria sta regi-*
 „ *strata nell' epistola 82. di S. Ambrogio ec.*
 „ Abbas Flevrius vir procul dubio in suis dictis

„ consideratissimus , atque Sententiarum Pa-
 „ trum criticus scrutator , ac relator fide-
 „ lissimus tom. 3. hist. Eccl. lib. 13. num.
 „ 14. ad annum 354. D. Ambrosii locum sic
 „ Gallice reddit : “ *A Rome (Eusebe) il*
fut ordonné Lecteur ; ensuite il vint a Verceil,
& s'y fit estimer a tel point , que le Siege
venant a vaquer, on le preferá a tous ceux du
pais .

„ Atque hæc pauca de antiquitate Ecclesiæ
 „ Vercellensis , deque primis ejus Episcopis ,
 „ obiter , ac quasi perfunctorie delibata suf-
 „ ficient ; ex quibus de cætero liquido con-
 „ stat , quam enormis , putidusque sit error
 „ Joannis Francisci Bonhomii Episcopi Vercel-
 „ lensis , aliorumque , qui ex ipso sumpse-
 „ runt , statuentium D. Eusebium primum
 „ Episcopum Vercellensem .

§. II.

De Dignitate Ecclesiæ Vercellensis .

Maxima equidem dignitas , nobilitasque
 Ecclesiæ Vercellensis , originem suam
 ad Apostolica tempora referre : *Quippe*
magnum est , inquit Tertullianus lib. præscrip.
adver. hæres. 132. , & invidendum decus posse
evolvere ordinem Episcoporum suorum , ita per
successores ab initio decurrentem , ut primus
ille Episcopus aliquem ex Apostolis , vel Aposto-
licis

*licis viris , qui cum Apostolis perseveraverant ,
 habuerit auctorem . “ Quo solo nomine Ver-*
cellensis Ecclesia inter Principes , & illustrio-
res Orbis Ecclesias statuenda esset ; quod &
aperte olim indicabat ex testimonio Modenæ
vetustissima effigies trium Pontificum Sabi-
niani , Potentiani , & Martialis unica ta-
bula expressa , quæ antiquis temporibus de-
picta conspiciebatur supra atrium portæ
majoris Basilicæ Eusebianæ cum subjecta epi-
graphie : meritis eorum pulchra Vercellis caput
inter omnes extulit urbes . “ Quia verò , &
alia præclarissima decora inclytam hanc Ec-
clesiam priscis temporibus ferme absque exem-
plo magnificentissime illustrarunt , præcipue
vero honor Metropolitico , & Primatialis ;
ideo & de iis nonnulla raptim sunt innuen-
da . Quamobrem prænotandum est , Italiam
universam priscis temporibus , juxta divisio-
nem jam usque ab ævo Augusti invec̃tam ,
in Provincias XVII. partitam fuisse , qua-
rum decem Vicario Urbis , aliæ septem
Vicario Italiæ suberant . Nemini non patet .
(ait sapientissimus vir Dominicus Georgius in
eruditissimo opere de antiquis Italiæ Metro-
polibus nuncupato Innocentio XIII. Pontif.
Max. , & edito typis Romanis anno 1722. ,
cap. 6. fol. 70.) Italiam ab ipso Augusto in
XVII. Provincias fuisse divisam , quarum octo a
Consularibus , septem a Præsidibus , & reliquæ
duæ a Correctoribus regebantur . “ Ex his de-
cem Vicario Urbis , & aliæ septem Vicario

„ Italiæ suberant eo ordine , quo in noti-
 „ tia veteri Imperii Occidentalis describitur .
 „ Italiæ Vicarium sedem habuisse Mediolani ,
 „ ob idque Mediolanum fuisse Metropolim
 „ non Liguriæ tantum , sed & Italiæ presse
 „ dictæ , juxta laudatam divisionem , Scripto-
 „ res frequentiori calculo opinantur , & nos
 „ absque difficultate transmittimus . *Occidens*
 „ *omnis* (ait Berterius Diatribæ primæ cap.
 „ 3.) *sex habet Diœceses , Italiam , illy-*
 „ *ricum , Africam , quas Præfectus Prætorio Ita-*
 „ *lia : Gallias , Hispanias , & Britanias , quas*
 „ *Præfectus Prætorio Galliarum administrabat . Me-*
 „ *diolanum Italia , Augustam Trevirorum , Gal-*
 „ *liarum Metropolim fuisse , probare videntur hæc*
 „ *Athanasii verba in apol. de fuga sua ad Con-*
 „ *stantium , quæ a Theodorito referuntur lib. 2.*
 „ *cap. 15. Nam nuper cum Ecclesiæ pace frue-*
 „ *rentur , & populus in Synaxibus preces face-*
 „ *ret , Episcopus Roma Liberius , & Paulinus*
 „ *Metropoleos Galliarum , & Dionysius Metro-*
 „ *leos Italia , a sedibus suis abducti , & in exi-*
 „ *lium acti sunt . Affinis ejusdem Athanasii locus*
 „ *in epist. ad solitar. vit. agent. , Paulinus Episco-*
 „ *pus Trevirorum , quæ Galliarum Metropolis est :*
 „ *Dionysius Mediolani , quod & ipsum Metropolis*
 „ *est Italia .* Hæc Berterius .

„ Ne putes tamen , hæc intelligenda esse de
 „ Metropoli Ecclesiastica . Nihil enim in his
 „ locis colligi posse , quod Ecclesiasticis Metro-
 „ polibus faveat , (ait De-Rubeis in monum.
 „ Ecclesiæ Aquilejensis cap. 19. num. 5. co-
 „ lum.

„lum. 172.) “ *praestantissimi viri contendunt. Disserte monet Pagius ad annum 332. n. 5. intelligenda hac esse de Metropolitibus civilibus, aut nobilioribus Provinciarum, vel Diœceson Civitatibus. An vero Paulinus, si verbis Athanasii hæreamus, totius Gallia Diœceson, in quatuordecim Provincias tributa, Metropolitanus dicendus fuerit, id nemo somniaverit. Dicitur ergo Galliarum Metropolis Episcopus, quod Ecclesiam regebat in Urbe Trevirensi, Imperatorum Sede, ac etiam Praefectura Pratoriana aucto illo honestata. Mediolanum, quod superest, sedes erat Vicarii Italia, adeoque ab Athanasio Italia Metropolis appellatur. Hanc habuisse sanctissimum Praesulem pra oculis Diœceson, ac Provinciarum dispositionem, satis innotescit ex aliis ejusdem verbis in hist. cit. Arianorum num. 20., ubi narrat Legatos Episcopos missos, Vincentium Capua, qua Metropolis est Campania, Episcopum, & Euphratem Agrippina, qua Metropolis est superioris Gallia. Capuam jam ostendimus dici aetate illa non potuisse, nisi Metropolim civilem, aut praestantiorem Urbem Provinciae Campanae, quum Metropoleor Ecclesiastica praerogativam decimo dumtaxat saeculo obtinuerit. Sed etiam Coloniam Agrippinam octavo saeculo, S. Bonifacio Germanorum Apostolo postulante, jura Metropolitana indeptam esse, consentiunt viri docti. Quae cum ita se habeant, irritum, vanoque conatu ex Athanasii verbis, Metropolitana Mediolani in Italica Diœcesi dignitas probari solet, cum eisdem in locis unam civilem Provinciarum, ac Diœceson*

formam a Constantino positam cogitaret S. Pater .
 „ Huc usque De-Rubeis . In eandem senten-
 „ tiam summo consensu conspirant alii erudi-
 „ tissimi Viri cum eodem Berterio sup. & Do-
 „ minico Georgio loc. cit. cap. 17.

„ Enim vero temporibus dumtaxat D. Am-
 „ brosii Episcopi Mediolanensis , in Italica Dioe-
 „ cesi emeruisse jus Metropoliticum Ecclesiasti-
 „ cum Ecclesiæ Mediolanensis , constans est Do-
 „ ctorum sententia , Hieron. Rubei hist. Ra-
 „ ven. lib. 5. De-Rubeis sup. cap. 20. num.
 „ 1. column. 177. , Cardin. Lambertini , nunc
 „ Benedic. XIV. P. O. M. in adnotatione su-
 „ per acta quorundam Sanctorum Bononien-
 „ sium tom. 2. p. 3. num. 17. & 18. fol. 10.
 „ & 11. , ubi citat. Bachin. , Bailet , Mura-
 „ tor . Continuatores Bollandi ad xi. Junii ,
 „ Sandin. , & Tillemont. , quibus adde Ughel-
 „ lum Ital. Sac. tom. 4. de Episcopo Mediola-
 „ nensi in S. Ambrosio , de quo ita loquitur :
santum sanctitate , & auctoritate valuit , ut Me-
diolanensem Ecclesiam Metropolitanam Gallia Ci-
salpina Ecclesiarum sedem fecerit .

„ Porro primis illis Christianitatis tempori-
 „ bus ea ratio plerumque servata est , ut Me-
 „ tropolitani Ecclesiastici constituerentur quidem
 „ in aliqua ex nobilioribus Provinciæ Civitati-
 „ bus ; non tamen quoad fieri potuit in Metro-
 „ poli Civili ; *ne eadem videretur esse ratio*
 „ *secularium , ac Divinarum rerum ,* quemad-
 „ modum rescripsit S. Leo Martino Augusto
 „ contra seditiosos , schismaticosque Canones

„ 16. & 27. Concilii Chalcedonenſis , conditos
 „ aſſione 15. habita clauſtine ab Epiſcopis
 „ Orientalibus , abſentibus Legatis Apoſtoli-
 „ cis , reliquiſque omnibus Epiſcopis , quibus
 „ decretum fuerat , *quod Eccleſiarum Paro-*
 „ *chiarum ordines ſequerentur civiles diſpoſitiones ,*
 „ *& publicos typos . Et ideo Civitas Conſtantino-*
 „ *politana parem deberet habere dignitatem Ec-*
 „ *cleſiaſticam cum Romana , cum qua parem ha-*
 „ *beret dignitatem ſecularem .*“ Hinc ut reli-
 „ qua exempla cauſa brevitatis omittam , non
 „ Treviris , ſed Arelate Metropolitanus Epiſ-
 „ copus Galliarum conſtitutus eſt , ſicuti ha-
 „ bemus ex epiſtola 5. 7. & 8. Zoſimi Papæ ,
 „ & ex reſponſo dato a D. Gregorio Magno
 „ Auguſtino Cantuarienſi Epiſcopo infra refe-
 „ rendo . Idipſum contigiffe in Italica Dioe-
 „ ceſi , maniſeſtum eſt ex auctoriſtatibus mox
 „ adducendis . D. enim Athanaſius locis ſu-
 „ pra citatis juxta verſionem , quæ habetur
 „ apud De-Rubeis col. 172. , narrat in apolog.
 „ de fuga ſua num. 4. pulſos fuiſſe in exilium ,
 „ *Liberium Romanum Epiſcopum , Paulinum Gal-*
 „ *liarum Metropolis Epiſcopum , Dionyſium Italia*
 „ *Metropolis Epiſcopum , Luciferum Inſularum Sar-*
 „ *dinia Metropolis Epiſcopum , & Eusebium ab*
 „ *Italia Epiſcopum ;*“ quo in textu diligenter pon-
 „ derandum eſt , quod Liberius Papa dicitur
 „ ſimpliciter *Romanus Epiſcopus* , Eusebius ve-
 „ ro , nulla ſacta mentione Civitatis , quam re-
 „ geret , *ab Italia Epiſcopus* . Quæ verba haud
 „ obſcure indicant celebrem diſiſionem Italiae

„ a Constantino invec̃tam , juxta quam Libe-
 „ rius illi parti , uti Metropoliſita , jus di-
 „ ceret , quæ Vicario Urbis parebat ; Eufe-
 „ bius vero alteri , quæ ſimpliciter *Italia* di-
 „ cebatur . Interea vero Paulinus dicitur Epi-
 „ ſcopus Galliarum Metropoliſ , Dionyſius
 „ Italiæ Metropoliſ , Lucifer Sardinia Metropoliſ ,
 „ ut indicarentur civiles Metropoles ,
 „ quibus Epiſcopi præſidebant , & ſimul ſe-
 „ cernerentur a Metropoliſibus Eccleſiaſticis *Roma* ,
 „ *Italia* , quibus præſidebant Liberius ,
 „ & Eusebius , quorum primus appellatur Ro-
 „ manus Epiſcopus , alter absolute *Epiſcopus*
 „ *ab Italia* . Quam interpretationem mire com-
 „ probat alia ejusdem textus verſio apud Fer-
 „ rerium noſtrum in vita D. Eusebii , edita
 „ 1609. fol. 45. , quæ legit : *Liberius Roma-*
 „ *nus Præſul , Paulinus Galliarum Metropolitanus ,*
 „ *Dionyſius Italia , Lucifer Sardinia ; Eusebius*
 „ *item Italia* . Quibus verbis habita ratione
 „ contextus orationis , tam Dionyſius , quam
 „ Eusebius evidenter appellantur Metropolita-
 „ ni Italiæ . Et quidem hic poſterior Me-
 „ tropoliſitanus Eccleſiaſticus ; nam civile regi-
 „ men Vicariatus Italiæ erat id temporis pe-
 „ nes Civitatem Mediolanenſem , propter quod
 „ Dionyſius dicitur Metropolitanus Italiæ ,
 „ hoc eſt Epiſcopus Metropoliſ civilis Italiæ ,
 „ ut ſupra demonſtratum eſt . Paria ſunt , quæ
 „ habet idem S. Doct̃or in hiſt. Arianorum ad
 „ Monacos , ſeu vitam ſolitariam agentes num.
 „ 33. : *Claram* , ait , *edidere Confessionem Pauli-*
nus

nus Trevirorum Gallia Metropolis Episcopus, Lucifer Metropolis Sardinia Episcopus, Eusebius Vercellarum Italiae urbis, Dionysius Mediolani;
est autem & ipsa Metropolis. Verba, *Italiae urbis*,

„clare significant non solum Medio-
 „lanensem, sed & aliam, nempe Vercel-
 „lensem Civitatem fuisse Italiae Metropolim,
 „primam scilicet in politia civili, secundam
 „vero in Ecclesiastica Hierarchia, ut nuper
 „dictum est.

„Quod hic sit verus, & germanus sensus
 „allatorum textuum, & quod Civitas Ver-
 „cellensis certissime fuerit ea tempestate Me-
 „tropolis Ecclesiastica, evidenter convincit
 „locupletissima auctoritas, quæ habetur in
 „collectione Labbeana Conciliorum, cujus
 „editio inchoata est Venetiis anno 1728. &
 „absoluta anno 1733. Qua de re sciendum
 „est, quod temporibus Photii de anno 870.,
 „comparuit Liber Synodicus Græce conscrip-
 „tus, continens omnia Concilia celebrata a
 „temporibus Apostolorum usque ad Concilium
 „Constantinopolitanum quartum generale. Ejus
 „auctor incertus est. Andreas Darmarius
 „Ragusinus librum hunc una cum aliis ma-
 „nuscriptis secum Argentinam comportavit,
 „a quo coemptum Johannes Papius ibi Theo-
 „logiæ Professor typis edidit anno 1601., quem
 „& in latinum transtulit, notisque illustravit.
 „Voellus, & Justellus Bibliothecæ Canonicae,
 „Pater Arduinus collectioni Conciliorum eum
 „inseruere, quod & præstitit Labbè distri-
 „buto

„buto textu juxta temporum rationem. De
 „hoc libro Allatius in tractatu de consensu
 „Eccles. Lat. cum Eccel. Græca scribit: *Auctor*
 „*Synodici valde pius quisquis ille fuerit . . .*
 „*Synodicon accuratissime confectum temporibus*
 „*Photii*. Ejusdem libri honorabilem mentio-
 „nem pariter fecit tractatus editus Parisiis
 „anno 1724., cui titulus: *Traité de l'étu-*
 „*de des Conciles, & des leurs Collections*, pa-
 „gina 164. & 165. Jam vero Labbè tom. 2.
 „Collect. Concil. præfatæ, reportato integro
 „textu ejusdem libri, Græco quidem, col.
 „844. & Latine verso col. 843. Acta Con-
 „cilii Mediolanensis sub Constantio ex eodem
 „libro narrat; inter quæ leguntur sequentia:
Propterea Principes hujus Synodi exilio Constan-
tius multavit: Apostolicarum Doctrinarum pra-
conem Papam Romæ Liberium multis adversus
Imperatorem argumentis tunc usum, Galliarum
item Metropolitam Paulum, & Dionysium, Ita-
lia Metropolitam Beatum Eusebium, & Lucife-
rum Sardinia insula Archiepiscopum.

„De hoc Metropolitico Primatu Ecclesiæ
 „Vercellensis agit Hieronymus Rubeus cit.
 „lib. 5. histor. Ravenn.: *Non enim, ait, est*
incompertum Mediolanensem Ecclesiam Theodosii
senioris atate Vercellensî subjectam fuisse; que-
madmodum ex D. Eusebii Episcopi Vercellensis
gestis, & D. Dionysii Mediolanensis Antistitis vi-
ta, atque item ex actis Concilii Mediolanensîs
sub Constantio Augusto Ariano celebrati, colligi
facile potest. D. enim Ambrosii opera, at-
que

que causa Metropolitica honor a Theodosio Imperatore Ecclesia Mediolanensi tributus est. „ Hujus „ veritatem assertionis manifesto demonstrant „ ea , quæ statim subdo , decerpta ex gestis , „ & actis a Rubeo indicatis . Nam solius Me- „ tropolitani esse totius Provinciæ curam , & „ sollicitudinem gerere , Ordinationes Episco- „ porum peragere , Provinciam visitare , Ec- „ clesias subjectas opportunis literis commone- „ re , cognoscere de vita , & moribus Episco- „ porum , eorum delictis poenam , vel veniam „ dare , intrusos deponere , aliaque similia „ peragere , res est certo certior . Hæc „ vero omnia D. Eusebium peregrisse tum Me- „ diolani , tum in tota Italica Dioc- „ cesi , nemo dubitaverit . Lectiones an- „ tiquissimo Officii Eusebiani habent : *Eccle- „ sia igitur Vercellensis gubernacula , curamque „ ubi Eusebius , Arianis maxime repugnantibus , „ suscepit , cælesti virtute incitatus , forti , constan- „ tique animo gessit , quacumque Fidei Catholica „ profutura cerneret . Neque vero id Vercelliis so- „ lum , sed in finitimis urbibus aliis , sancta , pia- „ que sollicitudine egit .* Hanc Metropolitica sol- „ licitudinem etiam quum in exilio ageret , „ non prætermisit Eusebius ; quum per se non „ posset , Ecclesias Catholicas , & inter eas „ Mediolanensem , per Epistolas visitabat : *Vi- „ sitabat ergo Eusebius (habet vetustissima vita „ D. Eusebii manuscripta , quæ asservatur in „ Archivio Capituli , cui consonat ea , quam „ ex Archivio Monasterii Nonantulani edidit „ Ughel.*

„ Ughel.) circumquaque Ecclesias Catholicas ,
mittendo illis epistolas suas . Misi etiam ad Ur-
bem Vercellensem dilectissimam epistolam , com-
monens unamquamque plebem , ut sollicite se cu-
stodirent , cauteque agerent , & aliter non cre-
derent , nisi sicut ipse eis verbis ostenderat .
Misi etiam ad Ecclesiam Mediolanensem , ut non
aliter crederent , nisi quod ab ipso , & a Dionysio
suo Episcopo audierant . Quod officium postmo-
„ dum prosecutus est per se ipsum ab exilio
„ rediit : Audiens vero Clerus Mediolanensium
(habet eadem vita) cum Populo , & Sereno
Vicario , quod B. Eusebius Vercellis esset , lega-
tionem ad eum mittunt dicentes : nuper audivimus
sanctitatem tuam advenisse , precamur obnixè , ut
nos visitare digneris , Domine Beatissime Papa .
Beatus vero Eusebius Mediolanum veniens , a
Vicario , seu Clero , & Populo honorifice suscep-
tus est , qui eos docens , & confirmans , ad ca-
tera loca perrexit , circumiens , ac diligenter in-
quirens , si in fide recta ab omnibus persevera-
retur , sicut ipse eos olim docuerat . Alia similia
„ monumenta Metropoliticae sollicitudinis Euse-
„ bii , ex Tab. Eccl. S. Ilario , & Baronio ,
„ refert Ferrer. in vita D. Eusebii edita 1609.
„ fol. 92. , eamque potissimum erga Ecclesiam
„ Mediolanensem luculentissime testatur D. Am-
„ brosius sermone 15. de S. Eusebio juxta edi-
„ tionem Rom. , ubi Mediolanenses alloquens ,
„ eorum fidem magisterio , & sollicitudini D.
„ Eusebii adscribendam censet . Quid ergo ,
ait S. Doctor , de Martyris Eusebii gloria pra-
dicem,

dicem, ejus tota plebs ipsa sit gloria? Et cum dicat scriptura, gloria Patris est filius sapiens; quanta hujus sunt gloria, qui tantorum filiorum sapientia, & devotione letatur? in Christo enim Jesu per evangelium ipse vos genuit. Quidquid ergo in hac sancta plebe potest esse virtutum, gratia, in S. Eusebii Magisterio reperitur. Ex hoc autem, quasi lucidissimo fonte, rivulorum hac puritas emanavit. Non ignoro ab aliquibus, hunc sermonem Ambrosio abjudicari, & attribui tanquam ejus auctori, D. Maximo Taurinensi. Verum Ferrerius in vita D. Eusebii edita 1609. fol. 41. valide hujusmodi calumniam propulsat, atque pluribus ad evidentiam usque demonstrat, non D. Maximi, aut alterius cujuscunque, sed ipsiusmet D. Ambrosii esse sermonem illum. De Ordinationibus Episcoporum a D. Eusebio peractis plura irrefragabilia suppetunt monumenta. Conveniunt uno ore Scriptores, præcipue Mediolanenses, D. Dionysium a D. Eusebio ordinatum fuisse Episcopum Mediolanensem. Constat pariter ex antiquissimis tabulis Ecclesiæ nostræ, ex vetustissimo Antiphonario manuscripto, quo ritu Eusebiano adhuc vigente hæc Ecclesia utebatur, & ex vita D. Eusebii citata, quam ex Archivio Monasterii Nonantulani edidit Ughellus, D. Eusebium non Mediolani solum, sed & in aliis Civitatibus hoc munere defunctum esse. In qua Urbe, Vercellis (habet citata vita S. Eusebii pontificalem tenuit Sedem, & eam

*Catholica Fide sapienter regebat, & non solum
 sua Civitatis curam gerebat, fidem rectam ei
 pradicans, verum etiam sapienter vicinarum Ci-
 vitatum ordinationes rectas in Episcopis peragens,
 Civitatibus fidem omnibus tribuebat. Hocque ex-
 „ pressis verbis adscribitur Metropoliticae au-
 „ thoritati Ecclesiae Vercellensis: Tunc enim
 rite sub tanto Pastore sua Civitas Primatum te-
 nebat, qua se, & alias circumcirca vicinas
 Urbes verbo salutis, & unitatis fide palcebat.
 Et paullo post: Inflammatum est cor Constantii
 imperatoris adversus Eusebium, & Athanasium
 Alexandrinum Episcopum, qui uterque pro de-
 fensione Catholicae Fidei, die, noctuque insiste-
 bant, unus regens partes Orientalium, alter
 vero Occidentalium. Qua de re etiam luculen-
 „ tissimum testimonium habemus in celeberrimi
 „ illa Epistola D. Ambrosii ad Vercellen-
 „ ses, ubi S. Pater nitidis verbis indicat jus
 „ Ecclesiae Vercellensis olim exercitum ordi-
 „ nandi Episcopos aliarum Ecclesiarum: Confi-
 „ cior dolore, ait, quia Ecclesia Dei, qua est in
 vobis, Sacerdotem adhuc non habet, ac sola
 nunc ex omnibus Liguria (hic ob oculos posuit
 „ totam ferme, quanta erat, Ecclesiasticam
 „ Vercellensem Provinciam) atque Aemilia,
 Venetiarumque, vel ceteris Italia finitimis par-
 tibus hujusmodi eget officio, quod ex ea aliae
 sibi petere solebant. Demum est compertum om-
 „ nibus ex D. Antonino, Mombrizio, aliisque,
 „ D. Eusebium ab Episcopatu Mediolanensi Au-
 „ xentium Arianum Episcopum eiecisse, suffe-
 „ cto*

„ Eto viro Catholico Dionysio , ut supra di-
 „ cebamus . Et quamvis veritas historiæ de
 „ Auxentio ejecto ab aliquibus in dubium re-
 „ vocetur , eam tamen quamplures firmis pro-
 „ pugnans argumentis . Qua de re alibi , si
 „ Deus dederit , fuso scribemus calamo . Non
 „ enim hujus est instituti disceptationes texe-
 „ re . Præterea D. Eusebius Dionysium Me-
 „ diolanensem Episcopum , quod in Athana-
 „ sium subscripsisset , apud se causam dicen-
 „ tem , & veniam deprecantem , absolvit : re-
 „ liquis item Episcopis , qui in eandem cul-
 „ pam inciderant , reatum condonavit , teste
 „ Athone Episcopo Vercellensi in sermone de
 „ S. Eusebio , impresso apud Ferrerium fol.
 „ 176. , in quo legitur , quod audiens Eu-
 „ sebius lapsum Dionysii , aliorumque Catho-
 „ licorum Episcoporum , celeriter Mediolanum
 „ contendit , ubi inter eos *locutus pruden-*
 „ *tiam , cunctis dedit indulgentiam , si ejus dein-*
 „ *de sequerentur vestigia .* Episcopi pariter , qui
 „ in Ariminensi Synodo lapsi fuerant , Euse-
 „ bium ab exilio reducem suppliciter conve-
 „ nientes , apud eum causam perorarunt . *Con-*
 „ *currebant Episcopi , ait Hieronymus , qui Ari-*
 „ *minensibus dolis irretiti , sine conscientia hæreti-*
 „ *ci ferebantur , contestantes Corpus Domini , &*
 „ *quidquid in Ecclesia sanctum est , se nihil male*
 „ *in sua fide suspicatos . Putavimus , ajebant , sen-*
 „ *sum congruere cum verbis ; nec in Ecclesia Dei ,*
 „ *ubi simplicitas , ubi pura confessio est , aliud in*
 „ *corde clausum esse , aliud labiis proferri timui-*
 „ *mus .*

mus. Decepit nos bona de malis existimatio. Non sumus arbitrati Sacerdotes Christi adversus Christum pugnare. Multaque alia, quæ brevitatibus studio prætereo, flentes afferebant, parati & subscriptiones pristinas, & omnes Arianorum blasphemias condemnare. Hæc Hieronymus.

„ Acta vero Concilii Mediolanensis sub Constantio nitidissime undequaque Metropolitici-
 „ cam Eusebii dignitatem nobis exhibent.
 „ Convocato enim Concilio, quum Eusebius
 „ interesse renueret, sine quo nihil, utpote
 „ Metropolitano, jure agi poterat, legationibus,
 „ & literis tam a Concilio, quam ab ipso
 „ Constantio sollicitatur, ut intersit.
 „ Ipsi quoque Legati Apostolici Lucifer, Pancratius,
 „ & Hilarius animadvertentes fidem in extremum
 „ discrimen adductam, orant,
 „ & obtestantur Eusebium, ut adveniens sua
 „ auctoritate Concilium dissolvat: *Calcato ca-*
 „ *pite Diaboli* (habent literæ Legatorum,
 „ quæ adhuc apud nos extant) *suggestionibus*
 „ *pravis, Domine Sancte, gratiam tibi a Domino nostro*
 „ *concessam, rogamus, noli negligere, sed ut*
 „ *quantocius te invadente effugetur Arianum dogma,*
 „ *jam accelerare dignare. Scit enim & Dominus,*
 „ *& Christus ejus, quia sicut in adventu*
 „ *Beatissimorum Apostolorum glorificatur Dei nomen*
 „ *in ruina Simonis, ita Valente expulso*
 „ *in adventu tuo dissoluta blasphemantium*
 „ *Arianorum machina penitus destruetur.* In ipso
 „ autem Concilio Eusebius omnium primus
 „ respondit, & pro omnibus respondit: to-

„ tam

„ tam actionem Concilii direxit; quid cæteri
 „ Episcopi agere deberent, quis ordo in
 „ Concilio servandus, quidque in eo agi, &
 „ definiri deberet, ipse præscripsit. Ejus sen-
 „ tentia, & judicium omnibus, & præcipue
 „ Dionysio, pro lege fuit. Hæc omnia habemus
 „ ex D. Hilario: *Eusebius*, ait S. Doctor,
 „ venire *Mediolanum* præcipitur, collecta iam il-
 „ lic malignantium synagoga. Adest cum Romanis
 „ Clericis, & *Lucifero Sardinia* Episcopo Con-
 „ ventus, ut in *Athanasium* scriberet, ait, de
 „ sacerdotali fide prius oportere constare, comper-
 „ tos sibi quosdam, qui adessent, hæretica labe
 „ pollutos; expositam fidem apud *Niceam* posuit
 „ in medio, spondens omnia, quæ postularent, se
 „ esse facturum, si pro Fidei professione scripsis-
 „ sent. *Dionysius Mediolanensis* Episcopus char-
 „ tam primus accepit. Ubi se profiteri scribendo
 „ cæpit, *Valens* calamum, & chartam e mani-
 „ bus ejus violenter extorsit, clamans, non posse
 „ fieri, ut aliquid inde gereretur. Hæc Hilarius.
 „ Cæterum irritum fuisse *Valentis* conatum,
 „ quem hic refert Hilarius, & non solum
 „ *Dionysium* reapse subscripsisse fidei professio-
 „ ni ab *Eusebio* in medium prolatae, sed etiam
 „ ipsos Clericos Romanos *Pancratium*, & *Hi-*
 „ *larium*, aliosque Episcopos num 40., ante
 „ omnes vero ipsum D. *Eusebium* notat *Til-*
 „ *lemont.*, act 5. de S. *Eusebio*; atque ex-
 „ pressis verbis affirmant tabulae nostræ, qui-
 „ bus adstipulatur vita D. *Eusebii* sæpe cita-
 „ ta, edita ab *Ughello* his verbis: *subscripsit*

autem primus huic fidei Eusebius dicens : ego Eusebius Episcopus Civitatis Vercellensium hanc fidem expositam a Patribus nostris & adprobo , & teneo , & qui huic fidei non consenserit , alienum a Catholica fide pronuntio , & judico . Subscripserunt similiter post eum Dionysius Mediolanensis Episcopus , Pancratius Presbyter , Hilarius Diaconus Legati Romanorum ; subscripserunt autem ceteri S. Patres num. 40. Jam enim Eusebius petitione ab Imperatore promeruerat , ut Lucifer Episcopus , & Legati Romanorum e custodia liberarentur , & eidem Eusebio redderentur . Quæres , curnam Dionysius Mediolanensis Episcopus recenter ordinatus , & qui propterea debuit fuisse procul dubio ordinatione junior , pluribus Episcopis ibidem præsentibus , non post multos , sed immediate post Eusebium subscripserit ? Quæstionem dirimit eruditissimus vir F. Pagius in S. Petro n. 2. ibi : Hierosolymis , ait , Concilium actum est , in quo Petrus pro jure Primatus sui , prærogativa suffragii petitus est , in cujus sententiam Jacobus Apostolus , & omnes Presbyteri transferunt , inquit S. Hieronymus epist. 89. , quæ est ad S. Augustinum ; ex quo & patet , Jacobum post Petrum sententiam dixisse , quod in illius Diœcesi Concilium haberetur . Ex quo itaque antiquissimo instituto Dionysius , quod in propria Ecclesia haberetur Concilium , post Metropolitam Eusebium primus omnium subscripsit . Ad rem redeamus . Denique ipsa artificiosa D. Eusebii indignatio , quam referet

„ fere D. Ambrosius , quod sibi in in subscri-
 „ bendo præpositus est Dionysius , addita ra-
 „ tione , quæ habetur apud Vincent. in spec.
 „ Mombric. , & alios : *Nequaquam post filium*
scribam , cui auctoritate præsum ; ipse Impera-
 „ toris , & Arianorum unanimis assensus in
 „ defferendo absque ulla controversia Eusebio
 „ primum subscriptionis locum : ipsa præce-
 „ dentium actorum rescissio , ut Eusebio suæ
 „ dignitatis præeminentia servaretur : Decre-
 „ torium subinde Eusebii interdictum , quo
 „ in faciem Imperatoris , totiusque Concilii
 „ pronunciavit : *Neque ego me vestris sceleribus*
polluo , neque filium meum Dionysium , cateros-
que sodales meos vobiscum participare permitto :
 „ ipsa demum , mandante Eusebio , Catholico-
 „ rum Episcoporum jussibus Imperatoris , &
 „ Arianorum resistentia , & subinde ipsa Con-
 „ cilio dissolutio ad voluntatem Eusebii : hæc,
 „ inquam , omnia , & pacis notæ alia pluri-
 „ ma , quæ fas est legere in actis relati Con-
 „ cilio , Metropolitico D. Eusebii Primatum
 „ evidentissime manifestant .

„ Ecclesia itaque Vercellensis ævo D. Eu-
 „ seabii Metropolitico Primatu indubitanter in
 „ Italica Dioecesi potiebatur. At vero eandem
 „ fuisse Ecclesiæ Vercellensis dignitatem ante
 „ D. Eusebii adventum , uno ore affirmant
 „ D. Antonin. Mombric alii que in vita D.
 „ Eusebii , qui omnes eadem phrasi utentes ,
 „ habent , Julium Papam Eusebium Vercella-
 „ rum Episcopum consecrasse , quæ tunc obti-

„ nebant inter alias Italiae Urbes Principatum;
 „ evidentissime id exprimit Vita manuscripta
 „ D. Eusebii, quæ asservatur in Archivio no-
 „ stro, cui iisdem ferme verbis consonat ea
 „ edita ab Ughello sæpius a nobis citata,
 „ ibi: *orta vero perfidia Setta Ariana, quæ pene*
totum sedabat orbem tempore jam dicti Constan-
tii Imperatoris, qui jam illectus ipse Arii ve-
sania, graviter pulsabat Ecclesiasticam fidem,
ejusque servatores diversis affligebat modis, pra-
cipue vero Liguriam ipsa pravitas Arianorum
deprimebat. Eodem tempore Vercellis, Civitas
Liguriarum Primatum inter ceteras Urbes reti-
nebat; quem postea Primatum Mediolanum obvi-
nuit. Sacratu autem B. Eusebius Pontificali
stola a Julio summo Pontifice ad destruendam
memoratam haresim, Vercellas dirigitur. Quid
 „ clarius? Ne vero quis ambigat de aucto-
 „ ritate, & antiquitate Codicis Nonantulani,
 „ unde eam vitam exscripsit Ughellus; sciat
 „ ex sententia hujus Auctoris, eum conscrip-
 „ tum esse ante annum millesimum ab Anony-
 „ mo quodam Sanctorum vitæ collectore.
 „ Quod si tantæ antiquitatis est Collector,
 „ qui Vitam hujusmodi una cum aliis in eum
 „ digessit codicem, quanto majoris antiquitatis
 „ esse oportet ejusdem Vitæ Scriptorem ar-
 „ chetypum? Profecto nec inaniter loquitur,
 „ nec fallacibus innixus fundamentis. Profitetur
 „ enim, *quæ Domino Auctore in hoc nostro*
opere conscripta sunt de Beatissimo Eusebio Ver-
cellensi Episcopo, & Martyre, ex historiis, &
chro-

chronicis illustrium virorum, necnon ex opuscu-
lis ejusdem Sanctissimi viri per diversa loca,
missa relatione Sanctorum Patrum cognovimus.

Quibus ex verbis, *missa relatione Sanctorum*
Patrum, quum haud obscure indicet, se non-

„ nulla excepiſſe a viris adhuc viventibus,
 „ palam facit, eam vitam se ſuſcepiſſe ſcri-
 „ bendam ſæculo quinto vel ſexto ineunte.

„ Affervatur & in Archivio noſtro exemplar
 „ vetuſtiſſimum manuſcriptum ejusdem vitæ,

„ cujus characteres ex teſtimonio Eruditorum,
 „ qui eos non ſemel diligenter conſiderarunt,

„ aperte redolent formam uſitatam ſæculi ſex-
 „ ti, vel ſeptimi. Præterea liquet, Auctorem

„ plura, quæ ibi narrat, accepiſſe a Scripto-
 „ ribus coævis, vel fere; inter quos, ut

„ alios brevitatis cauſa omittam, eſt D. Am-
 „ broſius (ſi tamen hic ab illo non ſunſit)

„ cujus ſententias, imo & verba non ſemel
 „ uſurpat. Demum ejusdem vitæ fidem con-

„ firmant, & augent acta D. Eusebii apud
 „ Bonin. Mombrin., quæ plurimi facienda eſſe,

„ pronuntiat Tillemontius, & jure merito,
 „ quum ea profiteatur Mombrinius ſe exſcrip-

„ ſiſſe ex antiquis tabulis, & graviffimis Scrip-
 „ toribus. Item & ea, quæ proſtant apud D.

„ Antonin. Jacob. de Voragine, Petrum de
 „ Natalibus, alioſque Collectores, in quibus

„ omnibus unanime habetur teſtimonium de
 „ Primatu Eccleſiæ Vercellenſis.

„ Porro ut ea, quæ hucusque dicta ſunt
 „ de Metropolitico primatu Eccleſiæ Vercel-

„ lenis , certa ratione , veluti quodam sigillo
 „ obsignentur , adjicere juvat , D. Eusebium
 „ Pallii usu decoratum fuisse . Id palam fa-
 „ ciunt non solum vetustissimæ effigies ejus-
 „ dem D. Eusebii , quæ olim in Basilica Eu-
 „ sebianâ depictæ conspiciebantur , de qui-
 „ bus agit Ferrer. in vita S. Eusebii edita
 „ 1609. de primor. Civit. Vercell. fol 30. ,
 „ sed & nonnullæ , quæ adhuc supersunt ,
 „ ipsæ pariter antiquissimæ , quæ omnes D.
 „ Eusebium repræsentant Pallio Græco insigni-
 „ ter ornatum . Accedit gravissimum testi-
 „ monium Johannis Francisci Bonhomii asse-
 „ rentis idipsum constare , non tantum ex
 „ picturis prædictis , verum etiam ex anti-
 „ quissimis tabulis , & firmissima traditione
 „ Ecclesiæ Vercellenfis . Jam vero est certo
 „ certius , quod ferme usque ad tempora S.
 „ Gregorii Magni soli Metropolitæ , & qui-
 „ dem non omnes , honore Pallii dignati
 „ sunt , & quod cum usu Pallii illo ævo
 „ semper erat stabiliter conjuncta auctoritas
 „ Metropolitana , seu Primatialis . Hujus rei
 „ plura suppetunt irrefragabilia testimonia ,
 „ sed pro omnibus sufficiat responsum datum
 „ Augustino Cantuariensi Episcopo a D. Gre-
 „ gorio Magno , quod refert Beda lib. 1.
 „ cap. 27. apud Fr. Pagium in D. Gregorio
 „ Magno num. 48. *In Galliarum* , inquit S.
 „ Pontifex , *Episcopos nullam tibi auctoritatem*
 „ *tribuimus ; quia ab antiquis temporibus Prede-*
 „ *cessorum meorum , Pallium Arelatensis Episcopus*
acce-

accepit, quem nos privare, auctoritate percepta, minime debemus. Vercellensem ergo Ecclesiam, Metropolitanam fuisse, nemo prudens dubitaverit. Adde, quæso, & serio denique rem tecum reputa, Mediolanenses Archiepiscopos nunc quidem Pallio insignitos esse; illud tamen non accepisse, nisi sæculo sexto exeunte, a D. Gregorio Magno, uti legitur in hujus S. Pontificis epist. 1. lib. 3.; eoque qui primus usus fuerit, esse Constantium Archiepiscopum, olim ejusdem S. Pontificis Diaconum, quemadmodum liquet ex Catalogo Episcoporum Mediolanensium, edito jussu S. Caroli Borromæi, atque ex alio, qui prodiit, auctore Johanne de Deis ex manuscripto Bibliothecæ Vaticanæ, ut hic Auctor asserit, & ex Ughello in eodem Constantio.

Dissertationem universam, vestigiis nostri Dissertatoris inhærentes, in duas dividemus partes. In prima antiquitatem: in secunda Dignitatem Ecclesiæ Vercellensis propugnabimus; in id dumtaxat incumbentes, ut ostendamus, argumentis, & ratiociniis ex adverso prolatis, nihil prorsus contra nos effici.

P A R S P R I M A.

*De Antiquitate Ecclesiæ
Vercellensis.*

Convellere fundamenta , quibus opiniones nostræ innituntur , eas criticis observationibus dispungere , ubi alienas à veritate repererit , alte denuntiat Dissertator : *primo loco* , ait fol. 11. , *necessè est convellere fundamenta , quibus alienæ opiniones adnituntur ; & fol. 13. : quidquid , inquit , à veritate alienum offendam , criticis observationibus dispungam .* Hoc planè est munus , & debitum ejus , qui impugnatoris vices , & Provinciam sibi mandat , ut validis , positivisque argumentis congregi necesse habeat , nil in medium adducendo , seu asserendo , seu reprobando , quod validis momentis vallatum non sit . Gratuitas enim impugnationes , fatuas esse , ridendas , & ineptas , clamant eruditi omnes . An id contra nos præster noster Dissertator , videbimus infra , ubi singillatim , & diligenter ejus impugnationes excutiemus , expendemusque . Et si præfari licet ; libere dicam . Omnia , quæ adverso congerit , adeo futilia , & inania sunt , ut nihil , præter verba , & dicteria , in iis reperire fas sit . Nugari eum , jure dixeris , non ratiociniis uti . Ad rem accedamus .

Ec-

Ecclesiam Vercellensem , unam esse ex antiquissimis Italiae , nullus unquam dubitavit : & nos pluribus in nostra Dissertatione probamus . Argumentum , inter cætera , petitum à Diplomate Henrici VII. Augusti , quisquis magni ponderis esse dixerit , qui in Historia Ecclesiastica non fuerit admodum peregrinus . Ex hac siquidem , liquido constat eam Ecclesiam , nobilitate præstare , cæterisque præferri (præcisa dignitate Metropolitica) quæ antiquior est ; ita ut major antiquitas , majorem quoque honorabilitatem addat , & præcellentiam . Quod adeo verum est , ut Rota Romana decis. 560. num. 7. , & 8. par. 19. to. 2. , pronuntiare non dubitaverit , *consuetudinem concedentem Ecclesia juniori , & inferiori prælationem , reputandam esse corruptelam , & abusum , atque impræscriptibilem esse , tanquam injustam , & contrariam juris dispositioni* . Cum itaque Henricus , eo in Diplomate , *præmissa diligenti deliberatione , atque deliberato consilio Procerum suorum* , se referens ad monumenta Ecclesiæ Mediolanensis , nec non ad longissimam , & inveteratam consuetudinem , petitam à temporibus usque Constantini Magni , ut infra dicam , *Episcopo Vercellensi , tanquam præcellenti , & honorabiliori suffraganeorum Lombardie* , decreverit prælationem , & prima subsellia , *excluso ab hac prærogativa Episcopo Brixienti* ; inevitabile est Ecclesiam Vercellensem (*ne dicamus Ecclesiam juniorem , vicisse antiquiorem* ,
di-

dignitate) vetustiore censendam esse Brixienſi, quæ de cætero, Mediolanenſi, æqualis origine dicitur, hoc eſt ævo Apoſtolorum fundata; adeoque ejus exordia referenda eſſe ad prima tempora naſcentis Eccleſiæ.

Nulla hîc, ad evadendum latebra, niſi fortassis Eccleſiam Vercellenſem, cæteris præferendam dixeris, ob id, quod olim Metropolitana fuerit. In qua ſententia eſt eruditiffimus Vir, Franciſcus Auguſtinus ab Eccleſia, Epicoſus Salutiensis in Chronol. Præſul Pedem. fol. 133. ibi: *Eccleſia Vercellenſis*, ait, *una eſt ex antiquiſſimis Lombardia; initium enim ab ipſo Apoſtolorum tempore, accepit. Hieronymus Rubeus in Hiſtoria Ravennate, ſcribit, ante tempora D. Ambroſii, in Spiritualibus, Liguria Metropolim extitiſſe. Hinc eſt, quod erecto in Archiepiſcopatum, Mediolano, Epicoſi Vercellenſes, inter Comprovinciales Epicoſos, primas ſedes ſibi vendicarent. A qua ſententia, fortassis nonnemo haud multum abhorre dixerit noſtrum Diſſertatorem, hac utentem ratiocinatione, quam argumento noſtro opponit fol. 14. In votis ſumus, ait, cognoscendi, quid cauſſa eſt, cur Vercellenſis Eccleſia, Mediolanenſi, in catibus Provincialibus, in Conſecrationibus, aliisque ſolemnibus tractatibus, non præferatur; ſi ipſa, dignitate Brixienſem præceſſit, quia origine præceſſit? Eccleſia etenim Mediolanenſis, poſt conditionem Brixienſis, ope Anathalonis (Res mira! Brixienſem Eccleſiam, Mediolanenſi antiquiorem pronuntiat, & fortassis etiam Barnabam*

bam Mediolano pellit) exordia obtinuit . *gratiis* , & privilegiis (Pontificiis) Ecclesia Mediolanensis , ad gradum Primatus Metropolitici , in Gallia Cisalpina (eccur non in Italica Dioecesi ?) tempore Theodosii Cesaris , ac D. Ambrosii conscendit , ut Hieronymus Rubeus , paulò post à Theologo citatus innuit . ita (nota) Episcopus Vercellensis , præcipuo primi susseclii , a latere dextro Archiepiscopi , tenendi , privilegio cobonestatus est . Qui putaverit nostrum Dissertatorem , hoc argumento , cum Francisco Augustino ab Ecclesia sentire , hanc suam opinionem fortè comprobare poterit , tum quia nullus ignorat , quod Ecclesia , alia ratione alteri non præfertur , nisi vel quia antiquior , vel quia Metropolitana . Tum quia , si Dissertator de alio privilegio , præterquam Metropolitico , quo aliquando Ecclesia Vercellensis , potita est , loqueretur , illud juxta regulas rectæ impugnationis , & bonæ criticae , teneretur in medium adducere (id autem non præstat) cum inde tota vis impugnationis penderet ; alias convinceretur , assertiones gratuitas , imò & commenta , loco impugnationis obtrudere . Quod de viro docto , nefas est opinari . Quidquid sit de iis .

Positivè demonstrò , nullo collato privilegio , sed antiquioritate originis , Ecclesiam Vercellensem Brixienti præstare . Et quidem memoratum privilegium , ab ipso Henrico VII. collatum non esse , liquet ex Diplomate , in quo legimus , quod Imperator , *velens Episcopo* ,

copo , & Ecclesia Vercellensi , utpote prae-
 lenti , & honorabiliori , sedis , & sui ordinis
 prerogativam debitam conservare , juxta morem
 diutius approbatum , eidem decernit prima
 subsellia . Ex quibus verbis manifestum fit
 primò , Henricum , non privilegium , aut gra-
 tiam Episcopo Vercellensi contulisse , sed quod
 suum erat , Ecclesiae Vercellensi justis Judicis
 munere perfunctum , adjudicasse ; juxta prae-
 rogativam , quae eidem Sedi inerat ex lon-
 gissima , & inveterata consuetudine . Secundò .
 Non privilegium aliquod , sed *praeellentiam* ,
 & *honorabilitatem* ipsiusmet Sedis Vercel-
 lensis , in causa fuisse , cur eidem supra Bri-
 xientem , decernerentur prima subsellia . Pro-
 fectò si de privilegio , ea in quaestione Ver-
 cellensem inter & Brixientem Episcopos , actum
 esset , quis non videat , de eo , in Diploma-
 te mentionem necessario faciendam fuisse ? Prae-
 terea ejusmodi privilegium , nullis documentis ,
 nullis Doctorum scriptis proditur . Ipse Dis-
 fertator , cujus de cætero , magni intererat ,
 de eo aliquod testimonium proferre , ne qui-
 dem levissimum unum profert . Itaque jure &
 merito , illud veluti commentitium , ad quis-
 quillas ablegamus . Patet ei , qui primas cri-
 ticae scientiae institutiones , leviter hausit , ex
 eorum silentio judicari quidquid historicum ,
 veluti falsitati obnoxium , si in nullis antiqui-
 tatis documentis contineatur , quae in virorum
 Doctorum cognitionem descenderint . Neque opus
 est , ut cognoscatur , nullum latere documen-
 tum ,

tum, quo facti mentio fiat, nullum defecisse, in quo res memoria prodita erat. Hæc doctrina, quæ verbis expressis est nostri Dissertatoris fol. 18., ipsum, qui non satis aptè impugnatores agit, prolatis regulis, quæ in ejus caput vertunt, & causam tradunt, apertæ obtreptionis arguit. Paria sunt, quæ sequuntur.

Compertum esse, ait fol. 14., Ecclesiam juniorem interdum præferri dignitate, antiquiori, origine. Hoc *compertum*, probat ex Elencho, quem affert fol. 15. ex Codice MS. Capituli Metropolitani Mediolanensis, quique relatus legitur to. 1. rer. Ital. par. 2. fol. 228., juxta quem, in sessionibus Conciliaris, aliisque Vercellensis Episcopus primum, Brixien-sis secundum, & Novariensis tertium locum occupat: *Episcopus Novariensis*, inquit, *tertium in sessione horum suffraganeorum, locum tenet. Primus origine Episcopus Novariensis* (quid sibi velit, *Episcopus primus origine*, alii videant) *existit D. Gaudentius, consecratus a D. Simpliciano, S. Ambrosii successore, S. Ambrosius circiter anno Christi CCCXCII., vixit, postquam annos XXVI. menses IV., & dies V. sederit Quisnam censeat inter XV. Episcopos, Prasuli Novariensi, predecessos, unum ne quidem rexisse Ecclesiam ante quartum sæculum, ejus æra conditam? Attamen Ecclesia Novariensis, propius ad quintum avum, fundata, tertia sede, donata est, & ejus Antistes alios Collegas suffraganeos præcessit. Itaque*
Eccle-

Ecclesiam juniorem origine , vicisse dignitate vetustiore , clarius lucet sors , & privilegium honoris locum interdum distribuit .

Obiter ad trutinam revoco ea , quæ asserit de obitu , & de sessione Episcopali D. Ambrosii . D. Ambrosius , ait ipse , vita cessit anno CCCXCVII. circiter . Optime . Nam hoc anno , die sabbathi IV. Aprilis , Cæsario , & Attico Coss. , obiisse , auctor est Paulinus : anno vero sequenti , hoc est Honorio , & Euthichiano Coss. , asserit Marcellinus . Ambrosium , Episcopatum iniisse anno CCCLXXIV. VII. Decembris , hoc est anno antequam Valentinianus vitam expleisset , est certo certius ex eodem Paulino , & Hieronymo , idque expresse docet noster Dissertator fol. 82. Itaque retentis his epochis , quæ indubitatae sunt , Ambrosius sedit tantummodo annis XXII. mensibus IV. , vel ad summum annis XXIII. mensibus quatuor circiter . Qua ergo critice utitur noster Dissertator , dum Sancto Præsuli assignat in Episcopatu , annos XXVI. , menses IV. , dies V. ? Hæc tamen , & alia non pauca his similia , quæ occurrunt in decursu , missa facimus , utpote ad rem nostram non facientia . Ad argumentum .

Ex elencho allato , constat Episcopum Novariensem , tertium occupare locum . Ego inde infero Ecclesiam Novariensem , antiquiorem esse , omnibus aliis , quæ sequuntur , ob illam regulam receptissimam , & pluries in Conciliis stabilitam , quod *posteriores prioribus deferant*

locum. Illud, *quisnam censeat*, inter XV. Episcopos &c., hanc regulam non convellit. Nam non *quod fieri potuit*, quod hac interrogatione continetur, sed illud quod factum est, attendi debet: *indubitata enuntiationis loco*, ait P. Honoratus a Sancta Maria, *Statuendum est, aptam non esse, cur factum aliquod amplectamur, rationem, illud fieri potuisse*. Et hoc, potissimum cum res est adversus regulam, alias certam, ut hic, *quisnam censeat*? Omnes ita censebunt docti, & eruditi, quo adusque oppositum, positive non demonstretur. Meum non est dignitatem, & antiquitatem Ecclesiæ Novariensis tueri, quam certe non exturbat illud, *quisnam censeat*. Ipsi docti Novarienses, qui hoc ævo, tanta cum laude, rebus Patriæ illustrandis incumbunt, ipsi scient, quin opera mea egeant, obtrectatores propellere. Illud certum est, Ecclesiam Novariensem esse ex antiquioribus, & dignioribus Lombardiæ. Eam rexit ante ætatem D. Gaudentii, S. Laurentius Martyr, quem Margarinus Bigneus to. 2. Bibliothecæ veter. Patr. apud Carolum a Basilica Petri, Episcopum Novariensem, Episcopum Novariensem appellat. Eidem, jam usque ab obitu Auxentii, Episcopum tribuit Auctor, quem tacito nomine refert Pucinelli in vita S. Ambrosii cap. 10. fol. 120., dicens, quod mortuo Auxentio, *Valentinianus Imperator, vacante Sede Mediolanensi, convocari fecit omnes Episcopos Provinciales, Ver-*
cel-

cellensem , Comensem , Novariensem , Taurinensem , Ventimiliensem , Ticinensem , Laudensem , ceterosque ex finitimis Urbibus , & provinciis , ut successorem eligerent . Eam , in vita MS. S. Gaudentii , quæ est in Archivio nostro , legimus D. Eusebium , & D. Gaudentium , rexisse utrumque simul. Legimus in eadem vita , quod temporibus D. Ambrosii , D. Gaudentius jam *Episcopabatur* , ut ejusdem vitæ verbis utar . Demum ipsius Ecclesiæ antiquioritatem , invictè probat , ipse sessionis locus , qui Episcopo Novariensi in Elencho assignatur . Non est cur immorer in examinanda historia S. Martiani , Episcopi Dertonenfis , de qua valde dubitant eruditi , statuentes primum Episcopum Dertonensem , S. Exuperantium , Discipulum S. Eusebii , qui certe antiquior non est S. Gaudentio . Nec urget , aut aliquid officit exemplum S. Diogenis , Episcopi Januensis , qui subscriptus dicitur anno CCCLXXXI. Concilio Aquileiensi . Nam hac epocha , vestustiores procul dubio sunt S. Eusebius Vercellensis , & S. Gaudentius , qui simul Novariensem administrarunt Ecclesiam , ut paulo ante dicebamus . Laudabile sane non est nostri Dissertatoris consilium , qui ut nutantem , & suo pondere ruentem , ultro sibi male demandatam Provinciam , tueatur , Ecclesias inter se committit .

Sors , concludit fol. 16. , & privilegium honoris locum interdum distribuit . Contendit nempe honorabiliorem locum , modo forti ,
modo

modo privilegio esse deputandam. Ab ipso ne petas, quibus momentis dictum suum comprobet. Nam eidem sat est montes, & maria spopondisse; de cætero gratuitis assertionibus, perpetuo nobiscum contendit, quas confidenter, sua dumtaxat nuda suffultas auctoritate, veluti exploratas veritates, credulis propinat. Mira prorsus res, quod sorti honos, & gloria deputentur; cum ea, quæ fortis sunt, casui dumtaxat sint adscribenda. In nostro casu, res est, meridiana luce clarior. Contentio Vercellensem inter & Brixiensem, Episcopos, de *dignatione* erat, non de sorte, uti habent Ughell., & Murator. Hanc contentionem Ughell. in Othone Archiepiscopo Mediolanensi, dicit in Concilio sub eodem, habito, *ad æquilibrium exactissimi juris, fuisse expensam*. Quis dicat, quæ fortis, & casus sunt, ad æquilibrium exactissimi juris expendi? In textu nostro, habentur verba Diplomatis, Henrici, quæ noster Differtator non reddit. Ea manifesto produnt de *præcellentia*, & *honorabilioritate*, quæstionem fuisse: *Ex longissima, & inveterata consuetudine* (sunt verba Diplomatis) *juxta morem diutius approbatum, ad Episcopum Vercellensem, tanquam præcellentem, & honorabiliorem suffraganeorum Lombardia, eam præminentiam spectare &c.* Quæ ubi Henricus intellexit esse vera, deliberato Consilio &c. Brixiensem Episcopum, a præfatæ prærogativæ beneficio exclusit, decrevitque

D

Epi-

Episcopo Vercellenſi , prima ſubſellia . Quid hic ſors obtinere potuit ?

Nihil præterea hac de re habet noſter Diſſertator . Nos , antequam Henrici Diploma , e manibus emittamus , unum adhuc notatu digniſſimum , ſubijciendum ducimus . *Volensque Henricus (habet Diploma) Episcopo , & Ecclesia Vercellenſi , reverentiam exhibere , ac ſedis , & ſui ordinis prærogativam debitam conſervare , juxta morem Constantini , Prædeceſſoris ſui , quin magis &c. , jam dicto Brixienſi Episcopo , a prædicto prærogativa beneficio excluſo ; cum ipſe dictus Vercellenſis Episcopus , cæteros ſuffraganeos , Mediolanenſi Eccleſia , ordine debito antecedit , præmiſſa diligenti deliberatione &c. volens jus Vercellenſis Eccleſia illibate ſervari &c. , voluit , & decrevit præſatum D. Episcopum Vercellenſem &c.*

Quibus verbis , haud obſcure inſinuatur , eundem honorem Episcopo Vercellenſi , adhibituſſe a Constantino (*volens Episcopo &c. Vercellenſi &c. prærogativam debitam conſervare , juxta morem Constantini*) & quidem Constantino Magno . Nam cæteros Constantinos , tunc tandem imperaſſe , cum Longobardi , jam plures annos , Vercellis rerum potirentur , nemo eſt qui ignorat . Præclarum aliud monumentum , quo ejuſdem Imperatoris ſingularem pietatem , & munificentiam , erga Eccleſiam Vercellenſem , teſtatiſſimam habemus , adhuc Vercelliſ eſt ſuperſtes . Baſilicam notam ſub nomine *S. Mariae Majoris* , Constantinus
Ma-

Magnus , vel a fundamentis erexit , uti habet Atho Episcopus Vercellensis , in sermone de S. Eusebio , apud Ferrer. in Vita S. Eusebii edita Vercellis 1609. fol. 177.: vel Delubrum , olim Veneri Sacrum , idolo inde dejecto , & veteri superstitione expiata , B. Virgini Mariæ , dicandam curavit , uti frequentius legitur , in aliis Ecclesiæ nostræ documentis .

Itaque ævo Constantini Magni , Ecclesiæ Vercellensis , non solum proprios habebat Episcopos ; sed isti præterea , jam tunc , erant prærogativa sedis , & ordinis , cæteris præcellentiores , Metropolitæ nempe , nam nulla alia per id tempus , sedis prærogativa , seu ordinis præeminencia , agnoscebatur , præter Metropoliticam . Quod si nostro Dissertatori , displicet , quod majorem dignitatem Ecclesiæ Vercellensis , ab origine petamus ; cum eo abundanter agimus , & brevi momento transmittimus non ob antiquioritatem Ecclesiæ , sed ob jus Metropoliticum , ab ea quondam habitum , primas sedes obtinuisse . Cum enim alterutrum sit inevitabile , arbitramur hoc postremum , gratius eidem futurum , imo fortassis , & ex ejus mente descendere , utpote qui paullo ante , ut innuimus , Ecclesiæ Vercellensis antiquitatem impugnaturus , eo argumento usus fuerat , ut diceret , eodem jure Ecclesiam Vercellensem , cæteris suffraganeis præferendam , quo Mediolanensis , nunc omnibus præfertur .

§. I.

*De D. Petri Apostoli prædicatione
Vercellensi .*

EXsufflatis levi momento argumentis nostri Dissertatoris , & invicte contra ea , stabilita antiquitate Ecclesiæ Vercellensis , auctoritate tum Diplomatis Henrici VII. , tum Elenchi ab ipso met prolati , examinandam fuscipimus Evangelicam D. Petri Apostoli prædicationem Vercellensem prout in Dissertatione nostra , definita reperitur , impugnationes Dissertatoris , ad trutinam revocantes . Quod ut præstem .

Præmonitos lectores benevolos volo , hanc propositionem , *origo Ecclesia Vercellensis , vel ad Apostolos , vel ad Apostolorum Discipulos , referenda est* , quæ legitur in Dissertatione nostra , non esse propositionem , quam probem , vel ex traditione , vel ex prædicatione D. Petri Vercellis peracta , sed esse consequentiam legitimam , quam infero ex ibidem præjacta doctrina , petita a Diplomate Henrici VII. , sicuti evidenter pandunt ea verba , *Ea- propter origo Ecclesia Vercellensis &c.* , quibus §. primum nostræ Dissertationis exordimur ; doctrinam vero , quam statim eodem §. I. addo , de prædicatione Vercellensi , D. Petri , gratia eruditionis positam esse ; quæ
prop-

propterea , quamvis deficientibus documentis , tota corrueret , non ob id , vel minimum nutaret veritas illius propositionis, aliunde valide , & per justam consequentiam deductæ . Quare exorbitat noster Dissertator , & a regula rectæ impugnationis aberrat , eo titulo, quem præfigit Capiti primo suæ Dissertationis fol. 12.: *Ecclesiam Vercellensem a D. Petro Apostolo conditam a Fileppo non ostenditur* .

Fateor momenta , quibus Vercellensem prædicationem D. Petri , probo , ad demonstrationem non pertingere . Id ego apertè pando, dum disjunctione utens , dico originem Ecclesiæ Vercellensis , referendam esse *vel ad D. Petrum Apostolum , vel certè ad Apostolorum Discipulos* . Et quidem ad Discipulos Apostolorum referendam esse innegabile ipsemet Dissertator profitetur expressis verbis fol. 22.: *Quomodo credibile est , ait , nullum ex Discipulis D. Petri , Romæ jam Christiana Fide initiatis , Vercellas conscendisse , ibique sacris præceptis nonnullos informasse ?* Petrum verò , ipsum quoque Vercellis prædicasse , si non convincant ea , quæ ibi adducimus , negari tamen non potest , magnam asserre verisimilitudinem , cui nihil contraponi possit . Quod nobis sufficit . Omnes enim norunt , quod in antiquitate adeo remota , historia , non semper undequaque firmis , & certis fulciri potest argumentis : *Que s' il falloit* (ait eruditissimus P. Honoratus a S. Maria , in prefat. præfixa libro , cui titulus : *Refle-*

xions sur les regles , & sur l'usage de la Critique) exclurre de l' Histoire Ecclesiastique , & profane , tous les faits , qui n'ont pas la certitude morale , il en faudroit retrancher la plus grande partie , comme ie l' ai demonstre dans plusieurs endroits . Quare plerumque nos solius probabilis , & verisimilis , contentos esse oportet .

Proferamus jam momenta , quibus prædicationem Vercellensem D. Petri comprobamus . Primum petitur a traditione nostra , quam passim legimus Ecclesiæ ducumentis obsignatam , quorum aliqua sæculum undecimum excedunt , juxta quam Petrus fertur Vercellis prædicasse , ubi in tantæ rei monumentum , dicitur constructa Ecclesia nota , sub nomine s. Petri la Ferla . Reijcimus , inquit noster Dissertator fol. 18. , *hanc traditionem , ut recentem , popularem , prorsus incertam , a credulis inventam , nulla veterum auctoritate fultam . Posterioris ætatis testimonia , quibus hanc traditionem Fileppus munire possit , insufficientia penitus judicamus , ut apud Doctos , fiam integre efficiant .* Reijciat , ut libet . Nos certè humanæ traditioni , qua parte , locum prædicationis designat , non multum insistimus . Sed qua parte Petrum Vercellis prædicasse edicit , non temnendis testimoniis , quæ si certam non efficiunt fidem , magnam proculdubio asserunt credibilitatem , in Dissertatione nostra fallimus . Imprimis opinione doctorum Virorum asserentium Petrum Roma pulsum

sum Edicto Caii Cæsaris, Italiam peragrasse, liguribus Populis, & Lybicus, quorum caput erant Vercellæ Evangelicam lucem intulisse, & usque Secusiam excurisse, uti habent monumenta Monasterii Novaliciensis. Huic opinioni suffragantur ea, quæ habet Natalis Alexander to. 3. Hist. Eccl. edit. Lucæ 1734. fol. 174. Quibus stantibus, quis dixerit D. Petrum, has Regiones, sua prædicatione intactas reliquisse? Quis jure negaverit Vercellensibus Evangelicam prædicationem D. Petri? Dixi *jure*. Nam noster Dissertator, pro libito omnia negat. Demum traditionem de prædicatione Vercellensi, D. Petri, credibilior rem reddit vita MS. S. Sabiniani, eaque vetustissima, quæ asservatur in Archivio nostro. In illa legimus D. Sabinianum primis illis nascentis Ecclesiæ temporibus, reperisse Vercellis quosdam viros cum nonnullis mulieribus, præceptis Evangelicis jam initiatos. Hos initiatos fuisse a D. Petro, credibilissimum est, juxta relatam opinionem, præcipue quod nullis monumentis proditur, alium ante D. Petrum, Evangelii præconem huc advenisse. Omnia procul dubio, magnam, prout licet in remotissima antiquitate, verisimilitudinem, & probabilitatem præseferunt. Et nescio an multas Ecclesias, ex iis, quæ originem ad Apostolos referunt, fas sit reperire, quæ firmioribus exordia sua stabiliant argumentis. Reliquum est, ut videamus, quibus-

nam impugnationibus ad ea convellenda , utatur noster Dissertator .

Sed nihil est , quod ab eo expectes . Ipsi negasse sat est . Rationem negandi ne quæras . Hic , & ubique nullam affert . In ejus nuda auctoritate stat omne verbum . Argumentum certe (& est unicum) quo , hoc loco contra nos pugnat , nullius ponderis est : *Ex concessa* , inquit fol. 17. , *Vercellis , D. Petri prædicatione , numquid emergit Ecclesia Vercellensis , ante omnes alias Liguria , ab eodem Apostolo condita ? Imò ex itinere ad Alpes usque Secusiam , a D. Petro , suscepto , ac confecto , & ex accessu ejus in urbem Vercellensem , originis prælatio , in quibusdam Ecclesiis Cisalpinis exoritur . A ratione procul abest , eum zeli ardore fragrantem (ita) fidei luce non affecisse , ea Liguria &c. loca , in qua recte , obliqueque , incidit , ut Vercellas peteret .*

Ecquis statim non videat parum apti argumenti inanitatem ? Nostra assertio est , *Petrum Vercellis prædicasse* . Dissertator eam impugnat dicendo , priusquam Vercellis , & in aliis locis prædicasse . Sed nos nusquam diximus Ecclesiam Vercellensem , esse antiquiorem cæteris Ecclesiis Lombardiæ , ob id , quod D. Petrus ibi prædicaverit . Ipse nihilominus clamare pergit ; ex prædicatione Vercellensi D. Petri , non inferri Vercellensis Ecclesiam conditam esse ante cæteras Liguriæ . Deinde absone sumit Evangelij prædicationem , pro Ecclesiæ fundatione , quasi hæc duo , inter se valde

valde diversa , essent una , & eadem res . Et demum concludit : *Igitur consentaneum est , alias Urbes in finibus hujusmodi Regionis positas , a D. Petro , Christi præceptiones excepisse , priusquam Vercellas , prope Alpes , sitas , pertigerit .* Non in aliis Urbibus dumtaxat , sed & in pagis , & villis utcumque modicis , in itinere obviis , verisimile est , D. Petrum prædicasse , antequam Vercellas accederet . Quid inde ? Numquid ideo concutitur nostra assertio , qua dicimus Petrum Vercellis prædicasse ? Numquid dicimus Petrum Vercellis prædicasse , priusquam in aliis locis .

Lepidius est , quod subdit fol. 19. : *Fileppus , inquit , consulto silentio involvit miram causam , qua præfata Ecclesia (S. Petri) appelletur la Ferla , quod de ea loqui , pudori est . Ego erubescens solutus (en ingenuam viri probi confessionem) enarro hanc , quæ si somnium non redoleret &c.* Totam narrationem , pro qua perperam citantur Tabulæ Archivii nostri , ego ipse commentitiam pronuntio . Numquid ideo Petrus Vercellis non prædicavit ? Eam cuderunt Corbellinus , & Cusanus , sæculo elapso , jam adulto . Nuncupatio Ecclesiæ sub nomine *S. Petri la Ferla* , antiquissima est , eamque obsignatam habemus pluribus in monumentis , inter quæ est Liber Ritualis , sæculo octavo , haud dubiè vetustior ; ex quo discimus non ferulam illam commentitiam , sed historiam aliam testatissimam pluribus documentis .

mentis , & Diplomatiſus Imperialibus , humiliori nuncupationi , cauſam dediffe . Quapropter noſter Diſſertator (liceat hîc mihi , uti ſententia viri doctiſſimi) *Spectra quâdam ſibi effingit , quibuſcum belligerare paullulum valeat : & cum nihil ſolidi carpendum offenderit , coactus eſt , ut ſuo genio faceret ſatis , obtrudere pueriles ineptias , gerras ſiculas , cavillationes , & vitilitigationes , ſupraquam dici poteſt , ridiculas .*

Fortaſſis ſolidius , & gravius eſt , quod ſequitur : *D. Barnabam , ait fol. 21. , in Gallia Cisalpina , prædiſſe , nullatenus credibile eſt ; ergo (inſert Fileppus) Si Petrus Vercellis prædicavit . O elegans jocandi genus ! O mira vis Dialectica ! qua preſſus , unum , & alterum nego . Si Petrus , & Barnabas , ſoli ex numero Chriſtianorum , eo temporis , terris (ita) degiſſent , ſuo ratiocinio devicti ad ſuam cauſſam adduceremur . Quomodo credibile eſt , nullum ex Diſcipulis D. Petri , Roma jam Chriſtiana Fide initiatis , Vercellas conſcendiſſe , ibique ſacris præceptis , nonnullos inſormiſſe ?*

Hoc argumentum tamen , cæteris felicius non eſt . Hîc me carpit Diſſertator , veluti paralogizantem ; jure ne an injuria , mox patebit . Nos equidem non ſolum , credibile non putamus , nullum ex Diſcipulis Petri , ab eo Vercellas directum ; quod imo D. Sabinianum , hac legatione functum , docemus expreſſis verbis . Sed cum ante Diſcipulorum

miſ-

missionem , nonnulli Vercellis reperti fuerint , præceptis Evangelicis jam initiati , quos initiatos oportet vel à D. Petro , vel à D. Barnaba , qui soli ex Apostolis , produntur ab Auctoribus , hùc advenisse , conjicimus inde D. Petrum , ibi ea semina fidei fudisse , cum credibile nequaquam sit D. Barnabam , hæc Regiones attigisse . Et hoc est , quod tradimus in Dissertatione nostra . Num hanc doctrinam impugnet illud : *Quomodo credibile est nullum ex Discipulis D. Petri , Vercellas con-* *scendisse , ibique sacris præceptis nonnullos in-* *formasse ?* Et num ideo irrisionibus excipien-
 dus sim , quod dixerim Petrum Vercellis ante missionem Discipulorum prædicasse , quia nequaquam credibile est , D. Barnabam hoc munus ibi obiisse ; judicent Eruditi . Non ne hìc possem , & quidem potiori jure , Dissertatori nostro ingerere humanas formulas , quibus adeò liberaliter mihi favet : *O mira vis Dialectica ! o elegans impugnandi genus !* Sed id prohibent Ecclesiasticæ moderationis jura .

§. II.

*De D. Sabiniani , Vercellenfi
 prædicatione , & Episcopatu .*

Noster Dissertator , adversus propositionem , qua in Dissertatione nostra dicimus , D. Sabinianum prima Evangelii semina a D. Pe-

D. Petro Vercellis jacta , excoluisse ; omnes suæ vastæ eruditionis , & critices thesauros effundit , Caputque secundum suæ Dissertationis , hoc magnifico titulo inscribit : *Traditio* , inquit fol. 22. , *prædicationis peractæ Vercellis à D. Sabiniano , & editæ à D. Petro , ac Dignitatis Episcopalis , Vercellis ab eo obtenta , ab omni veri specie , remotissima demonstratur . Filleppus aberrationis , ac commentum revincitur . Epochæ D. Sabiniani , corrupta , & depravata , ex legitimis documentis restituitur .* Quisquis speciosum hunc titulum legerit , procul dubio judicavit , me in gravissimum errorem , lapsum esse , & mæra commenta effutisse . Hac de re demonstrationes pollicetur Dissertator : Videamus an stet promissis .

Primum inamovibile telum , quo desperatò se causam meam prosternere gloriatur , petit ab auctoritate Sulpicii Severi lib. 2. Sac. hist.: *Pro nostra causa testimonio* , ait fol. 22. , *dicens audiat Theologus Sulpicius Severus , Scriptorem peritissimum , & antiquioris fidei testem , qui sæculo V. claruit . Hic persecutionis mentionem agens , a qua , Antonino Vero imperante , atrociter excitata , Ecclesia Lugdunensis , & Vienneensis , duodequingenta Martyrum laureis , decorata fuere , Martyres ante id temporis , in Galliis , nullos protulit : Hujus periodi intellectum , quis assequatur ? Sulpicius ne , nullos Martyres , in Galliis protulit ante tempora Antonini Vero ?* Id utcunque ridiculum , est quod expressis verbis dicit eruditissimus Dissertator .

Ele-

Elegantiora non sunt , quæ sequuntur ; imò
 & in quamplurimis aliis , Grammaticæ præ-
 cepta neglecta , quisque facile norit , qui
 attente legerit . Sed *de minimis non curat*
prator , ait Juris Consultus . Bene quidem ;
 & ideo forsan excusandus Dissertator , si de
 cætero , saltem solide rem ageret . Verum
 rationi dicendi , cætera omnia critices , eru-
 ditionis , & argumentationis , egregie respon-
 dent . Hoc veluti perfunctorie adnotasse suf-
 ficiat , non carpendi animo ; sed ne veritas ,
 quam ipse tanti facit , a nobis contempta vi-
 deatur . Sequitur textus Sulpicii : “ Sub Au-
 „ relio , ait , Antonini filio , persecutio quin-
 „ ta agitata , & tum primum , intra Gal-
 „ lias , martyria visa , serius trans alpes ,
 „ Dei Religione suscepta . “ Subdit fol. 23.
 veluti de prostrato hoste , triumphum agens :
Theologus hoc telum excutiat , sed frustra , ac
jaçturam suæ causæ sentiat . Si enim , prose-
quitur , Gallia nullum marci Aurelii tempore
vetustiore habuerint , & S. Sabinianus in
Galliis sanguinem fuderit , patet profecto , nec
eum mandante Petro Gallias petiisse , nec Vercel-
lis prædicasse , nec ut Pontificem , primis æræ
Cristiana annis Ecclesiam Vercellensem rexisset ,
nec eandem Ecclesiam eo temporis , exordia ha-
buisse . Confutat deinde , & erroris damnat
 fol. 24. Orosium , quod dixerit Fidem Chri-
 sti , Neronis tempore , ubique propagatam
 fuisse . Demum affert testimonium Gregorii Turo-
 nensis , asserentis cum Sulpicio , nullum in
 Gal-

Galliis , martyrio coronatum , ante ætatem Marci Aurelii . Non pauca hic , lepide adnotari possent , quæ iterum nostri Dissertatoris , concinnum dicendi genus , & aptam argumentandi formam manifestant . Sed ea docto lectori , adnotanda relinquimus . Nam ne ad ista , animum intendamus , prohibet exitiale telum , quod contra nos , horrendum in modum , intorquet ; quo , faxit Deus , ne prosternamur .

Sed rectè quidem , quod mihi optime , contra ferocem , exultantemque hostem , in tempore adest doctissimus , atque eruditissimus Vir , P. Natalis Alexander . Hic hist. Eccl. to. 3. fol 184. edit. Lucæ 1734. , Dissertationem sedicessimam instituit sub hoc titulo : *Quo tempore Gallis , annuntiari captum sit Evangelium* . Initio Dissertationis dicit nonnullos eruditos asserere , Gallis lucem Evangelicam non affulxisse ante sæculum tertium ; *Contra istos , subdit , uti sequenti propositione pugnemus , nos adigunt , & veritatis amor , & gentis nostra gloria* . Dixeris hisce verbis reprehendi , haud sane laudabiles nostri Dissertatoris conatus , qui sponte , & nullo cogente , propriæ Ecclesiæ decora everfurus , in arenam descendit . Et statim subdit Alexander , hanc propositionem : *Religio Christiana ante tertium sæculum , stabilita est in Galliis , imo & ante secundum , Siquidem certo probatur viros Apostolicos primo sæculo , in varias Galliarum Provincias , Evangelii lumen intulisse* .

se. Propositionem, pluribus adductis, invicte probat: ostenditque S. Trophimum in Gallias venisse primo sæculo, & Arelatensem Ecclesiam fundasse; venisse item S. Crescentem, qui Viennensem; venisse S. Martialem, qui Lemovicensem; venisse S. Paulum, qui Narbonensem constituit: venisse S. Dionysium Areopagitam, qui Parisiensem erexit; omnes Apostolorum Discipulos. Obiicit fol. 192. contra propositionem, ex Sirmondo, & Launojo, auctoritatem Sulpicii Severi lib. 2. Sac. hist., qui est locus a Dissertatore ad nos prosternendos allatus; & respondet his verbis: *Id quod de Gallicana Marci Aurelii persecutione scripsit Sulpicius Severus, sine certo Auctore protulisse*, Profert deinde contra Severum, Epistolam Ecclesiarum Lugdunensis, & Viennensis, missam ad Ecclesias Asiæ, & Phrigiæ, ab Eusebio relatum lib. 5. hist. Eccl. cap. 1. . Postea, addit: *non est ergo, cur concilietur Severo fides, id asserenti ex voluminibus, hac de re ab ipso perlectis, quæ non extabant Unde ex propria mente, & absque Auctore scripsit Severus, sub Aurelio primum, intra Gallias, visa martyria, & Religionem Christianam, serius trans Alpes susceptam. At non tanta auctoritatis est in re historica, ut ipsi contra traditionem, tanta nube testium firmatam, credi debeat, maxime cum, multos in errores, intra unam, aut alteram paginam lapsus sit, & evidenter ostendatur falsitas epochæ, ab illo constitutæ*, Prosequitur
osten-

ostendere palmares errores , quibus Sulpicius Severus , historiam suam asperfit ; & contra eum adducit auctoritatem Orosii , quem dicit Scriptorem ipso accuratiorem . *Præterea* , inquit , *falsam esse Martyrum Gallicanorum , & susceptam trans Alpes Religionis epocham a Sulpicio Severo constitutam demonstrat plurimum Episcoporum , & Martyrum , qui Discipuli Apostolorum fuisse , & ab iis in Gallias missi sunt , consignata sacris fastis memoria , ut S. Sixti , primi Remensium Episcopi , quem Apostolorum Principis , Discipulum fuisse constat sic S. Julianus , Canomanensis Episcopus , B. Petri Discipulus sic SS. Sabinianum , & Potentianum , Martyres Senonenses , a S. Petro missos , sub Nerone passos , testantur Beda in Martyrologio ad xxxi. Decembris , vetus Martyrologium MS. Bibliotheca Corbejensis , & aliud Martyrologium MS. Bibliotheca Ithuanæ , & duplex chronicon MS. S. Petri vivi , apud Senonas . Quæ omnia diserte ostendunt Fidem citius trans Alpes , & maxime in Galliis susceptam fuisse , quam Severus Sulpicius scribat . Demum fol. 193. , & 194. , fusè probat , neque Gregorio Turonensi , cum Sulpicio , sentienti , quo ad hoc fidem adhibendam esse . Cum Alexandro sentiunt plures primæ Notæ , Scriptores , quos in medium adducere supervacaneum censemus , cum iste pro omnibus , nobis sit . Nunc dic quæso mi Pater Critice , num telum excussum sit ? Num aberrationis , & commenti sim revinctus ? Colligant inde lectores , quam solida sit Censoris*

foris nostri Critices, & quantis tenebris, in re historica, cæcutiat ejus mens.

Idem esto judicium de iis, quæ habet fol. 25., ut Acta SS. Sabiniani, & Potentiani, à nobis prolata, impugnet: *Fidem meam*, inquit, *ab Actis Martyrum Sabiniani, & Potentiani, ut apocryphis removeo*. Rationem dat: *neque enim* prosequitur, *Auctoris nomine munita, neque à Scriptore, vetustate, & eruditione asperso* (optima phrasis) *firmata circumducuntur*. Intendat Lector, relatis mox verbis, dūo à Critico nostro, copulativè requiri, ut fides Actis Sanctorum, adhiberi possit; nempe, & quod Acta signata sint nomine Auctoris, & quod Auctor sit vetustus, & eruditus. An utcumque requiratur: & an necessario Auctor debeat esse doctus, & eruditus? Eruditi ipsi judicent.

Amænius est, quod sequitur: *Usuardus*, inquit fol. 26., *qui Senonibus proximus, in antiqua Senonum traditionis ignorantia, versari vix poterat, asserit SS. Sabinianum, & Potentianum, non a Petro, sed a Pontifice Romano, missos fuisse*. Et statim affert verba Usuardi, quæ sunt hujusmodi: *Apud Senonas Beatorum Sabiniani, & Potentiani, qui a Pontifice Romano, ad prædicandum directi, eandem Metropolim, martyrii sui confessione, illustrem fecerunt*. Heus! Quia missi sunt a Pontifice Romano, ergo fallum est missos esse ab Apostolo Petro? Quis hæc audiens, attento similis non hæreat? Hæc & alia similia,

E

qui-

quibus referta est Patris Critici Dissertatio , piget longius persequi . Unde libenter ea præterimus . Fortassis erunt adscribenda vitio , vel Typographi , vel Amanuensis .

Jam vero , quod ipse fidem suam , ut aiebat fol. 25. , removeat ab Actis SS. Sabiniani , & Potentiani , quæ extant apud Surium , parum , refert . Cuperem , ut saltem aliquod momentum probabile afferret , ob quod cæteri ab ipso , & ipsi eisdem Actis fidem denegare debeant . Validius est illud , quod petit fol. 27. a Manuali Senonensis Ecclesiæ , quod editum ait anno MDLV. , ex quo , hoc inflatur argumentum : Laurentius martyrio affectus sub Valeriano , & Vincentius , pro fide cæsus sub Diocletiano , in Litaniis præferuntur Sabiniano , & Potentiano : ergo Sabiniano , & Potentiano antiquiores sunt . En ejus verba : *Laurentius* , inquit , ex citato Manuali , *Archidiaconus Romanus sub Valeriano , martyrio affectus , ac Vincentius Casaraugustanus Diaconus sub Diocletiano , Fidei causa & ipse cæsus , in Litaniis Sabiniano , ac Potentiano præferuntur ; quod non est infimum vetustatis argumentum .* Argumento adeo infirmo , & quod pejus est , petito a recentissimo monumento , quodque martyrium S. Sabiniani non sub Marco Aurelio , aut sub Decio , sed in ætatem Diocletiani coniicit , audet noster Criticus , antiquitatem Sanctorum Sabiniani , & Potentiani in Actis apud Surium , ad commenta rejicere . Et quod mirabilius est ,

est, ipsum non pudet nos repræhendere, ac veluti re bene gesta, confidenter concludere: *Hæc recentia figmenta, quæ tot Ecclesiarum, vera foundationis tempori, & tot rerum veterum veritati, tenebras offundunt, extemplo humi jacent, dum ea, juxta critices regulas (hic, & ubique desiderantur) ad evellendam falsitatem; & ad tuendam veritatem institutas, alie spectantur. Eadem navi (nota virgam censoriam) Theologus vehitur, & in eosdem scopulos incidit. Lepidissime.*

Unum adhuc verbum, antequam hinc discedamus. Memini nostrum Dissertatorem dixisse fol. 23., dum ageret de Vita MS. SS. Sabiniani, & Potentiani, quæ est in Archivio nostro: *tandem MS. paullo post, examini subijciendum, cui Fileppus innititur, apocryphum esse, & falsitate refertum, probe omnibus lucet.* Unde nam quæso, id omnibus lucet? Legi, perlegi, & iterum attentè legi, ejus Dissertationem, num aliquid invenirem, quo illa vita MS., critico examini subijceretur, ejusque falsitas demonstraretur; & ne verbum quidem hac de re occurrit. Tota vis critices (si hoc nomine appellanda est) & eruditio nostri Dissertatoris, se confert (infeliciter quidem, ut vidimus) ad reprobanda Acta, quæ prostant apud Surium; & præterea nihil. Ex quo, ea naturalis oritur conjectura, ipsum accepisse Acta apud Surium, ac si essent eadem cum iis, quæ extant in Archivio nostro. Omissis aliis, quæ hic, hac de re, perbellè

adnotari possent ; ab ipso tantum inquiri , num Acta nostra perlegerit , num examinavit , num expenderit , num contulerit cum iis quæ habentur apud Surium ? Fortassis non affirmabit . Hoc æquum est credere , de Viro , qui se critices regulis plane instructum profitetur , quique hujus examinis , & collationis nullum verbum facit . Præterquamquod , certum omnino est , ea ipsum ne quidem vidisse . Forte fragmenta a nobis allata , iisdem , vel ferè , verbis reperiuntur in Actis apud Surium . Hoc saltem adnotare debuerat . Omisit autem . Num ergo Acta sunt eadem ? Contulat regulas bonæ critices .

Ast tandem comperi , ab ipso Acta nostra non reprobari . Id mihi compertum est ex iis , quæ habet fol. 28. 29. & 30. , ubi prætermittis Actis , totum se se agit , ut me , & Modenam carpat . De Canonico Modena , hæc habet initio suæ Animadversionis fol. 28. : *concessa moliter fide Modena , qui sapius de rebus patrijs , errore (ita) versatur &c.* Quibus verbis , inconcinnè hunc Historicum , veluti frequentium errorum , in historia Patriæ , reum damnat . Quod loco maximæ injuriæ , ducendum est . Nam Historia Modenæ , Viri abique dubio accuratissimi , & eruditi , quam aded immoderate repræhendit , inedita est . Autographum MS. , summa diligentia , veluti pretiosa suppellex , custoditur apud Equitem , concivem nostrum . Illud fortassis noster Criticus nunquam legit , vel si
legit ,

legit, certè obiter id fecit, quin ea consideratione uti potuerit, quæ necessaria est ad censoriam virgam erigendam. Et tamen adeo confidenter repræhendit, erroris dampnat, ac si illud, & in eo contenta, critico diligenter subiecisset examini. Nempe Critico huiusmodi, fas est, more novo, censorie distringere absque delectu, tum ea, quæ legit, quam ea, quæ non legit.

Omisso Modena, ad me conversus, carpit primo, quod inferam S. Sabinianum fuisse Episcopum Vercellensem, ex verbis citatæ Vitæ MS., quæ habent: *contigit dispositione Dei, & affatibus summi Apostolorum Petri, Martyres Christi, Sabinianum, Pontianum, & Altinum, Italiam velociter pervolare &c. Vercellis autem, Fidei Christianæ, quosdam viros, cum paucis mulieribus, in itineris cursu baptizaverunt, & documentis spiritualibus, pleniter instruxerunt.* Ad hæc: *Quisnam*, inquit. fol. 29., *dum Italiam velociter pervolat, ibi sedem figit, & sedem Pastoralem collocat? Quisnam, cum velociter Italiam pervolans, ad ultimum populosa gentis Galliarum finem expetat, in urbe Vercellensi, qua non in ultimis Galliarum finibus jacet, residet, & Pontificali munere fungitur?* *Quisnam* quum in itineris cursu sit, colles properat, urbis Senonum mania aggrediatur, potest moram sibi inferre, ac Episcopatum alibi inire, ejusque administrationem gerere? Carpit secundo, quod dicam, Auctore Clarissimo Irico, *Noster Pontifex primus*
E 3 quod

quod in ea Vita , legitur , indicare scriptorem ejusdem vitæ , fuisse Vercellentem quendam : *Auctor ejusmodi MS.* , inquit eodem fol. 29. , *hæc verba subdit* : “ Noster Pontius , fex primus “ . *Quid inde ? Quum certo certius sit D. Sabinianum fuisse Senonum Praefulem , est cur ejusmodi MS. , uni e numero Senonum adscribatur .*

Impugnationes nostri Critici , sunt ubique pares . Admonitum ipsum volo , quod sedem Episcopalem , non diuturnitas temporis infert , sed munus Episcopale , utcumque breve . Habemus D. Sabinianum Vercellis prædicasse , & baptizasse , quæ tunc munia erant Episcopalia . Rectè igitur dicimus , potissimum si iis addas auctoritatem veterum Kalendariorum , de quibus infra , eum Vercellentem fuisse Episcopum , quamvis adeo brevis fuerit ipsius commoratio , ut quasi pervolasse censendum sit . Id erat positum in more , primis æræ Christianæ temporibus , ut Apostoli , eorumque Discipuli , Civitates , & Provincias , veluti prætervolarent prædicantes , baptizantes , & Ecclesias fundantes . Quod testibus Mediolanensibus Scriptoribus , accidisse legimus in D. Barnaba , qui primus Mediolanensis Archiepiscopus statuitur , licet *aliquod tantum diebus moratus Mediolani* dicatur in Historia celeberrima , seu Catalogo sex priorum Mediolanensium Antistitum apud Puricell. Nazar. cap. 2. num. 3. circa fin. , ubi verba , & *aliquot in eadem moratus diebus* , majoribus characteribus

bus exarata cernuntur . Ipsum D. Barnabam festinanter , reliquas Lombardiæ Civitates peragrassè , & ubique Ecclesias fundassè , ita ut teste Clarissimo Sormano , plures Civitates , eum in Episcopum sibi arrogent , quin potiori jure dici possit Episcopus Mediolanensis , quam aliarum Ecclesiarum , quas peragrandò fundavit , tradunt docti Mediolanenses frequenter . Hic equidem , si vellem , opportunè ad modum accideret , rependere vices nostro Critico . Ipse superius Dialecticam nostram irridebat , quam tamen defendimus . Argumentum , quod hic contra nos ipse instaurat , nil aliud reddit , nisi : Sabinianus modico tempore , moratus est Vercellis , ergo non fuit ejusdem Urbis Episcopus . O elegans (reponere possem) jocandi genus ! O mira vis Dialecticæ ! qua pressus , antecedens transmittò , vel si mavis , concedo , & nego consequentiam .

Porro Clarissimus Iricus Sententiam suam de Episcopatu Vercellensi D. Sabiniani , petitam ab illis verbis , *nosler Pontifex primus* , comprobat ex cultu , quem in hac Ecclesia , uti proprius Episcopus habuit , & habet S. Sabinianus . Quod cum ex toto , reprobare non audeat noster Criticus , contentus dixisse , *veri speciem magis , magisque præferre , Sententiam asserentem , unum Senonum fuisse laudari MS. auctorem , quod S. Sabinianus ab Ecclesia Senonum , veneretur , tanquam eorum Antistes ; totum se confert , infelicibus , ut assolet , argumentis ,*

ad convellendum cultum, quem in hac Ecclesia obtinet S. Sabinianus, tanquam proprius Episcopus : Si Sanctus Sabinianus, inquit eodem fol. 29. (eloquitur (ita) Iricus) & socii colebantur peculiari celebritate, in Ecclesia Vercellensi, tanquam probrii suae Urbis, & Diocesis Episcopi, (tempore, quo illa usum Ritus Eusebiani habebat) quare eadem, eodem cultu, tempore, quo Ritus Romanum sumpsit, & retinet, illos non prosequitur? Forsitan tandem, temporum cursu, & hominum observatione compertum fuit, eos Cathedram Episcopalem, Vercellis, non occupasse. Quare Fileppus pratermisit in efformanda primorum Praesulum serie, Pontianum, sive Potentianum, ac Altinum, qui erant socii S. Sabiniani? Quare ipsemet refert in catum Episcoporum, Potentianum, agens de vetustissima effigie trium Pontificum, Sabiniani, Potentiani, & Martialis, una picta tabula, expressa, & sita juxta Modenam, super atrium majoris januae, Basilica Eusebiana, subiecta epigraphae, “ meritis eorum, pulchra Vercellis, caput inter, omnes, extulit Urbes ” ; & quare hic Pontianum, ab elencho Primorum Praesulum, rejecit? Quare hi tres Pontifices, eandem in praefata tabula, gloriam olim obtinuerunt, nunc in Catalogo a Fileppo, efformato, eandem non subeunt sortem? Quare omissio hic Potentiano, qui una cum Martiali, in praedicta tabula, sedem diutius habebat, Martialem, Sabiniani successorem creat, qui absque dubio, throno Ecclesiae

clesia Lemovicensis , decoratus effulget ? Video rerum confusionem , sententiarumque instabilitatem (detur venia) resque ad arbitrium confectas .

Non est cur satisfaciamus nostro Critico , quærenti quam ob causam , post acceptationem Breviarii Romani , intermissus fuerit cultus S. Sabiniani , & aliorum Præsulum Vercellensium , qui sederunt primis nascentis Ecclesiæ sæculis , cum satis superque sit ad intentum nostrum , eos antiquitus cultos fuisse , uti Episcopos Vercellenses . Conjectura , quam affert , nempe cultum intermissum fuisse , quia procedente tempore constitit eos , Vercellenses Episcopos non fuisse , par est reliquis , nempe planè futilis , & inanis . Nam quamvis Episcopi Vercellenses , non fuissent , ideo ne desinebant esse Sancti ? Purus defectus Episcopatus Vercellensis , profectò non poterat eos privare cultu Sanctis debito , quem perpetuo habuerunt in hac Ecclesia , præsertim quod plures alii , in hac ipsa Ecclesia , coluntur , à Kalendario Romano extorres , qui Vercellenses Episcopi non fuerunt . Nihilo fecius , æquo , & bono jure , cum ipso agere volo , ejusque curiositatem explere . Ritus Romanus ab Ecclesia Vercellensi , susceptus est sub Episcopo Bonhomio , anno MDLXXV. , quibusdam Ritibus Eusebianis retentis , qui adhuc vigent , ea expressa adjecta conditione , ut quædam Sanctorum festa , præcipuè Sanctorum Episcoporum , inter quos S. S. Sabinianus , &

Mar-

Martialis , quæ ibidem ex antiquissima consuetudine , Officio , & Missa , celebrabantur , retinere liceret , deinceps tamen celebranda Ritu Romano . Id constat ex Actu Capitulari diei 10. Decembris , ejusdem anni , & ex Edicto diei xvii. Januarii MDLXXVI. , jussu Episcopi Bonhomii , promulgato . Sed quia pleraque omnia , lectiones , orationes , & Missam , proprias habebant , eas examini S. R. Congregationis , juxta Decreta , subijcere necesse fuit . Interim verò , dum res in deliberatione versatur , Missæ , & Officia , intermissa fuere , paucis exceptis , quæ idem Episcopus Bonhomius , extemplò approbari curavit . De reliquis , nec ipsi deinceps licuit , gravissimis aliis Catholicæ Religionis , ut notum est , curis disento , & jam propè exitum vitæ constituto : & nemo amplius fuit , qui cogitarit (quod diuturnis hujus Ecclesiæ viduitatibus , & Episcoporum , ad alia animum , & solitudinem avocantibus occupationibus , nec non perpetuis fermè bellis , queis hæc Patria dirè jactata , penè concidit , adscribendum est) nisi quod aliqui Successores Episcopi , nonnullorum Sanctorum , pro modo propriæ devotionis , gloriâ zelantes , longas declinantes ambages , circuitusque , iis brevi compendio resectis , eorum Missas , & Officia , de Communi celebrari præceperunt . Quod demum Eminentissimus , & Reverendissimus D. Cardinalis Carolus Vincentius Ferrerius fel. record. , hujus Ecclesiæ Præsul zelant-

lantissimus , præstitit relatè ad omnes , qui in antiquis Kalendariis descripti reperiuntur , ex quorum numero sunt Sabinianus , & Martialis , præhabita Romæ anno MDCCXL. , ubi ob Comitìa Papalia, quibus Benedictus XIV. feliciter regnans , electus est , versabatur , diligenti , hac de re , consultatione , prout liquet ex ejus Edicto diei xxix. Aprilis anni sequentis MDCCXLI.

Nunc de aliis , quæ à me pòscit , satisfacio . *Quare* , inquit , *Fileppus prætermisit in efformanda primorum Prasulum serie , Potentianum , & Altinum , qui erant Socii , S. Sabiniani ?* Vicissim ab eo quæro ; quare Mediolanenses , inter suos Episcopos , non statuunt , omnes socios S. Barnabæ , quos Catalogus citatus sex priorum Archiepiscoporum Mediolanensium , dicit ab eodem assumptos , *in prædicationis exequenda ministerium ?* Quare etiam non statuunt Marcum , Comitem Barnabæ , quem Carolus à Basilica Petri Episcopus Novariensis in Vita xi. priorum Archiepiscoporum Mediolanensium fol. 19. , dicit verisimile esse , quod fuerit Barnabæ adjutor in prædicatione Mediolanensi ? Ulterius ab ipso inquirò , cur inter Episcopos Romanos , non statuit D. Paulum , quem pari vigilantia , & sollicitudine cum D. Petro , scimus Romæ , prædicationi Evangelicæ adlaborasse : quique una tabula , sæpissimè depictus cum D. Petro , speciem præferret Confundatoris Ecclesiæ Romanæ ? De utroque equidem S. Leo Papa , hæc ha-

habet : *Isti sunt viri , per quos tibi Evange-
lium , Roma resplenduit : Isti sunt Patres tui ,
verique Pastores , qui te Regnis cœlestibus inse-
rendam . . . considerunt .* Coniicit ne in his ,
& aliis similibus , quæ omnia afferre , lon-
gum esset , noster Criticus , *rerum confusio-
nem , sententiarumque instabilitatem , unde res
ad arbitrium confectas pronuntiet ?* Ab ipso , de
his satisfactionem expecto . Interea breviter
dico , me inter Episcopos Vercellenses , Sa-
binianum , & Marcialem , non verò Potent-
ianum , & Altinum , statuere , quia illos
dumtaxat in dyptichis , & Kalendariis Euse-
bianis , Episcopos Vercellenses , appellatos le-
go ; Divos verò Potentianum , & Altinum ,
quia Episcopos Vercellenses , appellatos non
reperio ; ideo ne res ad arbitrium confin-
gam , Episcopis Vercellensibus non adnumero .

Atque hæc sunt ea omnia , quæ noster
Criticus , ut nos erroris convincat , congerit
adversus Episcopatum Vercellensem , D. Sabin-
iani . In quibus , quisnam demonstrationem ,
aut saltem apparentem impugnationem repe-
rezit ? Cuncta , si dicere licet , jactantiam præ-
ferunt ; sed adeo vacua sunt , & inutilia , ut
appositè prorsus , eruditus quilibet pronuntia-
verit : *Parturient montes , & nascetur ridicu-
lus mus .* Paria sunt , quæ sequuntur .

§. III.

*An D. Martialis floruerit primo Ære
Christianæ sæculo : & an fuerit
Episcopus Vercellensis ?*

Noster Dissertator fol. 31. Martialem, non sub Nerone, sed sub Decio, floruisse, pro certo, more suo, pronuntiat. Id probat auctoritate Gregorii Turonensis, quo, ait, *nemo vetustior, & verior exhiberi potest*. Deinde multis inutiliter congestis, id ipsum comprobare nititur; à quibus afferendis, ne tempus frustra teramus, libenter superlede-
mus; sed nec iis refellendis immoramur. Illi dumtaxat opponimus Natalem Alexandrum, qui omnium ad instar, nobis est. Doctus hic Auctor Hist. Eccl. to. 3. dissert. 16. fol. 188. edit. Lucæ 1734., pluribus adductis, quæ huc regerere, supervacaneum est, invictè probat adventum in Gallias D. Martialis, primo sæculo Ære Christianæ accidisse. Postmodum fol. 193. fusè diluit objecta, petita ab auctoritate Gregorii Turonensis, quæ sunt eadem, allata à nostro Critico; & fol. 194. vers. *Respondeo secundo*, ostendit historiam Gregorii scatere multis nævis, & erroribus, quos ait condonandos esse, Auctoris simplicitati, & credulitati. Quia verò noster Criticus, hîc f. 35. utitur auctoritate P. An-
nati in appar., rogo ut ipsum consulat fol. 236.
edi-

edit. Venetæ 1701., quæ est ab ipso citata, ubi leget communem, & antiquam Lemovicensium traditionem esse, plurium veterum Breviariorum, & Martyrologiorum lectione firmatam, Martialem Gallias petiisse à Petro missum, primo nascentis Ecclesiæ sæculo. Quæ cum ita sint, quorsum tandem, tanta, tamque immodica, in suis assertionibus, confidentia? Nec illa, qua animadversionem suam concludit, verecundior est. Definit enim fol. 41., nulla ne quidem levissima ratiuncula alata, fragmentum M. S., quod est apud Modenam, de quo supra, esse partem cujusdam exemplaris, descripti ex archetypis vitiatis. Nempe fallacissimo sensu suo, causam gravissimam judicat, quæ sola ratione æstimari debet.

Pari iniquitate judicat antiquissima Kalendaria Eusebiana. Inter ea, unum est, quod testantibus characteribus, certissimè ante sæculum octavum, conscriptum, nobis exhibet Sanctos Sabinianum, & Martialem, Episcopos Vercellenses. Reliqua omnia antiqua Kalendaria, idem habent. Probationem inde desumptam, esse unam in hac facti specie, ex validioribus, pronuntiant doctissimi Viri, Mabillonius, & P. Honoratus à Sancta Maria: *Fonnes Ecclesiarum traditionum*, ait P. Honoratus, *appello Auctores Ecclesiasticos, qui nobis illas tradiderunt, Martyrologia, Breviaria, atiosque libros, Ecclesia utui delectos*. Noster Judex extemplò eod. fol. 41.,
nul-

nullo præmisso examine, sententiam fert: *Kalendarium illud extare ad lucem rebus Eusebianis eripiendam*. Et fol. 42., nulla vel levissima sui dicti ratione allata, definit illud conscriptum esse post sæculum octavum. Quid iniquius? Postmodum, eidem fidem abrogare nititur, quod primis æræ Christianæ temporibus, conscriptum non sit; ac si tantæ antiquitatis monumentum, & inconcussa antiquissima Ecclesiæ Vercellensis, praxis, levis, aut nullius esset ponderis. Demum, quasi ejus assertum pro lege esset, concludit his verbis: *dum hoc loci res remanet, suspicio nos movet, nosque eò ducit, ut illud judicemus opus sæculorum pinguis Minervæ, redolentium figmenta, & fabellas*. Sententia lata est. Rationem ne quæras. Nam stat pro ratione, voluntas; ni velis suspensionem pro ratione esse. Et quidem *suspicio nos movet*, inquit, *ut judicemus*. Suspicio nos movet, ut judicemus? Quis unquam ob nudam suspensionem, sententiam tulit, nisi judex iniquitatis? Ab ea itaque, tanquam inordinata, irregulari, injusta, temeraria, & legibus bonæ critices adversante, provocamus ad eruditos Criticos. Ipsi decernant, an jure, opus aliquod ob solam suspensionem, falsitatis, & commenti, damnari possit, nullo tantæ damnationis prolato momento? Id enim quod addit, ut judicium suum comprobet, nempe Ecclesiam Vercellensem, post acceptionem Breviarii Romani, præfatos Sanctos,

Ka-

Kalendariis non inferuisse ; est jam à nobis supra , satis superque convulsum . Neque aliquid efficit , quinimo in ipsum vertit , quod habet fol. 43. : *Kalendaria* , inquit , & *Breviaria* , apud nos , quo ad humanam historiam , ea auctoritate polleant , quam hac tempestate , apud Criticos obtinent . Qua auctoritate polleant apud ipsum , scire non interest . Apud Criticos certè , si sint antiquissima , maximam obtinent , & reputantur , veluti fontes *Ecclesiasticarum traditionum* , ut paulò ante ex Mabillonio , & P. Honorato , adnotavimus . Sed ait : *quadam in iis inserta sunt, nullo publico Romana Ecclesia judicio* . Quid inde ? Ergo ne in historia , ea dumtaxat fidem humanam merentur , quæ publico Ecclesiæ Romanæ judicio , sunt comprobata ? Ita quidem dicere necessario foret , si ejus assertum , aliquid evinceret , uti est manifestum : Et sic ab Historia Ecclesiastica , procul essent eliminanda , veluti nullius auctoritatis , Diplomata Imperatorum , & Regum , Inscriptiones , testimonia Scriptorum , uno verbo , omnia monumenta utcunque gravia , de quibus Romana Ecclesia , publicum judicium non tulerit . Quod quam absonum sit , & à sensu omnium Doctorum abhorrens , nemo est qui non videat . Hanc esse nitidam Dissertatoris mentem , ipse met ulterius pandit , ea doctrina , quam statim in testimonium sui dicti adducit ex Melchiore Cano citato fol. 43. : *Ne in me , modica fidei* , inquit , *sus-*
picio-

picionem conijciat , meque damnet Fileppus , audiat Melchiorem Canum , qui hac de re , varia brevissimè animadvertit . Exinde affert verba Cani , quæ sunt hujusmodi : Primum in maximo illi errore versatur , qui rerum gestarum memorias , tanquam Ecclesiæ oracula accipiunt , si eas in Epistolis , & Decretis suis , Pontifices , aliquando usurparunt . Non est idem , mihi crede , historia approbatio , & usurpatio . Utitur quidem interdum Pontifex , si quicquam suadere capit , receptis opinionibus , sententiis , rebusque vulgatis ; at non continuò quacumque in hunc usum attulerit , ex Sedis Apostolica judicio probat . Aliud quippe est suadentis munus , aliud definientis . Qui pronuntiat , res veras ille adfert , qui suadet , nonnunquam etiam verisimiles . Itaque imprudentium hominum erit , historias quasvis , obiter etiam , & ad præsentem causam , a Pontifice adductas , non aliter amplecti , atque eas , quæ sint Ecclesiæ certo judicio comprobata . Huic doctrinæ addit & oraculum Benedicti XIV. Pont. Max. de Servor Dei Beatif. lib. iv. par. II. cap. xvii. dicentis , Apostolicam Sedem non judicare , inconcussa esse , & certissima veritatis , quacumque in Martyrologium Romanum , inserta sunt . Has doctrinas , licet verissimas , & maximi ponderis , extra chorum afferri , omnis eruditus dixerit . Quid enim Lecytho cum Strophio ? Seu , quid commune habet cum veterum monumentorum auctoritate , historiæ vel approbatio , vel usurpatio a Ponti-

ficibus , in suis Epistolis , & Decretis facta ? Quid ad eorum firmitatem , vel levitatem cognoscendam conducit , quod Pontifex , omnia , quæ in suis Decretis , & Epistolis ex historia refert , Ecclesiæ certo judicio non comprobet ? Imprudentium utique hominum est , rerum gestarum memorias , tanquam Ecclesiæ oracula accipere , per hoc quod in Epistolis , & Decretis suis eas , Pontifices , aliquando usurparint . Nunquid id eo imprudentium hominum erit , rerum gestarum memorias , antiquis monumentis comprobare , & Ecclesiarum traditiones , veteribus Kalendariis , quæ juxta Criticos , sunt fontes Ecclesiasticarum traditionum , fulcire ? Non sunt equidem inconcussæ , & certissimæ veritatis , omnia , quæ in Martyrologium Romanum illata sunt . Ergo ne Martyrologium Romanum , aliarumque Ecclesiarum vetera Martyrologia , Kalendaria , Breviaria , nullius erunt auctoritatis ? Utcumque doctrina Cani , & oraculum Benedicti XIV. , prorsus absurde , & extra chorum , afferantur , ex iis tamen , prout adducuntur , liquido constat id sentire Dissertatorem nostrum , ut Kalendaria nullam mereantur fidem , si Ecclesiæ certo judicio non comprobentur . Jam vero , quod *inconcussæ , atque certissimæ veritatis* , censenda non sint , & quod ut oracula Ecclesiæ accipi non debeant , nos ultro fatemur . Quod vero gravissimæ sint auctoritatis , & fidem a cordatis , jure sibi deposcant , nullus , nisi temerarius

rarius negaverit. *Igitur*, veluti re bene gesta, noster Differtator concludit fol. 44., *igitur ex Breviariis, & Kalendariis, quæ sæpius mutantur, nihil unquam certi erui potest, nisi effecta fuerit eorum emendatio, innixa traditionibus rerum, juxta leges asserenda veritatibus, exploratis, & excussis.* Formalissima utique non est hæc consequentia, neque legitime deducta ex præjactis doctrinis, ut patet. Sed id Dialecticis examinandum relinquimus. Doctrinam certe, quæ hic traditur, nullus eruditus æquis excipiet auribus, quæ noster Criticus, adversus Criticorum effata Sacratio-ra, Kalendaria & Breviaria, non solum Vercellensis Ecclesiæ, sed & aliarum Ecclesiarum, indiscriminatim, & sine delectu, tanquam subleitæ fidei, & *ex quibus nihil certi erui possit*, damnat, atque emendanda pronuntiat.

Quæ demum postremo loco addit fol. 44. de Constantini Magni baptismo, quod nonnulla Breviaria dicunt susceptum Romæ, de manu S. Silvestri Papæ, & ipsa vacua prorsus sunt, & irregularia. Nam Breviaria illa, quod ad hoc, manifesti erroris convincuntur, testimonio gravium Auctorum, qui & longe ipsis antiquiores, & Constantino vel coævi, vel suppreses fuerunt. Hi sunt, prout citantur a Differtatore, Euseb. lib. 3. de Vita Constantini, Socrat. lib. 1. hist. cap. 39., Theodoret. lib. 1. cap. 31., Sozomen. lib. 2. cap. 34. In has omnes citationes tamen

error irrepsit, quem autumo potius vitio Typographi adscribendum esse, quam Dissertatoris. Errorem tu corrige, & dic, Euseb. lib. 4. de Vita Constantini cap. 62., Socrat. lib. 1. cap. 26., Theodoritus lib. 1. cap. 32. Sozomen. lib. 2. cap. 32.. Isti omnes uno ore affirmant Constantinum non Romæ de manu Silvestri, sed prope Nicomediam, morti proximum, de manu Eusebii Nicomediensis, baptizatum esse. Quid inde? Num ergo, quia Breviaria illa, in hoc puncto errarunt, dicendum pariter est, errasse Kalendaria Vercellensia, statuentia SS. Sabinianum, & Martialem, Episcopos Vercellenses? Hanc consequentiam, regulæ Dialecticæ, & Leges bonæ Critices, non patiuntur. Si suppetere testimonio æque gravia, quæ Episcopatus Vercellensis, SS. Sabiniani, & Martialis, convelleretur, non invitus dicerem, æque in hoc errasse Kalendaria nostra, ac Breviaria illa, relate ad Baptismum Constantini. Ast Pater mi Admodum Reverende, nullum huc usque, ne leve quidem, contra Kalendaria nostra attulisti, sed nudo tuo dicto, totam egregiam animadversionem tuam confecisti. Eruditi certè omnes, fidem deferent Kalendariis antiquissimis, quæ temerata esse non constat, potius quam tibi, recentissimo, & non nimis docto, atque ultro in propriæ Ecclesiæ dedecus, te ingerenti, nullaque fultore, auctoritate, & ratione, clamanti, & asserenti, ea nullam mereri fidem.

§. IV.

*An Apostoli , & Apostolorum
Discipuli , Episcopales sedes
mutaverint ?*

FRequenter Apostolos , & Apostolorum Discipulos , sedes Episcopales mutasse , assero in Dissertatione mea , his verbis : *Porre primis illis nascentis Ecclesiae temporibus , cum messis multa esset , operarii autem pauci , non poterant Apostoli , & Christi Discipuli , uno in loco , diù consistere , quos oportebat , & aliis gentibus evangelizare . Sed cum aliquam Ecclesiam aliquando excoluissent , & gubernassent , ad alias properabant , qua eorum opera , maxime indigebant . Ex quo factum est , ut plures Ecclesiae , unum , eundemque in Episcopum , & Apostolum , successive habuerint . Quod Vercellensi Ecclesiae contigisse scimus &c.* Hæc doctrina adeo certa , & explorata est , ut nonnisi per summam inscitiam , in dubium vocari possit . Eam passim , veluti historicum dogma , tradunt Scriptores . Ego certè , qui ab hac sententia alienus sit , qui non ista docuerit , novi neminem . Audi virum præstantissimum , Natal. Alex. to. 3. hist. Eccl. fol. 198. edit. Lucæ 1734. versic. *Denique , agentem de S. Dionysio , primum Episcopo*

Atheniensi, deinde Parisiensi: Denique, cum Apostolorum Discipulis, ait, SOLEMNE fuerit, dilatanda per universum Orbem, Fidei gratia relictis sedibus, quas fundaverant, ad alias Regiones, & gentes, migrare, ut testatur Eusebius lib. 3. hist. Eccl. cap. 31., nemini mirum videri debet S. Dionysium, relicta Atheniensi Ecclesia, in Gallias ad predicandum Evangelium, profectum fuisse, & Lutetia Parisiorum, zelo Apostolico singulariter incumbentem, sedem Parisiensem fundasse, atque suscepisse administrandam.

Et tamen, quis crederet? Noster Dissertator Historico Criticus, audet me hallucinatione delusum appellare, quod ista docuerim; & contra exploratissimam veritatem, non veretur, hoc inverecundo titulo, caput 3. suæ eruditissimæ Dissertationis, inscribere: *Mos Ecclesia*, inquit fol. 31., *primis æra Christiana temporibus, observatus, ostendit Fileppam, hallucinatione delusum, dum Sedium Episcopaliū mutationem, ea tempestate, in Ecclesiam inducit.* Mirabilis equidem confidentia? *Sedium Episcopaliū* (prosequitur exordiens egregiam suam Animadversionem) *mutationes, vetus Ecclesia Disciplina mos damnat.* Apud Occidentem, Episcopus sponsi instar, primis Ecclesia annis habebatur, & is, qui prima sua Cathedra omissa, alteram adibat, adulterii labe infectus videbatur. Ergo ne adulter Petrus, qui ab Antiochena ad Romanam: adulter D. Barnabas, qui a Me-

dio-

diolanensi ad Brixiensem, & successive ad Bergomensem : adulter D. Anathalon, qui à Brixienfi ad Mediolanensem : adulter S. Dionysius, qui ab Athenienfi ad Parisiensem : adulteri demum tot Sanctissimi Christi, & Apostolorum Discipuli, quibus solemne erat ab una ad aliam Ecclesiam transire ? Socrates lib. 7. hist. Eccl. cap. 35. Longum Catalogum texit Episcoporum, qui a pristina Sede ad aliam migrarunt, dicens, quod res erat plane indifferens, apud veteres, quoties Ecclesiarum usus poscebat, Episcopum ab una Civitate ad alteram transferre. A Socrate relatis, Natal. Alexander addit Magnum Eustachium, qui a Beroeana ad Antiochenam : Maximum, qui a Diospolitana, ad Hierosolymitanam : Eudoxium, qui a Germanica ad Antiochenam : Metholium Martyrem clarissimum, qui ab Ecclesia Olympi ad Tyriam, migrarunt. Pelagius II. Papa Epistola ad Benignum Archiepiscopum data XIII. Augusti Indictione XIV., hoc est anno DLXXXI., interrogatus de translationibus Episcoporum, respondet : *Exigit, inquit, dilectio tua, consulta, Sedis Apostolica, si licitum foret Episcopum transire, aut mutare de Civitate in Civitatem, dum quidam Canones, ut tibi videtur, hoc fieri prohibent Quapropter scias frater dilectissime, aliud esse causam necessitatis, & utilitatis, & aliud causam presumptionis, & propriae voluntatis. Non ergo mutat Sedem, qui non mutat mentem : id est, qui non causa avari-*

tie , aut dominationis , aut propria voluntatis , vel sua electionis , migrat de Civitate in Civitatem , sed causa necessitatis , aut utilitatis mutatur . Nam & plurimorum utilitas , unius utilitati , aut voluntati præferenda est
*Quis enim unquam audet dicere Sanctum Petrum Apostolorum Principem , non bene egisse , quando mutavit sedem de Antiochia in Romam ? Aut quis negat ob id , Sanctum esse , aut meritum unquam Apostolatus tam in Calis , quam in Terris perdidisse ? Aut quis negat Sanctos esse multos alios Episcopos , qui de Civitatibus ad Civitates translati sunt , aut meritum Pontificatus perdidisse ; quorum nomina si caperim enumerare , ante dies pertransiet , quam hæc omnia scribi possent ? Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regulas , qui hoc negant , causa utilitatis , aut necessitatis fieri posse . In Concilio Toletano xvi. anno DCXCIII. legimus Felicem de Hispalensi Sede ad Toletanam , Faustinum de Bracarensi ad Hispalensem , & Felicem de Portucalensi ad Bracarensem sedem , fuisse translatos . Hadrianus II. in Epistola ad Episcopos Synodi Duviacensis , data vii. Kal. Januarii , Indictione V. , hoc est anno DCCCLXXI. , interrogatus & ipse de translationibus Episcoporum , respondet verbis Antheri Papæ , ut sequitur : *Antherus Papa , inquit , in Epistola sua , quibusdam eum de mutatione Episcoporum de Civitate , in Civitatem , consulentibus : scitote , inquit , communi utilitate , atque neces-*
*sita-**

itate, eam fieri licere, sed non libitu cujusquam, aut dominatione. Petrus namque Sanctus Magister noster, & Princeps Apostolorum, de Antiochia, utilitatis causa translatus est Romam, uti ibidem potius proficere posset. Alia affert exempla, & postea subdit: & alios nonnullos, sicut Tripartita Historia series prodit, legimus, pro temporis necessitate, de una Ecclesia fuisse mutatos in aliam, quia aliter tractanda est, necessitatis ratio, aliter voluntatis. Stephanus V. aliis VI. in Epistola ad Basilium Imperatorem a Baronio relata anno DCCCLXXXV., Marinum Pontificem a calumnia vindicans, eum antea alterius Ecclesiae Episcopum fuisse negat, deinde addit, quod etiam si id verum esset, potuerit tamen in Sede Principis Apostolorum collocari: Quid vero, inquit, Magnus ille Gregorius, cognomento Theologus? Nonne Nazianzo translatus est? Et Meletius, Sebastia, Antiochiam? Et Dositheus, Seleucia, Tbarsum Ciliciae? Et Reverentius, Archiphanice, Tyrum? Joannes, Loxdonia, Proconnesum? Theodorus, Apamoa, Selymbriam? Alexander, Cappadocia, Hierapolim? Et multi alii, diversis in locis, translati sunt e suis sedibus ad alienas? Numquid isti omnes adulteri? Ah vastae eruditionis Criticum? Quem profecto, auctore Socrate, loco supra citato, oportet tum Canones, tum alias res ad Ecclesiarum utilitatem, non raro gestas, penitus ignorasse.

Num

Num saltem absurdissimam assertionem, aliquo colorat fuco? Absurda absurdis cumulat. Ut enim probetur, quod in more positum erat primis æræ Christianæ temporibus, id proculdubio præstandum est adductis momentis, quæ eadem tempora afficiant. Ast noster Criticus, novo instituto, veterem Disciplinam, moremque nascentis Ecclesiæ, demonstrare contendit exemplis petitis a sæculo IX. exeunte, & Sanctionibus ab Ecclesia editis sæculo IV.: *Id adeo Sacrum erat*, ait fol. 31., *ut annis pene nongentis, hac consuetudo* (nempe, quod nemo absque adulterii nota, de una ad aliam transiret Ecclesiam) *vigorem servaverit; quo Formosus, Pontifex Maximus* (Cathedram Petri ascendit anno DCCCXCI.) *culpa aspersus censebatur, quod relicta sede Portuensi, quam adimplebat, recenti exemplo, altissimum Romani Pontificatus fastigium, conscendit. . . . Concilium Nicæanum* (habitum est anno CCCXXV.) *can. XV. translationes Episcoporum de una Ecclesia in aliam, prohibuit, irritasque decrevit. . . . quod Synodus Sardicensis* (habita est anno CCCXLVII.) *can. 1., aebinc strictius edixit.* Hæ sunt infelices demonstrationes, nostri docti Dissertatoris; quas, quod pejus est, si quid ponderis haberent, ipsemet paulò post, expressis verbis evertit, asserens fol. 32. hujusmodi Canones, ad Apostolos, Apostolorumque Discipulos, non pertinere; sed editos fuisse contra avaros, & superbos Episcopos, qui hu-
mani

mani honoris , & pecuniæ libidine , ab inferioribus , ad majores , pinguioreſque , anhelabant Eccleſias ; *qua exſolutos fuiſſe ait , primorum avorum Episcopos .*

Porro Stephanus VI. aliis VII. , in illa Latiocinali Synodo , contra Formoſum convocata Romæ , anno DCCCXCVI. ad finem vergente , huic non morem primitivæ Eccleſiæ , ſed ſpiritum ambitionis objecit : *Cum Portuenſis eſſes Episcopus* , Formoſum veluti viventem , ſacrilege compellabat Stephanus , *cur ambitionis Spiritu , Romanam univerſalem aſurbaſti ?* Nolim tamen , ut noſter Criticus , Actis hujus nefariæ Synodi , inſiſteret ; Nam & ea conſtat , jubente Concilio Romano ſub Joanne IX. , tanquam impia , & nefaria , fuiſſe igni tradita : & Formoſi Corpus , ad Tiberina oſtia repertum , cum Vaticanæ , inferretur Ædi , ſacras imagines , venerabundas excipere viſas , Divino Numine , ejus Pontificatum approbante , teſte Luitprando lib. I. cap. 8.

Sed , inquit fol. 33. , Jacobus Apoſtolus , Hieroſolymæ Episcopus ſemel conſtitutus , ibi perpetuo reſedit . Lepidiſſima probatio , qua ex caſu peculiari , firmat regulam univerſalem pro omnibus .

§. V.

*De Episcopatu Vercellensi
D. Justiniani .*

E Adem Critica , & eruditione , pergit egregius Dissertator , convellere Episcopatum D. Justiniani , a nobis ex Epitaphio apud Gruterum , assertum : *Dissipatur* , inquit fol. 45. , *figmentum de Episcopatu Vercellensi , D. Justiniani , ad arbitrium , excogitatum , nullo prorsus argumento , ac veri specimine , adnixum .* Dissipat ne revera , aut saltem dissipare conatur ? Neutrum . Sed inutilibus , & si fas est dicere , ineptis argumentis , totam rem peragit . Audiamus . Primum argumentum instaurat ab interrogacione , qua fol. 46. , me compellat , ut indicem , ubinam , & quo tempore D. Justinianus sederit ? Quo expleto , ait se Sententiam meam adprobaturum . Libenti animo satisfacimus .

Quo ad locum , dicimus D. Justinianum , Vercellis sedisse . Id haud absona conjectura , arguimus , ex eo , quod Vercellis , Sepulcrum nactus sit , & Epitaphium non edicat , alterius Ecclesiæ Episcopum fuisse . Quamvis enim fieri possit , ut Episcopus non Vercellensis , Vercellis tumuletur ; tamen urget præsumptio ,
quod

quod fuerit Episcopus Vercellensis', ille , quem scimus Vercellis sepultum fuisse , nisi oppositum , saltem per conjecturas probabiles , constet . Communiter enim contingit , quod Episcopi , cum residendi obligatione teneantur , decedant , & sepulturam nanciscantur , ubi sedem Episcopalem habuerunt , & residere tenebantur . Factum autem praesumitur , quod communiter fieri solet ex l. 125. ff. de reg. jur. , & ibi Doctores , cum Everardo de locis . Unde argumentum a communiter contingentibus , concludere in materia probationum , tradit. id. Everar. , Menoch. , Mascard. , & cæteri communiter , agentes de loco a communiter accidentibus . Adde nullatenus credibile esse , quod ubi Justinianus , Episcopus Vercellensis non fuisset , nihil fuerit additum in Epitaphio , quo indicaretur Ecclesia , cujus fuit Episcopus . Et hoc praecipue , quod sciamus , id apud antiquos in more positum fuisse , ut inscriptiones sepulcrales , quoties Episcopus , in propria Ecclesia , tumulum habuit , ferè nunquam meminere , cujus Ecclesiae fuerit Episcopus , eam satis demonstrante , ipsomet sepulturae loco . Qua de re , luculentissimum testimonium nobis suppeditant Epitaphia SS. Eusebii , Honorati , Flaviani , Celsi , aliorumque Episcoporum Vercellensium , in hac Ecclesia , conditorum , quæ contenta horum Sanctorum Dignitatem Episcopalem , Civitatesque adnotasse , ne verbum quidem habent eos fuisse Episcopos Vercellenses .

Con-

Contra vero, si in aliena Ecclesia, Episcopum, tumulum habuisse contigerit; quia tunc plurimum interest, sedem Episcopalem nominatim designari, ut, & prospiciatur personæ identitati, & occurratur erroribus. Quod usitatum videmus in Epitaphiis Urbanis Jacobi II., Lombardi, aliorumque Episcoporum Vercellensium, qui extra propriam Ecclesiam, sepulti sunt. Itaque nisi Dissertator noster, edoceat Justinianum alterius Ecclesiæ fuisse Episcopum, atque positive destruat præsumptionem, quæ naturali oritur ex loco sepulturæ (quod nec præstat, nec præstabit unquam) inconcusse stat fuisse Episcopum Vercellensem.

Quo ad tempus, quo Justinianus sedit, fidem facit Epitaphium, eum assignans *Apostolica turba*. Verum nihil historiæ officere, quamvis in quibusdam casibus, tempus præcise, vel locus sepulcri, signari non possit, omnes norunt.

Ostendimus, juxta desiderium nostri Critici, ubi, & quo tempore, sederit Justinianus. Reliquum est, ut & ipse, juxta promissa, nobiscum sentiat. Paulisper tamen subsistendum est, & illi tempus adhuc deliberandi, est concedendum. Nam tandem, omnes exquisitissimæ Dialecticæ, & Critices vires exerit, ut D. Justiniani Episcopatum Vercellensem, ab imo suffodiat: *Qua de caussa*, ait fol. 46., *D. Justinianus non adnotatur in veteribus Kalendaris; quibus illis memoria præfatorum Sanctorum Sabiniani, & Mar-*

& *Martialis, ut Prasulum Vercellensium, agitur ?*
Fileppi armis instructus, cum ipso dimico . Heu
 me miserum ! *Is eos, Episcoporum Vercellensium,*
Elencho adscribit, quod potissimum in Kalenda-
riis vetustis celebrentur, ut Episcopi Vercellenses .
Sed D. Justinianus in eisdem non celebratur,
ut Episcopus Vercellensis : Igitur non extitit
Episcopus Vercellensis .

O elegans (liceat hic mihi , uti nostri
 Critici exclamatione) O elegans jocandi ge-
 nus ! O' mira vis Dialecticæ ! Quis statim,
 vel mediocriter versatus in Regulis summu-
 liticis , non percipit , hoc esse puidissimum
 sophisma ? Major , & Minor argumenti , sunt
 ambæ particulares : & Medius terminus ,
 evidentissime non distribuitur . Hinc concedo
 Majorem ; transmitto , vel si mavis , concedo
 minorem ; & nego consequentiam . Conclu-
 deret equidem argumentum , & esset in
 forma , si ita conficeretur : Illi soli , Episco-
 porum Vercellensium Elencho sunt adscribendi,
 qui in vetustis Kalendariis celebrantur ut Epi-
 scopi Vercellenses ; sed D. Justinianus , in
 iisdem non celebratur ut Episcopus Vercel-
 lensis : Ergo (non extitit Episcopus Vercel-
 lensis ? Vis formæ , hanc consequentiam non
 patitur) perperam D. Justinianus adscribitur
 albo Episcoporum Vercellensium . In hoc argu-
 mento , Major est evidenter falsa . Quamvis
 enim censeam illos omnes esse inferendos albo
 Episcoporum Vercellensium , quos vetusta Ka-
 lendaria produnt fuisse Episcopos Vercellenses ;
 nuu-

nunquam tamen dixi illos dumtaxat esse inferendos . Nam ij quoque sunt inferendi , quos ; esto locum non habeant in antiquis Kalendariis , constat tamen Episcopos Vercellenses fuisse , ex aliis documentis . Non enim Kalendaria sunt sola documenta , quibus probari possit aliquem fuisse Episcopum Vercellensem : neque nos Kalendariis unice utimur .

Censemus (subdit eod. fol. 46. in fine) *Justinianum in Epitaphio celebratum , fuisse illum , qui sub nomine Justiani , vel Justini , anno CDLII. , Vercellensem Ecclesiam sancte rexit . Imminuta sapius fuisse nomina , constat , quo Potentianus , interdum nomine brevi Pontiani appellatur . Quid obstat ipsum eundem Episcopum , vocatum fuisse , modo Justinum , ut patet ab Actis Concilii Mediolanensis , sub Archiepiscopo Eusebio , haberi , cui prafatus intersuit , & a vetustis pictis Tabulis , modo Justinianum , ut advenit in laudato Epitaphio ?* Res mira ! Noster Criticus , qui paulo ante , adeo nitide , & confidenter , Episcopatum Justiniani Vercellensem , ad commentitias excogitationes , a nobis arbitrario factas egerat ; nunc repente mutato consilio , statuit Justinianum , illum ipsum , quem Epitaphium prodit , Episcopum Vercellensem . Portenta Critices , sunt hæc . Addit unum , a se quidem ad libitum , confictum , nempe hunc Episcopum , in antiquis Ecclesiæ picturis , *Justinum* fuisse nuncupatum . Nullum habemus , inter Episcopos nostros , *Justinum* .
Nul-

Nullum produnt *Justinum*, antiquæ picturæ .
Justianum, constanter hæ nobis exhibent .
 Quia vero materiam implicare quærit , ideo
 eam , ad cavillationes præoccupandas , dilu-
 cidè exponendam suscipimus . Episcopum Ver-
 cellensem , qui circa dimidium sæculi quinti ,
 interfuit Concilio Mediolanensi sub Euse-
 bio , fuisse non *Justinianum* , sed *Justianum*
 præcise , evincunt omnes Catalogi antiqui
 Episcoporum Vercellensium , qui apud nos ,
 MS. asservantur , in quibus Episcopus ille ,
Justianus , non per correptionem , sed inte-
 gris litteris appellatur , quin ullibi le-
 gatur prolixioribus characteribus , *Justinianus*,
 appellatus . Et ita teste Bonhomio , Scrip-
 tum legebatur sub antiquissima effigie , quæ
 olim septimo loco post effigiem D. Eusebii ,
 depicta conspiciebatur in Basilica Eusebiana :
 & ita demum legitur in Epistola Synodica S.
 Eusebii Mediolanensis ad S. Leonem Papam ,
 quæ extat apud Carolum a Basilica Petri
 Episcopum Novariensem in Opusc. de Me-
 trop. Mediol. num. xi. , & habetur etiam
 inter Opera S. Leonis , & in Tomis Episto-
 larum Pontificiarum , ex testimonio ejusdem
 Auctoris . Cui Epistolæ inter cæteros Epi-
 scopos , subscriptus reperitur , *Justianus Ver-*
cellensis ; quin hic , & in Catalogis , aliis-
 que monumentis Ecclesiæ nostræ , ne leve
 quidem correpti verbi , indicium depræhen-
 datur , & quin alio nomine legatur vocita-
 tus , Primus omnium , Jo. Stephanus Fer-
 rer. ,

rer., Episcopus Vercellensis in hist. Ep. Vercell. edita Typis Romanis anno 1602. fol. 111., nominis similitudine abusus, *Justianum* hunc, etiam *Justinianum* appellavit, subdens se ita legisse in Codice MS. Bibliothecæ Vaticanæ. Cui tamen nullatenus deferendum esse constat ex eo, quod hæc lectio sit contra fidem Tabularum nostrarum, & contra fidem veterum omnium, qui constanter semper, Episcopum non *Justinianum*, sed *Justianum* appellarunt. Quare Amanuensis error censendus est, qui facillimè nominis magis obvii similitudine decipi potuit, & sic pro *Justiano*, quod nomen apud Latinos est ferme inusitatum, *Justinianum*, usitatus nomen, substituisse credibilissimum est. Errorem hunc agnovit & Labbæus. Nam in Editione Conciliorum Labbæana, *Justianus* hic, subscriptus legitur his verbis: *Ego Justinianus Episcopus Ecclesia Vercellensis, in omnia superscripta consensi, & subscripsi, anathema dicens his, qui de Incarnationis Dominicæ Sacramento, impiè senserunt.* Labbæus vero in margine, textus errorem corrigens, pro *Justinianus*, sufficit *Justinus*, & ita legendum dicit. Quamvis & ipse, vel fortassis Typographus, quod verosimilius est, in hoc nomine *Justinus*, erraverit; inde tamen eruitur hunc Episcopum, *Justinianum* non esse. Præterea *Justinianum* nostrum, esse alium ab eo, qui septimo loco, post D. Eusebium, sedit, suadet ex eo, quod ille
sede-

federit annis xvi. mensibus vi. , ut ex Epitaphio ; iste vero juxta omnes Catalogos , annis xix. Demum *Justinus* ille , qui interfuit Concilio Mediolanensi , & septimo loco , sedit post D. Eusebium , junior admodum est , ut adnumerari possit *Apostolica turba* . Hoc postremum , quamvis validè intentum nostrum probet ; tamen nullum negotium nostro Dissertatori faceffit : *Negotium* , inquit fol. 47. , *mibi non faceffit , inscriptionis Auctor , quod eum Apostolica turba cooptet . Mos quorundam Scriptorum fuit iste , scilicet populorum genio insistere , qui Ecclesias suas , ut mox vidimus , ad primos æra Christiana annos , producant , locata in phantasmatibus Religione , omissa epocha cura , & ablegata rerum veritate* . Hoc argumentandi , seu potius destruendi modo , certum est , quod omnibus antiquis inscriptionibus , quæ aliis certis monumentis non fulciantur , quæque Sanctos primorum sæculorum , nobis produnt , est omnis fides penitus abroganda ; inter quas , dubio procul suum locum habere debent illæ , quas ex Alciato profert Clarissimus Sormanus , in Apologismo de Apostolatu S. Barnabæ fol. 92. & 99. Nam contra omnes inscriptiones hujusmodi , pugnat indiscriminatim allatum argumentum , *mos quorundam Scriptorum fuit* &c. Quod quam absolum sit , atque a regulis summulisticis , & bonæ critices abhorrens , nemo est quin videat : Quis enim

Dialecticus , hoc argumentum æquis auribus excipiat : *aliquis homo est albus : ergo Petrus est albus ; vel : ergo omnis homo est albus ; Quorundam Scriptorum mos fuit , inscriptionibus per ipsos exaratis , falsa inferere : ergo id fuit usitatum ab omnibus ; Vel : ergo id pariter egit Auctor Epitaphii , D. Justiniani .* Esto enim aliquando (est doctrina Cani a nostro Dissertatore laudata fol. 45.) habeantur ambigua , quadam etiam falsa ; num idcirco historiis Ecclesiæ omnibus , fidem abrogare perges (hoc esset omnem ferme Historiam Ecclesiasticam convellere) quod earum quædam sint jactata , & credita , in quibus ficta reperiesset fortasse plura , quæ jure , ac merito reprobentur . Quapropter fatentibus omnibus , nihil damnari debet , nisi diligenter discussum : *mibi profecto* (prosequitur Canus) *illud Gelasii consilium placet , ut cum hujus generis historias Catholici legerint , B. Pauli sententia præcedat : omnia probate , quod bonum est , tenete .* Noster Dissertator , nova Critica utens , nihil discutit , sed omnia indifferenter , & sine delectu , reproba pronuntiat , ob id , quod *mos quorundam Scriptorum fuit &c.* Et tamen , quis crederet ? Audet nihiloscius , & intrepida confidentia , causam definit : *Quum hoc pacto , ait , res extet , causa Fileppi , ubivis in dubium , evocatur , & in casum inclinatur .* Addo demum , Epitaphium illud incisum videri sepulcro , cum istud positum fuit , vel certè antiquioribus ævis

ævis . Id apertè ejus pandunt verba . Neque adest ratio , nec ullam affert noster Criticus , ob quam , illud recentius judicemus . Quomodo autem potuit Scriptor , quem inde oportet verustissimum esse , indulgisse genio populorum posterioris ævi , referentium origines Ecclesiarum , ad primos æræ Christianæ annos .

§. VI.

De Episcopatu Vercellensi D. Theonesti .

Noster Dissertator , Episcopatum Vercellensem , D. Theonesti , cujus nos in Dissertatione nostra , conjecturam cæpi-
mus , nec frivolis , nec contemnendis ducti-
rationibus , everurus , affert fol. 47. textum nostrum , sed truncum & mutilum . Plura enim reticet (quo consilio , Lector facile ex dicendis intelliget) ad rem facientia , & quæ plurimum conducunt ad mentem nostram plenius firmandam , & aperiendam . Operæ pretium est , illum integrum exhibere ; in quo , ea , quæ ipse silentio præterit , parenthesi claudemus . (*Post D. Justinianum , aio , nullius alterius Episcopi Vercellensis , ante D. Eusebium , habetur certa memoria*) . Ad-
sunt tamen validissima conjectura , suaden-
tes

D. Theonestum (non militem de legione Thebeorum , ut nunc fert communis opinio , sed) fuisse Episcopum , qui Ecclesia Vercellensi praefuerit circa annum Domini CCXC. , nempe sub Imp. Diocletiano , & Maximiano . Primo enim id suadet habitus sacerdotalis , quo ex testimonio Ferrerii , & Cusani , tam in antiquis numismatibus , quam in parietibus Basilica Eusebiana , ante ejus instaurationem (in quibus teste Modena in suis MS. , Theonestus , eo habitu depictus apparebat , una cum aliis Episcopis Ecclesiae Vercellensis , pari habitu indutis . Quae quidem effigies , quae aeo horum Scriptorum , adhuc erant superstites , antiquiores procul dubio sunt traditione postea inuenta , quod *D. Theonestus* fuerit miles , & laicus) (Præterea , quamvis in Ecclesia Vercellensi , nunc celebretur festum *S. Theonesti* sub xx. Novembris , tanquam de Martyre tantum ; est tamen certo certius , quod ante acceptationem Breviarii Romani , res aliter se habebat ; in omnibus enim Kalendariis antiquis , nulla mentio *S. Theonesti* sub xx. Novembris , (sed sub xxx. Octobris) . Et quamvis illa , in aliis aliquantulum variant &c. Nota primo ex omissione in textu , a nostro Dissertatore , nullam certam memoriam alterius Episcopi , post *D. Justinianum* , haberi ante *D. Eusebium* . Unde sequitur , nos Episcopatum Theonesti , inter veritates exploratas , non computare . Nota secondò *D. Theonestum* , depictum olim fuisse in parietibus Ecclesiae Eusebianae , Sacer-

cerdotali habitu indutum , cum aliis Episcopis Vercellensibus , pari habitu indutis . Ex quo haud dubiè , augetur magnaopere vis argumenti , D. Theonestum fuisse Episcopum Vercellensem . Nota tertio traditionem , quod D. Theonestus fuerit miles , & laicus , coepisse postquam illæ picturæ fuere dejectæ . Nota quarto cultum , qui nunc exhibetur D. Theonesto sub xx. Novembris , olim exhibitum fuisse sub xxx. Octobris , tanquam Episcopo . Ex quo sequitur traditionem de conditione laicali , hujus Sancti Martyris , exordium habuisse duntaxat , postquam acceptatum est Breviarium Romanum , hoc est recentissimè . Sequitur ulterius , quod sicut D. Theonestus , nunc Vercellensis censetur , pariter & Vercellensis existimatus fuit ante acceptationem Breviarii Romani , adeoque Episcopus Vercellensis , cum tunc coleretur , ut Episcopus . Hæc obiter adnotare volui , ut intelligat prudens Lector , qua fide agat noster Dissertator .

Jam verò contra Episcopatum D. Thonesti a nobis assertum , hanc propositionem ponit fol 45.: *D. Theonestus , Episcopi Larva exutus , ad suam Thebeorum legionem , mittitur ;* Quæ est altera pars tituli , quo inscriptum est caput quartum adversæ Dissertationis . Deinde fol. 48. Animadversionem suam sic exorditur : *Fileppi causa , magis , magisque perplexa , levis , derelicta , & desolata nobis insistit , dum e Thebeorum acie*

ad templum , D. Theonestum evocat , & ablata galea , ejus tempora , Sacra infula redimit .

Quisquis hæc legit , absque dubio opinabitur , ipsum positivis , firimisque rationibus , Theonestum e cætu Episcoporum depellere , atque demonstrare reapse fuisse militem e legione Thebeorum . Id nullatenus præstat de more , nec ullam , vel levem ratiunculam habet , qua dictum suum probet ; sed ex impugnatore consiliarius factus : *Ei (mecum loquitur) consilii auctor sum , inquit cit. fol. 48. , ne a legibus critices discedat , utque exacto delectu , a falso verum cernat , atque à Plebis inscitias , ac rudium ætatum fabellis , à patriis præjudiciis , ac præoccupationibus , longe abeat .* Consilium dat , quod ipse nusquam exequitur . Ostendat quæso plebis inscitias , rudium ætatum fabellas , patria præjudicia , ac præoccupationes , quarum me accusat . Afferat tandem argumenta , quibus Theonestum , larva Episcopi exuat , & ad suam Thebeorum legionem mittat . Quid tempus terimus ? Ea de more , adeo frivola sunt , ut pudori potius sint , quam probationi .

Et quidem probationes positivas , quas pollicetur , ne quæras . Nullam habet . Negationibus dumtaxat insistit . Conjecturam , quam capimus de Episcopatu D. Theonesti , à vetustis imaginibus , & numismatibus , quæ de cætero validissima est probatio , nisi in contra-

tra-

trarium quid obftet , ex testimonio Mabillo-
 nii , & P. Honorati à S. Maria, aliorumque
 Criticorum , ipse flocci facit , & eam se con-
 vellere putat , adductis exemplis Magorum ,
 S. Christophori , & S. Simeonis Senis : *Quis* ,
 inquit cit. fol. 48. , *nostra tempestatis vir* ,
ducat Magos , infantis Jesu cultores , fuisse
Regia Dignitate perfunctos , & si Pictorum li-
centia , ac favore , conspiciuntur diademati-
bus effulgentes ? Quis e numero Eruditorum sibi
persuadeat U. Christophorum fuisse enormi mo-
le prolixum , ut depictus insistit , & describi-
tur ? Quis pura mentis , de gradu Sacerdota-
li Simeonis , minimè dubitet , quamvis opinio
vetusta , & popularis , eum sacra zona deco-
ravit ? Res mira ! Nemo unus , ipso Au-
ctore , hoc tempore , censet Magos fuisse
Reges ; cum tamen certum sit non paucos ,
eosque doctissimos , ita opinari . Sed nolo hac
in re , quam adeo confidenter definit , ei
contradicere . Criticum ago , & dico , vel
picturas hujusmodi non esse admodum anti-
quas , vel certè contra illas pugnare firma
documenta , & argumenta valida , ex quibus
intelligamus nec Magos fuisse Reges , nec
Christophorum , gigantem , nec Simeonem ,
Sacerdotem . Si ipse quoque aliquod mihi
documentum objiceret , vel positivum argu-
mentum , queis auctoritas numismatum , &
effigierum , D. Theonestum , Episcopum re-
præsentantium , enervaretur , gratiam pluri-
mam haberem , & libenti animo à mea sen-
 ten-

tentia discederem : ipseque rectè Provinciam suam obiret . Ast nihil penitus afferre præter exempla , quæ ad rem nostram non inferunt , & nihilofecius , confidenter clamare , *causam nostram perplexam , levem , derelictam , & desolatam* ; quid quæso , est aliud , quam obtrectatorem agere , & velle credulis imponere ? Cætera inspiciamus . *Kalendaria* , inquit fol. 49. *vetera Ecclesia Vercellensis , variant , & secum pugnant* . Dicat obsecro , ubinam secum pugnent ? *Renuntiant enim* , subdit , *D. Theonestum hinc Episcopum , & Martyrem , hinc Episcopum , & Martyrem Tutelarem Vercellensem , hinc Episcopum Civitatis Vercellensis , & Martyrem* (hæc esse secum pugnantia , quis sanæ mentis dixerit ?) *inde Episcopum Altinensem* . Nullum Kalendarium dicit Theonestum , Episcopum Altinensem . Solum Kalendarium apud Cusanum , impressum anno MDCLXXVI. , à quo in hoc , omnia MSS. dissident , unde non modicam insinceritatis suspensionem ingerit , habet : *E. Theonesti Civitatis Vercellensis Episcopi Altinensis* . Hæc verba , nihilominus , dant ne adeò indubitanter , Theonestum , Episcopum Altinensem ? Suum deinde iudicium , veluti ex tripode , profert : *Omnia Kalendaria conveniunt* , inquit , *ad constandam confusionem , ad declarandam Auctorum privatorum Kalendariorum instabilitatem , & ad ostendendum , rei haud benè comperta statum* . . Optima argumentatio . Kalendaria essentialiter conveniunt in puncto ,
de

de quo agimus , in statuenda nempe D. Theonesto, qualitate Episcopali : ergo *conveniunt ad constandam confusionem &c.* ? Perbellè . Præterquamquod ecquis non videat , hac pulchra doctrina , omnium Ecclesiarum vetera Kalendaria (præcipuè Ambrosianum , cuius variationes refert Muratorius) imò & vetusta probatorum Auctorum Martyrologia , quæ non adeo rarè , inter se aliqualiter variant, ad incertitudinem , & confusionem amandari, atque decerni , iis veluti incertis , instabilibus , & rei non benè compertæ statum continentibus , omnem fidem denegandam esse ?

Sed inscriptio sculpta sepulcro S. Theonesti , habet tantummodo : *Theonestus Christi Martyr* . Quod indicio est , hunc Sanctum, fuisse Martyrem tantum . Si D. Theonestus , prosequitur Dissertator , *Sedem Episcopalem obtinuisset , ibi non omitteretur Antislitis titulus , sicut Martyris titulus , silentio non involvitur ; quum eiusmodi titulus , Sancti characterem proferat , & ejusdem decus augeat* . Id ipsum in Dissertatione mea , ego mihi obijcio ex Bedæ Martyrologio , in quo Theonestus non insignitur titulo Martyris . Ibi-que solutionem affero , nonnullisque exemplis firmo , quæ consultò ipse dissimulat . Norunt Eruditi solum titulum *Martyris* , alicui Sancto attributum , non esse argumentum , cur eidem denegetur qualitas Episcopalis . Qua de re videndus doctissimus Roschmannus . De *Episcopatu Sabionesi S. Cassiani Martyris* , & clarif-
simus

simus De Rubeis , Scriptor eruditissimus ex inclyto Prædicatorum Ordine , monumenti Ecclesiæ Aquilejensis col. 36. , ibi : De Hilario Episcopo Aquilejensi , ait , memoria habetur in pluribus Ecclesiæ fastis , quin tam in iis ullatenus appelletur Episcopus . In Martyrologio Notkeri ad diem xvi. Martii , legitur tantummodo : *In Aquilegia , Hilarii* . Martyrologium à Florentinio editum , habet ad eandem diem : *In Aquileja , Largi , Hilarii , Titiani* . Idem habent Martyrologia Richenoviente , & Reginæ Sveciæ apud Bollandi Continuatores , Corbejense apud Bacherium , & aliud vetustissimum Antuerpiense , apud Florentinium , in quo legimus : *In Aquileja ad Ponto , Largi , Hilarii , Titiani* . Ubi observandum est , quod Hilarius , absque ullo characteris discrimine , cum Largo , & Titiano , qui Episcopi non fuerunt , confunditur .

Addit Dissertator eod. fol. 49. traditionem de Episcopatu D. Theonesti , durasse usque ad annum MDCIX. , quo effossa terra , ob instaurationem novi Chori , repertum est operculum Sepulcri D. Theonesti , cum relata inscriptione , *Theonestus Christi Martyr* ; haud obicurè innuens , hanc inscriptionem fuisse , quæ traditionem illam de medio sustulit , ac aliam invexit , quæ Theonestum inter milites Legionis Thebææ locat . Hoc equidem ostendit , quam ipsius doctrina instabilis sit , simulque manifestat eum , iudicium ferre de

re haud bene sibi comperta . Itaque , ipso teste , traditio de Episcopali Dignitate S. Theonesti , desit dumtaxat anno 1609. Cur ergo nos , qui eam tuemur , novitatis acculiat ? Ab eo anno , ipso iudice , coepit traditio Theonestum non fuisse Episcopum , sed tantummodo Martyrem . Numquid & fuisse militem Legionis Thebeæ ? Sua doctrina cogit , ut affirmet . Quæro , quibus momentis , hanc traditionem , veram esse probet ? Nullis prorsus . Quid ergo *D. Theonestum ad suam Thebeorum Legionem mittit* , ac si exploratum esset , huic Legioni nomen dedisse ? Cur Dignitatem Episcopalem Theonesti , larvam esse pronuntiat , cum de huiusmodi Dignitate , viguerit constans traditio usque ad annum 1609. ? Recolat ea , quæ contra nos congerit inf. fol. 56. : *omnes leges in unum coeunt , clamantes à jure incerto , & excogitato recenter , jus indubium , & inveteratum , nequaquam elidi* . Traditio de militari conditione S. Theonesti , est recenter excogitata , (certissimum est non esse antiquiorem sæculo XVI.) quam ipse nulla , vel levi probatione fulcit , adeoque inter fabellas populares computanda . Traditio verò , quod Theonestus fuerit Episcopus , in possessione fuit , ipso teste , usque ad annum MDCIX. ; & tantum abest , ut vel minimum , eam ipse exturbaverit , quod imò , ne ratiunculam quidem unam , in contrarium attulit . De ejus , itaque pronuntiatis , an sibi cohæreant , an regu-

regulis bonæ critices , & Dialecticæ consonent ; judicent Eruditi .

De Episcopatu D. Theonesti , nihil habet præterea , & suam egregiam animadversionem , concludit demum his verbis : *Opinor* , ait fol. 49. , *S. Theonestum , Episcopum Altinensem , fuisse adnotatum in veteribus Kalendariis , quia facta fuit in illis mentio S. Theonesti Episcopi die xxx. Octobris , in quam solemnitas S. Theonesti Altinensis , verè , & semper obtin- git : Opinor ejusdem singularem cultum in Ba- siliica Vercellensi , induci fuisse , ut fruëretur in Ecclesia Eusebio sacra , speciali veneratione is , qui eadem causa , eandem passionem per- tulit , quam Eusebius toleravit ; nam uterque invictissimus Divini Verbi adsertor , ab Arianis , lapidibus obrutus est . Nugæ sunt istæ . In no- stra Dissertatione invictæ probamus , S. Theo- nestum nostrum , qui perpetuum cultum ha- buit , & habet in hac Ecclesia , alium esse ab Altinensi . Id Dissertator nec diffitetur , nec diffiteri potest . Cultum nostro Theoneste , ostendimus ex omnibus Kalendariis antiquis exhibitum sub xxx. Octobris . Ergo , vel Theo- nestus noster est idem cum Altinense , vel si idem non est , desipit Dissertator , dum cul- tum exhibitum ab Ecclesia Vercellensi , S. Theo- nesto , refert ad S. Theonestum Altinensem . Altera ejusdem opinio , exhibens causam , ob quam olim in Ecclesia Vercellensi , cultus fuit S. Theonestus Altinensis , est recentissi- mè excogitata , quam tamen ipse , ne levi*

qui-

quidem ratiuncula colorat . D. Theonestum Altinensem , non lapidibus obrutum , sed capite plexum , constat ex Henrico Canisio, & ex officio Moguntinæ Ecclesiæ apud Ferrer. fol. 124. . Sed demus sub lapidibus martyrium consummasse ; non ne puerilis est jocus, inde arguere , ejus cultum in Ecclesia Vercellensi ? Ast omnia licent , cuncta revocanti ad regulas exactæ Critices .

§. VII.

Num ex Epistola D. Ambrosii ad Vercellenses , colligatur ante D. Eusebium sedisse alios Episcopos ?

Hic pariter noster Dissertator Historico-Criticus , resecta potissima nostri textus parte , quæ firma continet momenta , validaque ratiocinia ex verbis D. Ambrosii deducta , queis Ecclesiam Vercellensem , ante adventum D. Eusebii , planè efformatam demonstramus , alteram partem nudè reddit, quæ habet verba Sancti Doctoris . Id num mala fide egerit , an potius ex quadam ignorance rerum , quas impugnandas suscipit , alii viderint . Quod ut pateat , ratiocinationes nostras , hac de re , prout in Dissertatione nostra jacent , integras exhibemus . Et sunt hujusmodi .

„ Clarissimum est D. Ambrosii testimonium,
„ in

„ in celebri illa Epistola ad Vercellenſes :
Hac eſt illa , ait S. Doct̃or , *confeſſionis inſti-*
tutio &c. Quæ mox ſequuntur , ex toto am-
 putat noſter Diſſertator . “ Ex quibus verbis ,
 „ evidenter habes populum poſtulantem , Cle-
 „ rum eligentem : habes & Eccleſiam planè
 „ efformatam , in qua aderant inter Cives ,
 „ non pauci , qui ad ejuſdem Eccleſiæ Epif-
 „ copatum , aspirare poterant , adeoque nec
 „ tyrones in fide , nec neophyti , ſed perfe-
 „ ctè Catholici , imò Doct̃ores , fideique con-
 „ ſummatae , quibus tandem , abſque ſuſpi-
 „ cione , tantum munus , temporibus adeò
 „ difficilibus , committi poſſet . Uno verbo ,
 „ habes Eccleſiam Vercellenſem , perfectè con-
 „ ſtitutam , & fidei magiſtram , antequam
 „ adveniret Eusebius . Quare certiffimè tunc
 „ agebatur de dando Succellore , Eccleſiæ va-
 „ canti Et ita textum Ambroſianum ,
 „ naturaliter intelligunt graviffimi ſimul , &
 „ eruditiffimi Viri , inter quos P. Oliva . . .
 „ Abbas Fleurius . “

Quid ad hæc noſter Diſſertator ? Nihil .
Textus , inquit fol. 51. *D. Ambroſii* , ex li-
 teris ad Vercellenſes miſſis , exceptus , probat
Eusebium , non a gentibus , ſed a populo ,
 in fide inſtituto , imo partim ſanctitate flo-
 renti , in Episcopum , renuntiatum fuiſſe ,
 electionem ſemoto omnium partium ſtudio , ac
 procul ablegatis Patria affectibus , nemine pror-
 ſus , & quidem Arianorum , diſcrepante ,
 admodum fuiſſe conſtatam , ad hanc ſacram
 rem

rem conficiendam , Sacerdotium , ac sæculum
coivisse ; nequaquam indicat Eusebium , in al-
terius denati Antistitis locum , sublectum fuisse .
Quo deducitur Vercellis , Fidelium communio-
nem viguisse , in tanta Urbis frequentia quos-
dam in virtutis culmine effuluisse , quos insula
decus decebat . Hæc omnia hoc temporis ,
ferè cunctis Urbibus (ita) vigent , quibus
Episcopalis sedes deest . Deinde contentus ,
P. Olivam Soc. Jesu , insinulasse veluti vi-
tiatorem historiæ , auctoritatem Abbatis Fleu-
rii , silentio præterit .

Hanc interpretationem qui legerit , hærebit
anceps , audiens D. Ambrosii auctoritate pro-
bari D. Eusebium *non a gentibus* , sed a
populo in fide instituto , in Episcopum , re-
nuntiatum ; ac si ad gentes , aliquando spe-
ctarit Episcopi electio . Sed hæc missa faci-
mus . Illud certissimum , quod noster Dis-
sertator docta hac interpretatione , difficulta-
tem nec solvit , nec tangit , sed difficultati se
subducit , eam vel consultò dissimulans , vel
non percipiens . Nodus difficultatis , & vis
ratiocinii in eo consistit , quod D. Ambrosius
nobis exhibet populum postulantem , & Cle-
rum eligentem . Postulare autem Episcopum ,
Episcopum eligere Episcopali Sede nondum
erecta , apertam implicat contradictionem .
Ergo certissimum est , tunc Sedem Episcopalem
Vercellensem , jam fuisse erectam . Præterea
Ambrosius nobis exhibet , & offert *Ecclesiam*
Vercellensem , *quem omnis elegit Ecclesia* .

Ecclesiam quis dixerit, ubi Pastor non est? Ecclesia Vercellensis erat, antequam adveniret Eusebius, nam Eusebium *omnis elegit Ecclesia*; penes hanc Ecclesiam, erat jus eligendi Episcopum, quo in Episcopum electus est Eusebius: Ergo hanc Ecclesiam non fundavit Eusebius. Quid certius? Pater mi Admodum Reverende; hinc non evades, nisi ad divinationem, more tuo, & ad id quod fieri potuit, confugies. Fortè ne tunc agitata fuit, Episcopatus Vercellensis erectio? Nemo, vel mediocriter eruditus id dixerit. Nam novi Episcopatus erectio, populi nunquam fuit, sed Episcoporum Com-Provincialium, de expresso consensu Episcopi Dioecesani. Præterea, quis est qui nesciat Ecclesiarum, & Episcopatuum foundationes, omni ævo fuisse negotia gravissimi momenti, & plurimæ considerationis, quæ non cito, & præcipitanter, sed omni adhibita circumspeditione, & nonnisi post longam, seriamque indaginem, conficiebantur? Quis sanæ mentis dixerit subitaneos populi motus, & repentina Civium studia, pro lege fuisse, qua Episcopatus, ne quidem expectato Dioecesani consensu, ad arbitrium, illicò erigerentur, iique Episcopi, qui præessent, designarentur? Demum tunc non fuisse agitatam Ecclesiæ Vercellensis institutionem, manifestat silentium hac de re, D. Ambrosii, quod in re gravissima, vetat nos aliter judicare, ac ipse scripsit; manifestant uno verbo,

bo, D. Ambrosii verba, dicentis *Ecclesiam Vercellensem*, elegisse Eusebium. Vercellensis ne Ecclesia institutorem, & fundatorem suum elegit? Id & apertissimam involvit contradictionem, & disertis verbis reprobatur ab Innoc. primo in Epistola ad Decent. Eugub. Ep.. Unde immeritò noster Dissertator P. Olivam carpit, quod historiam vitiaverit, & fidem publicam turbaverit, immeritò inquam; nam gravissimus hic Auctor textum Ambrosianum intellexit, & exposuit, non secutus nudum, materialemque sonum verborum, sed ut erat Viri docti, naturali significationi verborum in talibus circumstantiis, se accomodans. Nescio cur parcat Abbati Fleurio.

Acriter deinde veluti negotio feliciter confecto, in nos invehitur, quod Jo. Franciscum Bonhomium, Episcopum Vercellensem, aliosque, qui ab ipso sumperunt, putidi, enormisque accusamus erroris, quod statuant D. Eusebium, primum Episcopum Vercellensem; cum nos ipsi de cætero, quando nobis Bonhomius favet, ejus auctoritate utamur. Bonhomius quidem, licet alias Præsul laudatissimus, quo adhuc excusari non potest. Ipse fuit omnium primus, qui opinionem toti antiquitati ignotam, in Ecclesiam Vercellensem obtrusit, nempe D. Eusebium fuisse primum Episcopum Vercellensem. Ipse auctor fuit, ut Ecclesia Vercellensis, relicto vetusto Eusebiano Ritu, toto Orbe,

venerabili, Romanum acceptaret. Non est cur hic prodamus rationes, quibus ad ita agendum, impulsus fuit, quæ sane laudabiles non fuere. Dolenda historia patet ex pluribus Actis Capitularibus diei 5. 17. & 29. Martii, 14. & 25. Junii, & 18. Decembris 1574., diei 2. Januarii, 7. Aprilis, 22. Septembris 1575., & diei 4. Martii 1576.. Nos ejus auctoritate utimur ad probandam antiquitatem, & veracitatem Ecclesiæ nostræ monumentorum, quia Adversariis nostris suspectus esse non potest.

Dixi Bonhomium, omnium primum opinionem toti antiquitati ignotam, in Ecclesiam invexisse. Et verissime. Nunc dico ductum ad id fuisse, hoc præcise, nugatorio, & levissimo argumento, quia *nullis litteratorum monumentis* (sunt ejus verba) *prodiit alios, ad sedis Vercellensis, gubernacula, Episcopos sedisse ante D. Eusebium*. Quid verò, si ego contra ipsum, argumentum negativum hujusmodi, retorqueam, opponendo Scriptorum omnium profundissimum silentium, qui de D. Eusebio multa, & præclara edifferentes, nunquam eidem, qualitatem primi Episcopi Vercellensis, appingunt? Nonne mea argumentatio felicior evadet? Equidem eruditissimi Critici, quibus debemus scientiarum, & præcipuè Historiæ Ecclesiæ restorationem, quamvis fateantur debile admodum esse argumentum negativum, petitum a silentio Veterum; ad
pro-

probendam aliquam positivam assertionem ; omnes tamen in eam conspirant sententiam , teste P. Honorato a S. Maria , quod quoties suppetunt monumenta , & Auctores accuratissimi non desunt , qui alicujus historiam , veluti e facie cogniti diligenter conscripserunt , & simul reticere aliqua adjuncta , quæ de cætero ipsorum erant historiæ , & ejusdem subjecti gravissimum characterem exprimentia , efficacissimum sit argumentum negativum , petatum ab eorum silentio , ad concludenter asserendum , subjectum historiæ ; ejusmodi adjunctis affectum non fuisse . Jam vero Patres , & Scriptores gravissimi tum Latini , tum Græci , item Scriptores Annalium Ecclesiasticorum , tum antiqui , tum recentiores , quorum instituti est , Ecclesiarum foundationes , inter cætera , historiæ consignare , fufum Sermonem habent de D. Eusebio Vercellensi , ejusque electione , & consecratione in Episcopum Vercellensem , & de præclaris aliis ejusdem gestis . Omnes illum dicunt Episcopum Vercellensem , & nemo unus est , qui eum appellet , aut primum ejusdem Urbis Episcopum , aut ejusdem Ecclesiæ fundatorem . Quid igitur ? Dixeris ne tot , tantosque viros , id ex indiligentia , & oscitantia quadam , non adnotasse ? Absit , ut hac turpissima nota , sapientissimos æque , ac diligentissimos Scriptores , inuramus . Itaque eorum silentium , rectè admodum in puncto , de quo agimus , accipimus veluti patenter exclusivum

qualitatis primi Episcopi Vercellensis, quam temerè D. Eusebio appingit Bonhomius. Ergo maximo cum fundamento, inde concludimus D. Eusebium fuisse quidem Episcopum Vercellensem, sed nec primum, nec Vercellensis Ecclesiæ fundatorem. Silentio Patrum, & Scriptorum, adde & silentium monumentorum Ecclesiæ Vercellensis; inter quæ non infimi gradus sunt, Epitaphium, procul dubio verustissimum, repertum ad Sepulcrum D. Eusebii, tempore exhumationis, ejus Sacratissimi Corporis: Historia D. Eusebii, quæ ab antiquissimis temporibus, legi consueverat in officio ejusdem S. Eusebii, quoad vixit Ritus Eusebianus: Martyrologium Vercellense, & ipsum antiquissimum: Vita MS. D. Eusebii remotissimæ antiquitatis, quæ asservatur in Archivio Capitulari. In iis, & cæteris omnibus, ne verbum quidem fas est reperire, quod aut innovat, aut aliquam vel levissimam suspicionem ingerere possit D. Eusebium fuisse primum Episcopum Vercellensem. Adde & effigies nonnullorum veterum Episcoporum Vercellensium, quæ olim in Basilica Eusebiana conspiciebantur, quasque depictas censet Ferrer. ante sæculum octavum; inter quas erat quidem ordine prima, ea S. Eusebii, sed cum epigraphe subjecta: *S. Eusebius Episcopus Vercellensis, & Martyr*; & præterea nihil. Ipse Bonhomius, quamvis in Elencho Episcoporum Vercellensium, statuatur D. Eusebium, primum Episcopum Vercellensem; in
vita

vita tamen D. Eusebii , quam expressis verbis profitetur se conscripisse ex usu perpetuo , constantissimæque traditione Ecclesia Vercellensis , non litteris solum , sed imaginibus demonstrata , quæ ex veterum illius Ecclesia Episcoporum , concionibus Sanctissimis , aliorumque item Patrum monumentis , & priscis præterea tabulis obsignatis , e certissimoque Tabulario depromptis ad nos jam inde usque ab ultimis D. Eusebii temporibus , derivata est ; non audet Eusebium appellare primum Episcopum Vercellensem , sed agens de ejus ordinatione , hæc habet dumtaxat : Ubique igitur terrarum , atque adeo in omni Italia , cum scelerata ea hæresis exardesceret , Divino Consilio , factum est , ut Vercellarum Episcopus , a Julio Romano Pontifice , Eusebius consecratus , tam necessario tempore ad Ecclesiam , fidei , curaque sua traditam veniret , summa omnium Catholicorum gratulatione . Credet ne aliquis , quod D. Eusebius fuerit primus Episcopus Vercellensis , & interea nullum monumentum Ecclesiæ ab eo conditæ , hanc laudem haud dubiè præclarissimam ipsi deferat ; ipsa quoque Ecclesia Vercellensis , nullam gratiam omni ævo , ne vocula quidem , quæ conditoris sui , tanta in se merita testaretur , rependerit ?

§. VIII.

*De Epitaphio sepulchrali D.
Honorati , Episcopi
Vercellensis .*

TAndem noster Dissertator exitialibus ,
inevitabilibusque pugnat armis ; &
D. Honorati , Episcopi Vercellensis ,
Epitaphium sepulchrale affert , unde causam
nostram concidere necesse est . Jam classicum
concinit . Audiamus : *In eversione , inquit*
fol. 52. , vetusti Chori Basilica Eusebiana anno
MDLXV. , a Guidone Ferrerio S. R. E. Cardi-
nali , ac Episcopo Vercellensi , imperata , ut
ipse ab integro refectus , polleret eleganti for-
ma dignitate , qua praeclatus nunc conspicitur,
apparuerant videntibus quibusdam Canonicis ,
aedificii curam gerentibus , qui ejusmodi rei te-
stificationem scripto consignatam , & Sacramen-
to confirmatam dedere , apparuerunt tres prae-
pue Arca , quarum una , in medio locata Ci-
neres sacros D. Eusebii , altera a dextro late-
re extans , S. Limenii ossa ferebat , altera
demum a lava posita , Corpus S. Honorati
servabat . Isti sunt nostri Patres , verique Pa-
stores nostri , qui successionem immediatam nos re-
xerunt , & Ecclesiae nostrae regimen primi te-
nue-

nuerunt . Fanaticè clangit tuba , & fabulas
 evomit . Tota hæc narratio à Dissertatore
 nostro confarcinata , fædum , putidumque
 commentum continet , a Corbellino , & Cu-
 sano haustum : Ipse his duobus Scriptoribus
 reticitis , laudat Ecclesiæ nostræ Tabulas ,
 quas nec ipse legit , nec ullus legere potuit ,
 quia nec sunt , nec unquam fuerunt in rerum
 natura . Fabula est , quod antiquus Chorus ,
 eversus fuerit anno MDLXV. ; nam eversum
 constat anno MDLXX . Fabula est , quod eo
 anno MDLXV. effossa fuerit Arca Sepulcralis
 D. Eusebii ; nam eam effossam constat post-
 quam Episcopus Bonhomius per cessionem
 Cardinalis Guidi Ferrerii , Episcopalem sedem
 Vercellensem jam ascenderat , quam ascendisse
 scimus anno MDLXXII. . Uno verbo , tota
 narratio , quanta est , tot scætet fabulis ,
 quot sententiis . Inventionem Corporis S. Eu-
 seabii , quæ accidit in effossione fundamentorum
 pro novo Choro construendo , Bonhomio jam
 sedente , duobus Actibus Capitularibus , fusè
 exaratam habemus . In istis ne verbum quidem
 de duabus Arcis SS. Limenii , & Honorati , &
 de eo , quod adeo fidenter narrat noster Dis-
 sertator Historico-Criticus . Episcopus Bonho-
 mius ipse , huiusmodi Inventionis , aliorumque
 Corporum , quæ sub ipsius oculis contigit ,
 historiam diligentissime texit . Idem præstat
 Jo. Stephanus Ferrerius in Vita S. Eusebii ,
 Vercellis impressa anno MDCIX. fol. 126. &

133. Neuter ne levem quidem mentionem facit , aut duarum Capſarum Sepulcralium SS. Limenii , & Honorati , aut horum Sanctorum . De Corpore S. Limenii , nulla in hac Ecclesia , memoria habetur , ubinam jaceat . De eo , ne quidem ipſe Cuſanus meminit in Catalogo , in quo deſcribit accuratiſſime , omnes ſacras Reliquias , & Sanctorum Corpora , quæ in Cathedrali piè aſſervantur , & coluntur . Cætera Sanctorum Corpora , Theoneſti , & aliorum , quæ tempore exhumationis Corporis S. Euſebii , reperta ſunt , conſentaneo in conditorio , re litteris mandata , ſunt reſoſita , eadem in Actis Viſitationum Paſtoralium , poſterioribus ſæculis peractarum , una cum cæteris Reliquiis , diligentiffime deſcripta reperiuntur . Ubique deſideratur S. Limenius , cujus ne quidem meminit Viſitatio Paſtoralis , ipſius Bononii , anno ſequenti peracta . Corpus S. Honorati ab antiquo tempore , tumultum habuit non in Choro , ſed in ſpatio dextro Euſebianæ Baſilicæ , ut apertè colligitur ex vetuſtiſſimo ſtationum libro MS. , multis ſæculis ante Bonhomium , exarato . Nunc nescitur quo certo loco jacet . Clauſum credimus in Ara B. M. V. *del ſchiaffo* , nuncupatæ . Noſter Diſſertator fabulas , plenis poculis ebibit , approbat , & propinat ut veras hiſtorias , iſque toto corpore incumbit . Abſit , ut a jure veritatis , tantus Criticus , & veritatis zelator , ne minimum quidem aberret .

Tan-

Tandem fol. 53. Epitaphium Sepulcrale D. Honorati in medium profert, exsculptum, ut ipse dicit, operculo Arcæ D. Honorati, & lectum, atque observatum, cum hæc Arca, ut supra, patefacta est. In eo expressis verbis, D. Eusebius dicitur Episcopus Vercellensis primus, & D. Honoratus, tertius. Hoc Epitaphio fretus, veluti victor exsultat, nosque pluribus sugillat. Expendamus quibus dimicet armis, & an victoriam sibi polliceri valeat. Illud prænoto, quod toto hoc capite quinto suæ Dissertationis, contra propriam conscientiam agit; gratias propterea mihi acturus, quamplurimas, si succumbar.

Non negaverim D. Eusebium, posse aliquo bono jure appellari primum Episcopum Vercellensem, quamvis in hanc sedem successerit, jam multo ævo stabilitam, & revera non fuerit primus, qui eam regendam, Episcopali jure susceperit. Nam de Episcopis usque ad pacem Ecclesiæ redditam per Constantinum Magnum, quid statuendum censes? Omnes errantes dixeris, nunc latentes, nunc profugos, quos Gentilium furor, nullibi consistere patiebatur; ut non immerito, eorum Sacerdotale ministerium, plerunque nullo certo loco, aut tempore definiri possit. Potissimum verò sub Imp. Diocletiano, & Maximiano, tanta rabies in Christianos exarsit, ut non solum Ecclesiis Episcopos abstulerit, sed etiam Civitates Christianis exhauferit. Successit sæculo IV. ineunte ferale illud incen-

cendium, quo eorundem Imperatorum jussu, non in Martyres dumtaxat, sed etiam in eorum memorias, impiè sævitum est, omnibus Ecclesiis Annalibus, in quos nomina, & res gestæ Episcoporum, aliorumque Christi Confessorum, relata erant, igni damnatis. Quade re agit Baronius ad Martyrol. in præcap. dicend. cap. 3., ibi: *Tantam Sanctorum Martyram cladem, non aliunde manasse credimus, quam ex invictissimis illis, atque sævissimis Diocletiani Imperatoris Edictis, quibus omnes Christiana Religionis Codices, incendio damnati sunt. Meminit ejusmodi feralis Sanctionis, Euseb. lib. 8. cap. 2. & 3., quando, inquit Divinas, & Sanctas Scripturas, medio foro in rogam impositas, oculis nostris aspeximus. De eodem Edicto, plura habet Arnob., Optat., & S. Augustinus Tunc temporis, in tanto Christianarum Scripturarum naufragio, factam esse lacrymabilem Actorum Martyrum jacturam, nulla est penes nos dubitatio; tuncque sublata illa nobilissima rerum gestarum monumenta vixque ex tam immenso naufragio, per paucas tabulas remansisse putamus; tabulas inquam ut post vindemiam esse solet, racemus unus, vel alter. Ex quo factum est, ut plures Ecclesiæ, antiquiores suos Episcopos, ne quidem norint de nomine. Mediolanenses equidem, temporibus D. Ambrosii, eo usque ignorabant SS. Gervasium, & Protasium, eorumque nomina, quos de cætero S. Petrus Damiani appellat Conditores, & Patres Ecclesiæ*

clesiæ Mediolanensis , quique suo Sanguine ,
nobilissimam eam Urbem illustraverant ; ut mi-
raculo opus fuerit ad eos agnoscendos . Pau-
linus in Vita S. Ambrosii , loquens de Cor-
poribus horum Sanctorum Martyrum , divi-
nitus patefactis , *Prothasii , & Gervasii* , ait ,
ut nomina , ita , & Sepulcra ignota erant .
Et S. Ambrosius ad Marcellinam Sororem :
diu , inquit , ante ignorati Prothasius , Gerva-
susque qui sterilem Martyribus Ecclesiam
Mediolanensem , jam plurium matrem filio-
rum , letari passionis propriæ fecerunt & titu-
lis , & exemplis . Deinde proseguitur : *Pa-*
tronos habebamus , & ne sciebamur . Inveni-
mus unum hoc , quo videamur præstare Majo-
ribus . Sanctorum Martyrum cognitionem , quam
ipsi omiserant , nos adepti sumus . Quinimò
de primis Mediolanensi Ecclesiæ Episcopis ,
quorum historiam , tempora , successionemque ,
Mediolanenses Scriptores , veluti petitam ex
antiquissimis , constantibusque monumentis ,
definitione intrepida decernunt , ita pronun-
ciat Bachin. dissert. de Eccl. hierar. orig. par.
2. n. 8. apud Clarissimum De Rubeis mo-
num. Eccl. Aquileiensis cap. 19. num. 3. col.
169. : *Nisi enim , inquit , quinque priorum Me-*
diolani Episcoporum vita plus jústo producatúr ,
nequit fieri , ut priorum sæculorum successio im-
mediata , absque interpontificiis diuturnioribus ,
habeatur . Horum autem longius est illud ,
quod admitti debet inter Monam , quem decessis-
se ajunt anno CCXLVI. , & Materni initia ,
quam-

*quampvis is sub Decio , sedere capisse credatur ,
& usque ad Diocletiani tempora perdurasse .
Subdit verò De Rubeis : Mediolanensium Epi-
scoporum successio , hoc ævo perplexa , dubia ,
& pluribus Interpontificiis abrupta , vix certum
patitur Episcopum .*

Pace Ecclesiæ tandem reddita , Arius novo dogmate eam exagitavit , ac pene convulsit . In Italia , Insubres , & Ligures exitialis pestis corripuit , Catholicis Episcopis inde sublati , & vel Arianis suffectis , vel aliter Christi grege , absque Pastore , in direptionem tradito . Primus omnium ex tot , tantisque claudibus , vix incolumen Vercellensem Ecclesiam , Eusebius tandem aliquando , Civium concordibus suffragiis , gubernandam , & protegendam suscepit . Quid ni eum dixeris primum Episcopum Vercellensem ? Ejus equidem tot , tantaque fuere in hanc Ecclesiam merita , ut jure , ejusdem Pater , Doctor , restaurator , quin & conditor appellari possit . Iste est primus , teste D. Ambrosio , qui hisce in Regionibus , Confessionis vexillum , contra Arianos sustulerit , nutantem fidem confirmavit , & collabentem erexerit . Quinimò ipse est , qui immensis exantlatis laboribus , non solum Vercellas , & cæteras Galliæ Cisalpinæ subjectas Ecclesias , ab Ariana peste , tunc fædè grassante , sed & totum liberavit Orbem . Quid mirum ergo , quod Vercellensis Ecclesia , eum Proto-Parentis præclaro nomine , aliquando compellarit , nulla habita ratione præ-

præcedentium Episcoporum , quorum forte vix nostra ex illo ferali Diocletiani incendio , & persecutorum exagitationibus emerferant ? Quæ ratione Matthæus Evangelista , agens de Christi humana generatione , priorem commemorat David ; non quod David fuerit primus in hujusmodi generationis serie , quam constat ab Abraham , initium sumere ; *sed quia David* (sunt verba Chrysostomi) *in omnium versabatur ore ob insigne honoris , & gloria , ob ipsius quoque temporis spacia junctiora . Non enim olim defunctus fuerat , sicuti Abraham . Et si enim utrique promiserat Deus ; sed illud tanquam antiquum reticebatur : hoc vero quasi recens , & novum ab omnibus celebrabatur . Nemo igitur Christum , filium Abraha , sed omnes filium David nominabant . Etenim propter tempus , ut dixi , propterque Regnum , hic magis in hominum memoria , vivebat . Multa enim illius viri , & coram Deo , erat , & coram hominibus gloria .* Hæc Chrysostomus , Matthæum defennens , quod Christi humanam generationem a David , exorsus fuerit . Quibus rationibus mota , potuit de facili , & Ecclesia Vercellensis , Eusebium , cujus nomen tot , tantisque facinoribus ingens , omnium oculos , animosque impleverat , veluti auctorem suum , & Primum Præsulem , absque injuria præcedentium Episcoporum conclamare . Quod usitatum quoque , scimus apud alias Ecclesias . De Mediolanensi , quæ Barnabam Apostolum , gloriatur habuisse

habuisse conditorem , & primum Episcopum , testatur Clarissimus Sormanus in Apologismo de orig. Mediol. Eccl. cap. 14. num. 6. : *Sydus* , inquit , *Barnaba Clarissimum* , in hac quoque Metropoli oblituisse nonnihil , propter recentius jubar , proximiusque Doctoris *Ambrosii* , sive ineffabili superum consilio , sive natura nos , ad ea fortius ducente , qua utiliora videntur ex proximo . Tanta enim *Ambrosius* , Ecclesiam hanc , sapientia perfudit , tam salubribus institutis efformavit ex integro , ut ipsum ceu conditorem alterum , suspexerint nostri Majores . Quam ob causam , S. Senator , qui ducta serie a D. Barnaba , inter Mediolanenses Episcopos est ordine xxiii. , in quodam Catalogo antiquo Episcoporum Mediolanensium , apud Jo. Franciscum Besutium in sua Historia Pontif. , edita Mediolani anno MDXCVI. fol. 327. , appellatur decimus , facta nempe supputatione a D. Ambrosio . Et quamvis hic Auctor asserat dici decimum inter Archiepiscopos , quorum primus , qui hoc titulo usus fuerit , est D. Ambrosius ; tamen probabilius est , ideo appellari decimum , quod ob rationem allatam a Clarissimo Sormano , D. Ambrosius habitus fuerit , ceu Conditor Ecclesiae Mediolanensis . Nam titulum Archiepiscopi quod spectat , est certo certius D. Ambrosium , illum nunquam usurpasse , sicuti liquet ex Actis Concilii Aquilejensis , & ex operibus ipsius sancti Doctoris , in quibus nunquam hunc

hunc titulum usurpat , contentus , se communi vocabulo appellare Episcopum . Quinimò nomen Archiepiscopi fuisse in Italia inauditum , ferè usque ad sæculum sextum , quo florebat S. Symmachus Papa , qui omnium primus inscripsit : *Dilectissimo , atque Charissimo Fratri , Laurentio , Mediolanensis Ecclesie Archiepiscopo . Symmachus Episcopus in Domino sal. ;* norunt Eruditi .

Ex quo factum est , quod antiquiora monumenta Ecclesie Vercellensis , ubi agunt de aliquo Episcopo , Successore D. Eusebii , illius Sessionis ordinem definiunt , sumpto numero ab eodem D. Eusebio . Plura possent adduci exempla ; sed duobus contenti sumus . In veteri Calendario MS. , sub xvi. Kal. Junii , adnotatam legimus translationem Sacri Corporis D. Æmiliani primi , his verbis : *Anno D. 1. MCLXXXI. , transpositum est Corpus B. Æmiliani , hujus Ecclesie , Venerab. Episcopi , & Confessoris , a B. Eusebio , decimi .* In antiquis Breviariis MS. , quæ adhuc extant , Historia D. Honorati , quæ legebatur , & adhuc legitur ejus die natali , habebat : *Honoratus Episcopus , in Episcopis Vercellensibus , a B. Eusebio tertius numeratur .* Eam quidem postea , Episcopus Bonhomius , in libro Sanctorum Vercellensium , qui ejus jussu prodiiit post acceptationem Breviarii Romani , summam per injuriam mutilavit , demptis illis verbis *a D. Eusebio* , ita ut ad nostra usque tempora legatur absolute : *Honoratus Episcopus , in*

Episcopis Vercellensibus, tertius numeratur. Sed, id tantum abest, quod nobis vel minimum officere possit, quod imò subdolè egisse Bonhomium, apertè declarat, ut opinionem suam, recenter invectam, credibiliorem redderet.

Ex quibus omnibus, quis statim intelligit, quid sibi naturaliter velit illud *primus*, & *tertius*, quod legitur in Epitaphio D. Honorati. Vel enim Eusebius, *primus* dicitur ob præclara, & celeberrima merita, quibus Ecclesiam Vercellensem sibi devinxit, ita ut suspiceretur veluti Proto-Parens, sicut ex eadem ratione, Ecclesia Mediolanensis, teste Clarissimo Sormano, D. Ambrosium, *ceu alterum Conditorum* aspectat. Vel *primus* & *tertius*, in Epitaphio usurpata fuere, juxta usitatum morem Ecclesiæ Vercellensis, mox exactum, supputantis Sessionem Episcoporum, qui D. Eusebio successerunt, ab ipso D. Eusebio; intelligendo scilicet verba illa *primus*, & *tertius*, non absolutè, sed relativè, ad denotandam horum duorum Episcoporum *Eusebii*, & *Honorati*, distantiam inter se; quorum Honoratus est dubio procul tertius à D. Eusebio. Ad cujus numeri appositam verificationem, rectè D. Eusebius appellari debet *primus*, hoc est, quod duabus Sessionibus D. Honoratum præcesserit; quin hoc inferat D. Eusebium fuisse absolutè primum Vercellensem Episcopum. Sicuti enim nemo dixerit D. Ambrosium fuisse primum

Me-

Mediolanensem Episcopum , ob id , quod D. Senator dicatur decimus ab eo : & D. Eusebium fuisse primum Episcopum Vercellensem , ob id præcisè , quod D. Honoratus dicatur tertius ab eo , & D. Æmilianus , decimus ; ita pariter nil nos cogit , ut dicamus D. Eusebium primum Episcopum Vercellensem , per id præcisè , quod dicatur , & sit *primus* , relativè ad SS. Honoratum , & Æmilianum , qui dicuntur , & sunt *tertius* , & *decimus* ab eo . Comprobat id manifestè , quod D. Eusebius nullibi appellatur *primus* , nisi in relato Epitaphio . Ibi enim dumtaxat habet relationem ad Successores , quorum sedes ab eo numerantur . Certè in Epitaphio ipsius D. Eusebii , in quo nulla ad Successores relatio , legitur tantummodo *Eusebius Præsul* , nulla facta mentione , quod fuerit *primus* . Quod tamen nullo bono jure omitti debuerat , ut potè ipsi magnopere gloriosum , si revera fuisset *primus Vercellensis Episcopus* . Adde , quod in monumentis nostris , nulli Episcoporum nostrorum , quoties numerati describuntur , assignatur locus , & numerus Sessionis absolutè *tertius* , & *decimus* &c. , sed semper *relativè* , nempe *tertius* , *decimus* &c. à D. Eusebio . Quod evidens signum est neque D. Honoratum fuisse absolutè tertium Episcopum , qui Vercellis federit , neque Æmilianum decimum , adeoque neque Eusebium primum absolutè . Id evidenter demonstrat Epitaphium ipsum D. Honorati , habens expressis verbis ,

Honoratum tenuisse tertium, Vercellensem Sedem, postquam Eusebius e vivis excessit.

Tertius hic Urbis Sedem tenuit Honoratus
Antistes, cujus Spiritus astra tenet,
Eusebius Præful primus, qui Martyr
Alumnus,
Coelorum postquam Regna beata petit.

Demum *primus*, quod in Epitaphio D. Honorati legitur, non ita clarè afficit *Præful*, quin commodè applicari possit verbis subsequētibz, hoc pacto: *Eusebius Præful, primus qui Martyr &c.*, unde hæc lectio apta reddatur: *Honoratus tenuit tertius Vercellensem Sedem, postquam Eusebius, martyrio coronatus, primus Cælum petiit.* Qua lectione retenta, corruiet indubiè totum argumentum nostri Dissertatoris. Hunc autem esse verum sensum Epitaphii, suadent verba, quæ sequuntur, quibus Eusebius dicitur non fundasse Ecclesiam, sed dumtaxat *docuisse dogmate recto, atque compleſſe sermonibus, & actibus.*

Atque hæc dicta sint, perinde ac si Epitaphium illud, vetustissimum esset, ac incisum Sepulcro D. Honorati, quo primum tempore, hoc positum fuit. At non ita, profecto sentiendum est. Nulla vel debilis conjectura suadet, nulla monumenta produnt lapidem illum, ad Sepulcrum D. Honorati repertum fuisse; sicuti nullis monumentis constat Arcam Sepulcralem D. Honorati, effossam fuisse. Lapis ille,

ille, quinquaginta circiter ante annos, adhuc superstes erat, nulli quidem Arcae appositus, sed in congeriem lapidum rudium, & informium, veluti nullius momenti res, coniectus. Nunc amplius non extat. Licet arguere, pro cæmento, in fabricam Ecclesiæ illatum fuisse, adeoque in nullo fuisse pretio; cum de cætero reliqui lapides, continentes memorias Sanctorum, quorum Corpora, in hac Eusebiana Basilica, exhumata fuere, summa diligentia ad hanc utque diem, conserventur, uti est Epitaphium D. Eusebii, D. Flaviani, & aliorum. Quod indicio est, vel Epitaphium illud apocryphum esse, vel fuisse recenter incisum.

Et quidem esse recentissimum, & non superare sæculum XV., firmissimè suadet forma characterum, quibus constabat. Eos fuisse rotundos, & valde lævigatos testantur Viri fide dignissimi, adhuc in vivis agentes, qui Epitaphium sæpius legerunt, & attentè considerarunt, quosque hac de re, diligenter interrogavimus. Notat eruditissimus Mabillonius antiquitatem MSS., à characterum forma, potissimum colligi, addens omnia vetusta, quandoque oblongis, plerunque verò quadratis characteribus conscripta, & exarata esse, nunquam verò rotundis. Doctissimus P. Honoratus à S. Maria latinè redditus, de recto usu crit. tom. 1. dissert. 1. art. 3. §. 5. signantius loquens, scribit characteres ante Cæsarem Principatum, simplicissimos fuisse

ab Augusto verò ad Antoninos , quadratos , & peræquæ proportionis : paulo post obli-
quos , & in longos apices , productos : &
demum ab inundatione barbararum Nationum,
in rudem quandam rationem defuisse , & Go-
thicos prorsus apparuisse . Quare cum D. Ho-
noratus obierit sæculò quinto ineunte , quo
tempore characteres non amplius rotundi , sed
alterius figuræ , in usu erant ; certum est ,
quod de eo tempore , Epitaphium exsculptum
non est . Quinimò eadem certitudine tenen-
dum , neque exsculptum fuisse ante dimidium
sæculi XV. . Nam ex testimonio ejusdem P.
Honorati cit. dissert. 1. art. 5. num. 17. ,
tunc tantum incæpit Characterum rotundorum
usus , cum antea semper fuerint in usu cha-
racteres Gothici , vel Gothicos proximè imi-
tantes . Adde stylum ipsum , & scribendi
rationem , qua Epitaphium conceptum est ,
apertè redolere morem scribendi ejusdem sæ-
culi XV. . Possem hic ulterius rem persequi,
& armis nostri Differtatoris tectus , ejus ictus
eludere . Ipse fol. 46. me carpit , quod as-
feram Epitaphium D. Justiniani , ad osten-
dendum hunc Sanctum Præsulem , Vercellis
sedisse , hoc argumento utens : *Epitaphium non
dicit Justinianum sedisse Vercellis : & quamvis
Vercellis tumultatus dicatur , nonne possunt ,
ait , Vercellis in Sepulcro condi illius Spolia ,
qui alibi natura concessit ? Et nequit ibi vita
migrare is , qui alibi munere Pontificio defunge-
batur ?* Jam verò Epitaphium D. Honorati
non

non prodit hunc Sanctum Pontificem , & Eusebium , Vercellis Episcopos sedisse , non prodit ibi defunctos esse , non prodit demum Vercellis tumulatos fuisse . Quid ergo ? Sed hæc futilia sunt . Discat tamen quibus pugnet armis .

Verum quid longius verba frustra profundo ? Noster Dissertator , nullo bono jure , nobis obijcit Epitaphium S. Honorati . PP. Eustorgiani Mediolani , & in ipsorum Basilica conditum esse , & usque ad hæc tempora asservari , S. Honorati Vercellensis Præsulis Sanctum Corpus , constantissima traditione credunt . Illud honorificè theca argentea inclusum , apud se sepositum dicunt : illud quotannis publicis in supplicationibus , solemniter deferunt : illud demum ibi sepulcrum , sortitum esse affirmant Annales MS. Cænobii Eustorgiani ; quorum Auctor postquam narravit quosdam insignes Viros , in Basilica Eustorgiana , sepulcrum natos esse , prosequitur fol. 2. : *Oltre a quel poi , S. Onorato Vescovo di Vercelli , parimenti uno de Discepoli di Sant' Ambroggio , morendo in Milano sotto l'impero d'Onorio , ed Arcadio fratelli circa l'anno 410. , quivi fu sepolto , le Ceneri , e frammenti del cui Corpo , oggidì ridotti in una Cassetta d'argento , che è nella nostra Sagrestia , portandosi in processione , per impetrare ò pioggia , ò serenità , secondo il bisogno , più volte ho veduto io , tal grazia conseguirsi .* Quod cum ita sit ; qua fronte Pater mi Admodum Reverende , Cænobi-

ta Eustorgianus cum sis , & monumenta ejusdem Cænobii , probe calleas , Epitaphium illud nobis obijcis ? Nonne inde convinceris , improba fide , & contra propriam conscientiam , nobiscum agere ? Et ecce quò tandem definit triumphus tuus .

Addis fol. 55. , in omnibus Elenchis Episcoporum Vercellensium , in Synodo Episcopi Brolia , in picturis Palatii Episcopalis , in iisdemum , quæ antiquitus conspiciebantur in Basilica Eusebiana , semper primum locum occupare D. Eusebium , & aliorum Episcoporum agmen ducere . Deinde subdis : *Filleppus D. Albino , in Elencho Antistitum Vercellensium , sextam Sedem post D. Eusebium , ac Maximiano nonam attribuit ; quod in parietibus Ecclesiæ Cathedralis præfata , unius , alteriusque effigies , iisdem locis , penicillo describebantur . Qua de causa , ipse D. Eusebio prima subsellia concedere renuit , aliosque ante eum præfules effingit , cum in eodem Templo , imago D. Eusebii , primum locum ab antiquis obtinuerit ?* Hoc argumentum , sicut & cætera , frivolum esse , & nugatorium , mox patebit . In omnibus Catalogis Episcoporum Vercellensium , in Picturis tum quæ olim erant intra Basilicam Eusebianam , quam quæ nunc extant in Palatio Episcopali , depictæ opera Joannis Stephani Ferrerii , Episcopi Vercellensis , sæculo elapso ineunte , Eusebium occupasse , & occupare primum locum , certum est . Ergo ne fuit primus Episcopus Ver-

Vercellensis? Ridicula consequentia. Quam ut percipias, sisto ante oculos, Catalogum Progenitorum Salvatoris, a Matthæo descriptum. In eo primum locum occupat Abraham, & reliquorum agmen ducit; ergo ne nullus ante Abraham, pertinet ad seriem progenitorum Christi? Quis sanæ mentis id dixerit? Sicuti ergo in Catalogo Matthæi, Abraham primus est in ordine, relatè ad reliquos, qui sequuntur, quin e Progenitorum serie expungi debeant Thare Pater Abrahæ, alique antiquiores Patriarchæ; ita pariter in Catalogo Episcoporum Vercellensium, Eusebius est ordine primus relatè ad eos, qui inde sequuntur, quin tamen id inferat nullum ante D. Eusebium, Episcopum Vercellis sedisse. Toleranda utcuque esset nostri Dissertatoris argumentatio, si saltem in relatis Catalogis, Eusebius non solum esset ordine primus, sed præterea scriberetur *primus Episcopus Vercellensis*. Hoc in nullo Catalogo, scriptum legitur præterquam in illo Episcopi Brolæ, qui nimis rectus est, ut fidem aliquam mereatur. Catalogus ab Episcopo Bonhomio contextus, præterquam quod ex dictis, nullius est auctoritatis, mirè nihilominus causæ nostræ adstripiatur. Nam ipse Bonhomius, qui deinde itatuit Eusebium, primum Episcopum Vercellensem, hoc idem inter res dubias differtè reponit in Epistola Enciclyca ad Clerum, & Populum Dioecelis Vercellensis: *Quæ sanè res*, ait, *de Sancti*
Eu-

Eusebii historia, in dubium vocantur, hæc dua potissimum sunt, una an is Vercellarum Episcopus primus fuerit, altera an martyrium obierit. Imagines Episcoporum olim in Epystiliis columnarum pictas quod spectat; inter has quidem occupabat primum locum illa S. Eusebii, sed nullum præferens signum, quo indicaretur fuisse primus Episcopus Vercellensis, sicuti testantur ipse Bonhomius, Modena, & Ferrer., testes oculares. Habebat enim subscriptio: *S. Eusebius Episcopus vercellensis, & Martyr*, dumtaxat. Et sic pariter imagines reliquorum Episcoporum, ordine succedebant, una post aliam, inscripto nomine, nullo tamen appposito numero; ut propterea non ex nota numerali, quæ nulla extabat, sed ex loco, quem quælibet occupabat, argumentum sumi debeat de ordine successionis inter Episcopos ibi depictos. Non solum autem intra ambitum Basilicæ Eusebianæ, nonnulli Episcopi, Eusebio præeunte depicti erant, sed quoque extra fores in atrio, seu vestibulo ipsius Ecclesiæ, alia series Episcoporum teste Modena, depicta erat, quorum unus post alium succedebat, ut ordinem inter ipsos servatum fuisse, clarè dignosceres. Quo ex Auctore, idem pariter adnotavit Franciscus Augustinus ab Ecclesia, Episcopus Salutiensis in Catalogo Scriptor. Pedem. edito Taurini anno MDCXIV. Picturæ jam tum vetustate adeo oblitteratæ erant, ut nullius nomen inscriptum legi posset. Tres tantum
Pon-

Pontifices , de quibus in Dissertatione nostra , unica Tabula supra atrium Portæ Majoris , expressi , vix quidem , sed adhuc internoscebantur , cum subiecta epigraphe , *Meritis eorum* &c. Et hi quidem agmen reliquorum , qui inferius sequebantur , hinc inde ducebant . Ex quo facile quis intelligit , classem hanc pro foribus stantem , esse Episcoporum , qui D. Eusebium præcesserunt . Nam pertinuisse ad Eusebianam classem , quæ intra ambitum Ecclesiæ depicta erat , ejusque comminationem , inverisimile prorsus est , sive spectes situm , sive picturarum antiquitatem , sive tabulam tres illos Pontifices continentem . Hic mos pingendi Episcopos tum intra ambitum Ecclesiæ , tum in atriis , & foribus , fuit etiam apud alias Ecclesias usitatus . Absoluto Concilio Constantinopolitano tertio sub Agathone , qui Ecclesiam rexit ab anno DCLXXVIII. ad annum DCLXXXIII. , in quo omnes Patriarchæ Orientales , damnati fuere , ut Monothelitæ , narrat Bibliotecarius , quod *abstulerunt de dyptichis Ecclesiarum , nomina Patriarcharum , vel de picturis Ecclesiæ figuras eorum , aut in foribus , ubi esse poterant , auferentes* .

Nihil amplius habet noster Dissertator contra antiquitatem Ecclesiæ Vercellensis , a nobis in dissertatione nostra validè stabilitam , præter ea , quæ supra refutavimus . Hæc profecto sunt compertissimæ levitatis , vel eruditionem spectes , vel criticam , vel argumen-

mentorū pondus, temeraria etiam pleraque, alia erronea. Uno verbo, nihil prorsus dixit, quod aliquid faceſſat, aut urgat, convicia ſi excipias, quibus pleno ore, obtrudere nititur imperitis & indoctis inutiles clamores, veluti exquiſitiſſimæ doctrinæ fucos. Et tamen, quis credat? Veluti re bene geſta, triumphum agit: *Momenta*, inquit fol. 56., *quibus Fileppus inniciur, partim fabellarum ſimilia, partim erroribus patentibus laborantia, ſuſpectionis, nutantiſque fidei, cuncta innotuere. O' eximium impugnatorem!*

PARS SECUNDA

De jure Metropolitico Ecclesiæ Vercellensis .

Acturi in Dissertatione nostra de Metropolitana Dignitate Ecclesiæ Vercellensis veluti præfando , vetustam illam Tabulam ex Modena regerimus , quæ tres Pontifices expressos habebat , cum subiecta epigraphe , *Meritis eorum &c.* , quæ haud obscure quid magnum innuit pro Ecclesiæ Vercellensi . Noster Dissertator , statim insurgit fol. 59. : *aut tabula* , inquit , *vetustè depicta , tres Prasules , scilicet SS. Sabinianum , Potentianum , & Martialem exprimens , falsitatem redolet , aut Fileppus in culpam injustitiæ incidit , non adscribens primorum Antistitum casui , Potentianum .* Hac de re jam fecimus satis , supra . Breviter rursus dico , non modicæ temeritatis esse , Modenam Virum doctum , & probum , qui de visu testimonium fert , in mendacii suspicionem vocare , nullo , vel levi tam contumeliolæ suspicionis , fundamento prolato . Deinde inevitabili instantia , quam jam supra attulimus , iterum argumentor . Aut falsitatem redolet , quod Paulus Apostolus fuerit

D. Pe-

D. Petri Socius in Romana Evangelii prædicatione, propterquod S. Leo Papa, ambos appellat Patres, & Pastores Urbis Romæ, & fere semper in antiquis picturis, ambo una, eademque tabula exprimentur: aut Romana Ecclesia *in culpam injustitiæ incidit*, non adnumerans D. Paulum, *catui primorum Antistitum Romanorum*.

Excutiamus jam, si placet, ratiocinationes, quibus adversus demonstrationes nostras, jus *Metropoliticum* Ecclesiæ Vercellensis se convellere jactat. Ast, quid ratiocinationes dico? Inutilia verba, aptius dixeris, & inanium verborum obscura involucra, dictæriis intexta; digna sane, quæ sibilis potius, quam ratiociniis explodantur. Ad rem accedamus.

PROPOSITIO PRIMA

Dignitas Metropolitana Ecclesiæ Vercellensis , demonstratur auctoritate D. Athanasii , & Libri Synodici , qui prodiit temporibus Photii . Dissertator inanibus verbis , ineruditis sententiis , & pravis , ridendisque interpretationibus contra nostras demonstrationes agit .

V Erba nostri Dissertatoris ob oculos pono
asserit Fileppus , ait fol. 60. , Athanasium de Metropolitibus Civilibus verba egisse eo loci , quo evocat (ita) Paulinum Galliarum Metropolis Episcopum , Dionysium Italia Metropolis Episcopum , Luciferum Insularum Sardinia Metropolis Episcopum , & Eusebium ab , sive in Italia Episcopum . Siste , & audi Fileppe (ad te enim quin identidem revertatur , cohiberi non potest oratio) audi argumentum , quod te occupat , teque sic premit .
Affero verba Athanasii allata a Theodoro .
 Locus Theodoriti a Dissertatore citatus est lib. 2. hist. Eccl. cap. 15. juxta versionem Valerii . Deinde affert verba Athanasii in *Epist. ad Solitar. Vit. agent. ,* prout extant apud Theodoritum loc. cit. . Liceat hic mihi obiter , & veluti per transennam notare, verba
 Atha-

Athanasii, quæ laudantur a Theodorito, non esse ex Epistola, ad solitar., sed ex Apologia, sicuti ipse Theodorus loc. cit. juxta versionem Christophoroni, præfatur his verbis: *De qua re etiam Divinus ille, & admirabilis vir Athanasius, scribit in Apologia sua.* Verba Athanasii laudata a nostro Dissertatore sunt hæc: *ex quorum numero, clarissima sunt confessionis Viri religiosi, & Episcopi boni, Paulinus Episcopus Trevirorum, quæ Galliarum metropolis est; Lucifer Metropolitanus Sardinia; Eusebius Vercellis Civitate Italia; Dionysius Mediolani, quod & ipsum est Italia Metropolis.* Ex quo textu, hoc instaurat argumentum: *Athanasius, inquit, Luciferum non appellat Episcopum Metropolis Sardinia, sed Metropolitanum Sardinia; Lucifer non obtinuit Dignitatem Metropolitæ Civilis: ergo fuit Ecclesiasticus Metropolitæ. Qua de causa non debes intelligere cetera Athanasii verba, de Episcopis Trevirense, ac Mediolanensi allata. Non etenim casu, & inconsulto exprimit Paulinum, Dionysium, & Luciferum, Episcopos Urbium Metropoleon extitisse; sed ut patefaceret eos præcipuarum Ecclesiarum, quæ in illis provinciis, Primatum tenerent, fuisse præsules. Quamobrem de D. Eusebio Vercellensi id prætermisit; eo quod urbs illa, nec gradu Metropolitano Civili, nec Ecclesiastico potleret. Mit-
tat quæso, has verborum ambages, nam
is, quid sibi velit, nullus intellexerit. Esse
sibi contrarium, omnibus constabit, qui ex-
pen-*

penderint , eum modo appellare *Luciferum* non *Metropoli Sardinia Episcopum* , sed *Metropolitanum Sardinia* , & super his verbis instaurare argumentum modo eundem *Luciferum* , *Paulinum* , & *Dionysium* appellare *Episcopos Urbium Metropoleon* , & inde probare fuisse *Metropolitae Ecclesiasticos* ; nunc *Dionysium* ex verbis *Athanasii* asserere *Metropolitanum* , nunc hanc sententiam rejicere. Forte etiam infideliter retulit verba *Athanasii* ex *Theodorito* ; nam juxta versionem *Christophorsoni* , *Athanasius* loco cit. non dicit *Luciferum Metropolitanum Sardinia* , sed *primaria Urbis Insula Sardinia Episcopum* ; cui versioni consonat ea , quæ extat apud *De Rubeis* in *Dissertatione* nostra citatum . Sed quia *Valerii* versionem ex adverso citatam non habeo , in qua fortassis ea verba reperiuntur : & hæc omnia ad rem non faciunt , ideo illa libenter prætereo . Præterire non possum verbis *Athanasii* a *Dissertatore* allatis manifesto comprobari *Vercellas* fuisse *Metropolim Ecclesiasticam* : *Eusebius* , ait , *Athanasius* , *Vercellis Civitate Italia* , *Dionysius Mediolani* , quod & ipsum est *Italia Metropolis* . En duas in *Italia* *Metropoles* , *Vercellas* nempe , & *Mediolanum* , quod & ipsum est *Metropolis Italia* , subaudi , sicut *Vercella* . Hæc enim verba , quod & ipsum , sunt evidenter implicative & naturali vi verborum , referuntur ad præcedentem periodi partem , qua proximè dicebatur , *Eusebius Vercellis Civitate Italia* , clarèque significant ,

alioquin ineptus esset sensus , Mediolanum & ipsum , non minus quam Vercella , esse Metropolitim Italiae . Sequitur Dissertator : *sanè meam* , inquit , fol. 61. , *ad sententiam Filippi aggrego* , sustinens S. Ambrosii tempestate , Ecclesiam Meaiolanensem , jus Metropoliticum apud Italiam , adeptam esse ; imò contendit hunc gradum Metropolitico-Ecclesiasticum , hocce tempore etiam ad italicam Dioecesim accessisse . Hanc doctrinam se probaturum pollicetur , his verbis , quæ immediatè sequuntur : *Priusquam ad nostram rem probandam descendamus* . Sed hac de re , optimus Criticus , nullum deinceps verbum habet ; sed totum se convertit ad affirmandum (de more , absque ratione & auctoritate) Dignitatem Metropoliticam Ecclesiasticam , olim resedisse penes Urbes Metropoles Civiles : *te monitum velim* , inquit cit. fol. 61. , *Dignitatem Metropolitico-Ecclesiasticam , penes Urbes Metropoles Civiles olim sitam fuisse , dempta Alexandria* .

Nos certè in Dissertatione nostra , non temendis momentis comprobamus (quæ omnia noster Dissertator pertransit) non semper olim eam rationem initam esse , ut Metropoles Ecclesiasticæ constituerentur in Metropolitibus Civilibus . Id videtur negari non posse : *Nemo sibi persuadeat* , inquit Berterius Diatriba prima cap. 4. , *Civiles Dioeceseon , & Provinciarum formas in Ecclesia politia , semper observatas* . Nec enim id res , ratione suadet ;
que-

quemadmodum suo loco planè, & dilucide explicabitur. Idem asserit Natalis Alexander infra citandus. Num Dissertator noster, aliquid assertit, quod hanc doctrinam disijciat? Nihil more suo. Sed audi. Nos in Dissertatione nostra, inter cæteras asserti nostri probationes, adducimus exemplum Ecclesiæ Arelatensis, quæ, Dignitatem Metropolitico-Ecclesiasticam obtinuit, licet Dignitas Metropolitico-Civilis esset penes Trevirorum Urbem. Huic doctrinæ, pro omni impugnatione opponit quæ sequuntur: *Honorius Augustus*, inquit fol. 61., *administrationem Galliarum, quæ apud Trevirorum Urbem, tunc a Vandalis excisum, erat constituta, Arelate transtulit, quam ipse Matrem omnium Galliarum vocavit, ut extat in supplice libello ab Episcopis Gallicis, ad D. Leonem perlato, eaque proinde Metropolis Civilis effecta fuit.* Hic, sicut & alibi sæpè, mirè emicat magna vis Critices, & vasta eruditionis copia nostri Dissertatoris. Quod Metropolis Civilis e Treviris, Arelate translata fuerit: quod Honorius hanc postremam Urbem appellavit Matrem omnium Galliarum; ad rem nostram prorsus non facit. Nobis sufficit, quod ex testimonio S. Gregorii Magni, in Dissertatione nostra, citato, Arelatensis Ecclesia ab antiquis temporibus, quando nondum erat decorata, Dignitate Metropolitico-Civili, fuerit Metropolis Ecclesiastica. Deinde totam illam congeriem verborum, consarcina-

tam esse , vel ad imponendum , vel ex eru-
 ditionis inopia , convincit Natalis Alexan-
 der . Meminit doctus hic Auctor libelli sup-
 plicis , de quo noster Dissertator loquitur , &
 hæc verba habet , histor. Eccl. to. 3. Dissert.
 16. fol. 186. edit. Lucæ 1734. *Libellus sup-
 plex* , inquit , *ab Episcopis Provincia Vien-*
*nenfis S. Leoni Pontifici Maximo , porre-
 ctus est anno 450. , ut ab ipso restitutionem Arelaten-*
sis Ecclesiæ in pristinam dignitatem Metropoliti-
cam obtinerent , quæ ipsam ante minuerat ,
ob contumaciam Hilarii Arelatenfis , qui Boni-
facii Papa Decreto , Metropolitanam Arelatenfis
Episcopi potestatem , intra solam Provinciam
Viennensem , constringenti , parere recusabat ;
quod Decretum illud convelleret Rescriptum
Zosimi , non Viennensem Provinciam dumtaxat ,
sed utramque Narbonensem , Arelatenfi Episco-
po , ob S. Trophimi reverentiam subjicientis . Sic
autem habet citatus Libellus : “ Omnibus Gal-
 „ licanis Regionibus notum est , sed nec Sacro-
 „ sanctæ Romanæ Ecclesiæ habetur incogni-
 „ tum , quod prima intra Gallias , Arelaten-
 „ sis Civitas , missum a Beatissimo Petro
 „ Apostolo “ (clamat ante Decium in Gal-
 liis Religionem Christianam susceptam non
 esse) “ S. Trophimum habere meruit Sacer-
 „ dotem , & exinde aliis paulatim regioni-
 „ bus Galliarum , bonum fidei , & Religio-
 „ nis infusum . “ Zosimus Papa , cujus Re-
 scriptum hic innuunt ii Episcopi , Sedem
 Romanam iniit anno CDXVII. Rescripti par-
 ticu-

ticulam , quæ ad rem nostram facit , affert
 Natalis ibid. fol. 185. in fine : *Ad quam* (Are-
 latensem Urbem) inquit Zosimus , *primum ex*
hac Sede , Trophimus Summus Antistes , ex
ejus fonte , tota Gallia , fidei rivulos accepe-
runt , directus est . Sunt , ut vides , Zosimus
 Papa , & Episcopi Viennensis Provinciæ , qui
 appellant Arelatensem Ecclesiam , omnium Gal-
 liarum Matrem . Addit Natalis citato fol.
 186. versic. verum : *Neque enim falsò asserit*
Zosimi Epistola , Arelatensem Episcopum semper
fuisse Metropolitanum , neque id antiquis mo-
numētis ullatenus repugnat . Fateor quidem
 in *Notitia Imperii , Arelatem subijci Vienna ,*
ut Metropoli ; sed habetur ibi , (secularis aucto-
ritatis ratio , non spiritualis . Nec obstat , quod
 in *Concilio Arelatensi primo* (celebratum est An-
 no CCCXIV.) *Marinus Episcopus de Civitate*
Arelatensi , Provincia Viennensi , subscribat ; di-
citur namque de Provincia Viennensi , spectata
dispositione Civili Provinciarum , non verò Ec-
clesiastica ; quod ex eodem Concilio compertum
est , in quo Verus Episcopus Viennensis , post
Marinum Arelatensem , subscripsit ; quod non ita
factum esset , si Verus Metropolitanus fuisset
Marini . Quibus omnibus stantibus , palam est ,
 quod nisi Censores sapientissimi , nos certos red-
 derent de vasta eruditione nostri Dissertatoris ,
 cogeremur ipsum opinari vel ineruditum esse ,
 vel imponendi pruritu laborare . Sed nos pau-
 lulum expectare jubet : paululum , subdit fol.
 62. , *expectet Fileppus , paululum sustineat .*

Aliquod magnum hic subesse oportet . Sed quid expectare jubeor ? Judicium Jacobi Sirmondi, dicentis : *omninò Romam inter , & Mediolanum , nulla olim Metropolis Ecclesiastica intercessit* . Dixeris eruditione in mysteriis plenam . Nos contendimus Metropolitanam Dignitatem , Ecclesiæ Vercellensi accessisse , antequam Mediolanensis Ecclesia esset Metropolitana : eamque Dignitatem Vercellis desisse dicimus, quando Mediolanensis Ecclesia illam obtinuit ; Ipse autem , ut probet ; quid ? nescio ; assert auctoritatem Sirmondi dicentis , nullam olim Ecclesiam Metropolitanam intercessisse , Romam inter , & Mediolanum . Nonne omninò appositè , & eruditè ?

Cæterum , quæ deinde habet , fortassis graviora sunt . Nam toto Capite secundo , ad fol. 65. , multis se probat , ut argumenta nostra, petita ab auctoritate D. Athanasii , disijciat . Sed tamen , si dicere liceat , nec felicius , nec eruditius . Videamus .

Duo sunt textus , quos hac de re , ex Athanasio afferimus . Primus ex Apologia de fuga sua , duas habet versiones ; una apud Clarissimum De Rubeis , legit . *Liberius Romanus Episcopus , Paulinus Galliarum Metropolis Episcopus , Dionysius Italia Metropolis Episcopus , & Eusebius ab Italia , seu in Italia Episcopus* . Altera apud Ferrerium nostrum fol. 45. , & apud Bonhom. fol. 17. sic reddit : *Liberius Romanus Præsul , Paulinus Galliarum Metropolitanus , Dionysius Italia , Lucifer Sardinia , Euse-*

sebius item Italia . Secundus textus ex hist. Arian. ad solit. , & ipse duas habet versiones ; una apud eundem De Rubeis , habet : *Claram ediderunt confessionem Paulinus Trevirorum Gallia Metropolis Episcopus , Lucifer Metropolis Sardinia Episcopus , Eusebius Vercellarum Italia Urbis , Dionysius Mediolani ; est autem & ipsa Metropolis* . Altera apud Bonhom. sup. , & apud Ferrer. fol. 49. sic vertit : *Paulinus Episcopus Trevirorum , qui Galliarum Metropolis est , Lucifer Metropolitanus Episcopus Sardinia , Eusebius Vercellis Civitate Italia , Dionysius Mediolani , quod & ipsum est Italia Metropolis* . Hanc postremam ex Theodoro approbat Dissertator noster fol. 60.

Ex prima versione primi textus , magno cum fundamento Metropolitanam Dignitatem D. Eusebii inferimus . Si quid autem obscuri in eo est , illud clarissime illustrat secunda versio , in qua terminus *Metropolitanus* , vel ipso nostro Dissertatore teste fol. 66. & 67. , uno , eodemque modo , super Eusebium , & Dionysium cadit . Itaque ex verbis Athanasii claret Eusebium fuisse Metropolitanam . Quid ad hæc noster Dissertator ? Primo irrisionibus agit , & dicit , quod hæc interpretationes *sensum historicum torquent , ac depravant , ac tenebras legentibus offundunt* . Secundò dicit terminum *Metropolitanus* , significare Dignitatem Episcopalem , qua præditi erant Paulinus , Lucifer , Dionysius , & Eusebius : *In hac ejusdem versione (loquitur de secunda) evidenter*

clarescit, inquit fol. 66., *mens Athanasii*, *exprimentis hoc termino Metropolitanus*, *eos Episcopali gradu donatos*. Ubi terrarum sumus? Ipse fatetur terminum *Metropolitanus*, utrumque afficere Eusebium, & Dionysium, & nihilominus non veretur, nos subsannare, quod dicemus ex verbis D. Athanasii colligi D. Eusebium fuisse Metropolitanum? Sed, ait, *Metropolitanus* ibi, idem significat, ac *Episcopus*. O miram (liceat hic mihi ejus phrasi uti) O miram cogitandi felicitatem! O validum ingenii acumen! Quis hanc facultatem ipsi concessit, à nativo sensu, verba violentè abstrahere? Quo auctore, quo fundamento, violentam adeo interpretationem obtrudit? Hucusque omnes, eum *Metropolitanum* dixerunt, intellexeruntque, qui Metropolitica Dignitate præditus est, & nemo est unus, qui Metropolitanum, idem esse dixerit, ac Episcopum. Unde igitur *evidens est*, hunc terminum *Metropolitanus*, significare eos Viros, *Episcopali gradu donatos*? Nonne *evidenter clarescit*, id evidens non esse, imò violentam esse interpretationem? Cæterum parcendum est. Nam hisce, & similibus, se non seriò loqui, sed ludere, & joculari, ipse ingenuè ultro fatetur: *animi gratia*, inquit fol. 68., *nolo ludum dici aquare, jocisque tempus fallere*. Nos nihilominus, adhuc compellat, ut dicamus, quare *Metropolitanus*, ubi appellat Dionysium, significet eum fuisse Episcopum Urbis Metropolis, Eusebium verò ap-
pel-

pellans, eum significet Metropolitanum Ecclesiasticum, cum idem terminus *Metropolitanus*, uno, eodemque modo, *super ambos cadat*? Dionysium non alia ratione dici Metropolitanum, nisi quia fuit Episcopus Urbis Metropolis, ipse D. Athanasius expressis verbis, alio loco nos edocet, & ita textum, intelligendum esse asserunt Berterius, De Rubeis, & Eruditi passim: D. verò Eusebium, Metropolitanum Ecclesiasticum, intelligere nos cogit, aptus ipsius textus, intellectus, ne non ita intelligendo, dicamus aut Athanasium ineptè locutū n fuisse, aut *falsa expressione usum*, aut nos in errorem, inducere voluisse. Quod veluti Sancto Doctore indignum, execratur noster Dissertator fol. 66.

Reliquum est, ut expendamus, quid habeat contra alterum textum D. Athanasii. Sed nihil penitus habet: nosque supra ad evidentiam ostendimus inde probari Metropolitanam Dignitatem Eusebii. Non est itaque, cur fugientem, ulterius insectemur.

Demum si quid adhuc dubii ex verbis Athanasii, alicui superesset de Metropolitana Dignitate D. Eusebii, illud ex toto, sublatum iri, verbis Libri Synodici, qui prodiit temporibus Photii, de quo in nostra Dissertatione, nemo prudens dubitaverit. Refert Auctor Acta Concilii Mediolanensis sub Constantio, & inter ea, historiam, de qua Athanasius supra, in hæc verba: *Propterea Principes hujus Synodi, exilio Constantius multavit*,

Apo-

Apostolicarum doctrinarum præconem, Papam Roma Liberium, multis adversum Imperatorem : argumentis tunc usum : Galliarum item Metropolitam ; Paulum, & Dionysium, Italia METROPOLITAM D. Eusebium, & Luciferum, Sardinia Insula Archiepiscopum. Nonne nitidissime hic exprimitur Dignitas Metropolitana D. Eusebii ? Quid ad hæc, noster Dissertator ? Audi ; & hominis erubescencia soluti (se ipsum ita appellat fol. 19.) nimiam execrare confidentiam : *Hic textus*, inquit fol. 68., *potest ad verum sensum revocari, vertendo illud verbum Metropolitam, in hoc verbum Metropolitam, & traducendo illud comma fixum inter verba Dionysium, & Italiae, ad illud spacium, quod verba Metropolitam, & Beatum interfecat.* Violenta adeo, impudens, insulsa, ac planè insana interpretatio, stomachum, & indignationem, ne dum risum movet, & elicit. Huc tandem recidunt tot vanæ prædicationes, quas de se ipso jactat intrepidus, eruditissimus noster Dissertator Historico-Criticus.

PROPOSITIO SECUNDA.

Sollicitudo D. Eusebii , ejusdem Metropolitica Dignitatem declarat. Dissertatoris inerudita , & nugatoria argumenta exsufflantur .

M Ediclanensem Ecclesiam , ætate Theodosii Senioris , Vercellensi subjectam fuisse , illamque demum , D. Ambrosii opera , atque causa , ab eodem Theodosio , ad gradum Metropolitanum , evectam esse , tradit Hieronymus Rubeus . Noster Dissertator fol. 68. hanc opinionem , velut somnium , se dissipare pronuntiat , & hoc titulo , Caput tertium suæ Dissertationis inscribit : *Rubei de Metropolitico Primatu ex Vercellensi Ecclesia , ad Mediolanensem translato , somnium dissipatur .* Rationes , quas affert , sunt de more fuitiles , & vanæ . Sed quid dico ? Nullam penitus dat . Totus versatur in carpendo Rubeo , & ostendendo Dignitatem , ac potestatem Metropolitanam , non à sæculari Principatu pendere , sed à Pontificum arbitrio : *D. Ambrosii* , ait fol. 69. , *opera , & causa , à Theodosio Augusto , Hieronymi Rubei judicio , Metropolitici Primatus Ecclesie mediolanensi , tributus fuit , ac ab Ecclesia Vercellensi abreptus , cujus ditioni , Theodosii senioris ætate , eadem subiit . Quo sequitur D. Ambrosium , injustitia , ac vanitatis*

ratis specie fuisse perfusum ; quod ad praripien-
dum à (ita) Vercellis summam Dignitatem ,
manum dederit , seque honorum cupidum , pa-
lam ostenderit . Deinde inspicio in prefato Cæ-
sare , præpotentia conatus in jus Romani Pon-
tificis investos ; quod ad illius auctoritatem ,
Metropolitæ productio attinet . Deinde frustra
nonnulla congerit aptè , & ineptè , ut pro-
bet esse Pontificis Romani , jus Metropoliticum
tribuere . Et demum præclaram impugnatio-
nem suam , concludit his verbis : *Quamobrem* ,
ait fol. 70. , *Mediolani Episcopus , Dignitatis*
sua ab ævis destinata mensura additum decus im-
posterum acceptum , non usurpavit , non illud
ab Imperiali potestate tributum , verum legi-
timè , ex Apostolica auctoritate , salvo Cano-
num præscripto , obtinuit . Nugatur iterum , &
aerem verberat . Nullus unquam dixit Impe-
ratoris esse Dignitatem Metropolitico-Ecclesia-
sticam , conferre . Neque Rubeus id asserit .
Quamvis enim dicat honorem Metropoliticum
Ecclesiæ Mediolanensi à Theodosio tributum ,
non ob id dat Imperatori jus , & potestatem
erigendi Ecclesias , in Metropoles Ecclesiasti-
cas . Corius hac de re agens hist. di Mil. par.
I. , habet : *Di poi Ambroggio mise l'animo a*
esaltar sopra tutte le Chiese di Lombardia , la
Milanese per modo che , le sottopose venti Ves-
covadi , cioè Vercelli ec. Numquid carpendus
hic Auctor , quasi agnoverit in Ambrosio po-
testatem erigendi Metropoles , & Episcopatus
subijciendi ? Numquid ideo D. Ambrosius va-
nita-

nitatis , & ambitionis accusandus , quod Ecclesiam Mediolanensem , cæteris præferri curaverit ? Verba Scriptorum , aptè sunt intelligenda . Dicitur tribuere is , qui quamvis aliquid sua auctoritate non tribuat , interven-
tu tamen suo facit , ut ab eo , cujus est , tribuatur . Sic S. Matthæus narrat Centurionem , ad Jesum accessisse , eumque rogasse , ut ad puerum sanandum descenderet ; quamvis teste S. Luca , Centurio ipse non accesserit , sed nuncios miserit , qui Jesum convenirent : *Non absurde* , ait S. Augustinus , *Matthæus etiam quod vulgo posset intelligi , per alios facto accessu Centurionis ad Dominum , compendio dicere voluit : accessu ad eum Centurio* . Neque S. Ambrosius , cujus opera , & causa , honos Metropolitici , Ecclesiæ Mediolanensi tributus est , dici potest , id æctu ambitionis fecisse ; cum plures zeli & religionis rationes , eum impellere potuerint ad ita operandum . Si enim , teste Apostolo , *qui Episcopatum desiderat , bonum opus desiderat* , si ad id carnis consiliis non moveatur ; nonne & ex eadem ratione , Dignitas Metropolitica , sanctè appeti , & quæri potest ? Nec pluribus opus est , ut infelicia argumenta , quibus noster Dissertator se veluti somnium , opinionem Rubei , dissipare gloriatur , exsufflentur ; quemadmodum manifestum sit ea consideranti .

Ex gestis S. Eusebii Vercellensis , & S. Dionysii Mediolanensis , nec non ex Actis Concilii Mediolanensis sub Constantio , colligitur ,

git Rubeus Dignitatem Metropolitica[m] D. Eusebii: nosque idem præstamus in nostra Dissertatione. Tamque clara sunt, quæ afferimus, ut noster Dissertator, ea diffiteri non audeat, contentus ineruditis nonnullis instantiis, se se pugnae subtrahere: *Ex lectionibus*, inquit fol. 71., *Officii Eusebiani*, *antequam Eusebius ad Occidentem reverteretur*, *ad Concilium Alexandrinum*, *Religionis Catholicae re-
dintegranda causa*, se contulit, & totius Orientis Ecclesias à fide collapsas restituit; ergo (*infero & ego ipse*) *fuit Metropoli-
ta totius Orientis*. Non est cur respondeam. Ipsum mitto ad Ecclesiasticam Historiam, ex qua discet D. Eusebium Orientales Ecclesias restituisse, vi legationis ab eodem Concilio Alexandrino in ipsum collectæ. Vide Ferrer. nostrum fol. 68. & seqq., Baron. ad annum CCCLXII., & reliquos Scriptores Annalium Ecclesiasticorum. Urget: *Hilarius sedulo Italia[m] conscendit*, *ibique ardentè Religionis negotium egit*: ergo *Hilarius Metropoli-
ta totius Italiae fuit*. Hic iterum mittendus est ad Historiam Ecclesiasticam. Ex Severo Sulpicio apud Ferrer fol. 80., constat plura ad hoc in Galliis coacta fuisse Concilia, juxta quæ Hilarius fidem Ecclesiarum reformavit; auctoritate utique ab iisdem Conciliis, accepta, ne dicamus absque missione, se in alienas messes, intromisisse. Deinde Hilarium Eusebii adjutorem fuisse, sicut & Evagrium Antiochenum, & Philastrium Brixiensem ha-
be-

betur apud Ferrer. fol. 93., ubi aliud in-
 signe Metropoliticae Dignitatis Eusebii in Me-
 diolanenses, documentum prodit. Post nar-
 ratam Eusebii reducis sollicitudinem, in Re-
 ligionis jacturis reparandis, praecipue Ver-
 cellis, subdit hic Auctor fol. 92.: *Verum*
dum totis in Christo visceribus, vigilantissi-
mus Episcopus, in eam curam incumbit,
ut docendo, & lucubrando, Ecclesiam instaur-
raret, Mediolano Literas accipit, quibus cer-
tior fit de Auxentii intoleranda nequitia, &
hypocrisi, cuius omnia studia, contentionesque
dum se Catholicum simulat, Catholica fidei
extremam perniciem machinantur; ideoque gra-
visoris persona, praesenti auctoritate opus esse,
qua venenum lethiferum veteratoris hominis de-
tegit, ne totum illum orthodoxum populum,
ipsumque adeo Imperatorem inficiat; ac pro-
inde ipsummet orant etiam, atque etiam, ut
se se quamprimum, Mediolanum conferre ne
graveretur, amplissima, & religiosissima Civita-
ti, opem laturus, antequam haeretica pravi-
tatis peste, & contagione, funditus interiret.
Eusebius, & quia sibi a Romano Pontifice, In-
subria, & totius Liguria, pastoralis cura, ac
solicitude fuerat demandata, & quia Medio-
lanensem Ecclesiam in Christi visceribus, singu-
lariter diligebat, continuo acerbissimo animi
sensu, ac dolore perculsus, relictis Vercellis,
Mediolanum contendit ad Auxentium; qua in
Urbe, dum commoratus est, in eo laboravit,
ut & Imperator, & Civitas ipsa, falsi pa-
storis

floris fallacias cognoscerent, & expellerent; in
 quo non parum adiuverunt, Philastrius Bri-
 xienſis, & Evagrius Antiochenus, ac tandem
 Hilarius. Quæ cum nitidiſſimè Metropolit-
 cam Dignitatem nobis exhibeant, ſatius du-
 xit Ferrerius, ea temerè legationi Pontifi-
 ciæ attribuire, quam Eusebium Metropolitam
 fateri. Sed hac de re, infra. Hilarius ita-
 que in Italia, vel Eusebii reducis adjutor
 fuit, ſicut Philastrius, & Evagrius, vel eo
 abſente (nam ante Eusebium ab exilio re-
 verſus eſt) egit ſeu ipſo Eusebio auctore,
 ſeu poteſtate ab Conciliis accepta. Non
 eſt ergo cur noſter Diſſertator eum ob id,
 ſingat Italiæ Metropolitam. Verum his ſe
 nugari proſitetur. Concludit enim argumen-
 tationes ſuas his verbis, *Sat nugarum*, inquit
 fol. 72., *rebus ſeriis obſtrepuir*. Dehinc
 tranſit ad ſeria: *ingens*, inquit eod. fol.
 72. *Eusebii ſolicitudo, explicat zeli ardorem,*
quo ipſe fragrabat (ita) *nequaquam debitum,*
quod ex munere Metropolitæ proceſſit, & pro-
dit paterni amoris aſtum, quo erga cunctos
Italia Populos, & ſingulatim finitimos age-
batur. Hocque clarè patere dicit ex Episto-
 la ipſius ad ſuos: *clare lucet*, ſtatim ſubdit,
ex Episto- la illius ad ſuos, in vinculis con-
ſcripta, & e carcere miſſa, cujus initium
ejuſmodi extat: “ Dilectiſſimis Fratribus, &
 „ ſatis deſideratiſſimis, Presbyteris, ſed &
 „ ſanctis in fide conſiſtentibus Plebibus Ver-
 „ cellenſibus Novarienſibus, Hypporegienſi-
 „ bus “

„bus“ (Tabulæ nostræ habent præterea ,
*Augustanis , industriensibus , & Agaminis ad
 Palatium*) „ nec non etiam Derthonensibus .
 „ Eusebius Episcopus in Domino æternam sa-
 „ lutem . “ Lepida profecto res est , velle
 ex hac Epistola , in qua Eusebius , ut Pater
 filios , omnes illos Populos alloquitur , instruit ,
 informat , & jubendo docet , inferre Euse-
 bium non fuisse Metropolitam ; cum eviden-
 tissimè constat oppositum . Sed *si scripisset* ,
 ait fol. 73. , *ad eos ut Metropolita , missam
 non fecisset plebem Mediolanensem , qua ampli-
 tudine , & præstantia , supra omnes laudatos
 Populos eminebat* . Hæc est tota ratio , ob
 quam dicit clarere ex relata Epistola , Epi-
 scopum Eusebium non fuisse Metropolitam . Et
 hoc amoenum est . Cuperem , ut aliquo , vel
 levi saltem momento , tam speciosam doctri-
 nam fulciret . Hanc nihilominus , libenter
 accipio , & ex ea inevitabiliter contra eum
 argumentor , atqui *Eusebius Mediolanensem
 Plebem , missam non fecit , sed misit etiam ad
 Ecclesiam Mediolanensem alteram ingenti ardore
 æstuantem Epistolam , qua eam impellit , &
 urget ad non aliter credendum , nisi quod ab
 ipso , & a Dionysio suo Episcopo audierat* . Hæc
 Minor est nostri Dissertatoris expressis verbis
 fol. 73. . Ergo Eusebius scripsit ut Metropo-
 lita . Hæc consequentia mea est ; deducitur ta-
 men vi formæ .

Hanc sollicitudinem Metropolitica , profe-
 cutum D. Eusebium , ab exilio reducem , in

L

mea

mea Dissertatione comprobo verbis Vitæ ejusdem MS., quæ asservatur in Archivio nostro, quibus describitur legatio Ecclesiæ Mediolanensis ad Eusebium, & Eusebii Mediolanum accessus, ubi Mediolanenses *docens* (sunt verba citatæ Vitæ) & *confirmans*, *ad cætera loca perrexit*, *circumiens*, *ac diligenter inquirens*, *si in recta fide ab omnibus perseveraretur*, *sicut ipse olim docuerat*. Hanc legationem, indicare Mediolanensium amorem erga D. Eusebium, asserit noster Dissertator. Ego & idem fateor. Ast a. verbis : *Mediolanenses docens*, & *confirmans*, *ad cætera loca perrexit* &c., quæ manifestè visitationem Pastoralem, & Metropolitanam auctoritatem Eusebii, ante oculos sistunt, quomodo se exsolvit ? Nihil aliud habet præter hæc, quæ magis ipsum implicant, quæque identica esse liquet : *Dum Civium*, ait fol. 73., *desiderio indulgens*, *in conspectu omnium se dedit*, *sedulè inquisivit*, *eorum constantiam in nutrienda*, *colendaque fide*, *quæ eos instituit*, *quamque atro impii Concilii tempore*, *fortiter servavit*. Nonne hoc idem comprobat Metropolitanam auctoritatem, & sollicitudinem D. Eusebii ? Indubitanter. O eruditam, & satisfactoriam responsum !

PROPOSITIO TERTIA

Jus Metropoliticum D. Eusebii colligitur ex Sermone XV. D. Ambrosii de S. Eusebio. Noster Dissertator, textum S. Doctoris, fraudulenter corrumpit, & temerat.

DE solitudine Metropolitana D. Eusebii erga Mediolanenses, testimonium fert D. Ambrosius serm. XV. de S. Eusebio: *Quidquid*, ait S. Doctor, *in hac sancta Plebe, potest esse virtutum, & gratia, in S. Eusebii magisterio reperitur*. Quibus verbis censet S. Doctor fidem Mediolanensium adscribendam esse solitudini, & magisterio S. Eusebii. Nam illum, ibi Mediolanenses alloqui, conjicitur ex eo, quod Vercellis prædicasse, nullis monumentis proditur.

Ad hæc noster Dissertator fol. 75.: *esto*, inquit, *sermo de laudibus S. Eusebii, sit adornatus a D. Ambrosio; at in errorem elabitur Filieppus, asserens eum ad Populum Mediolanensem, habitum fuisse. D. Ambrosium Vercellenfes allocutum, indicant hæc sequentia verba, ejusmodi sermonis*: “ Nam ut cætera ta-
,, ceam, illud quam admirabile est, quod
,, in hac sancta Ecclesia, eisdem Monachos

„ instituit , quos Clericos haberet . “ *Hinc deducitur D. Ambrosium , hunc Sermonem apud Vercellenses habuisse . Ecce robur argumenti ejus exturbatum , eversumque humi jacet .*

Agnoscat hic Lector manum , & malam nostri Dissertatoris fidem ; qui ut textum per fas , & nefas ad suam sententiam trahat , religioni , non habet , aliquid de suo addere . Textus habet dumtaxat : *in hac sancta Ecclesia , eosdem Monachos instituit , quos Clericos .* Ipse de suo addit , *haberet* , quia hoc addito D. Ambrosius est certè in suis partibus . Id forte fuit ex veritatis amore . Profitetur enim *se rectam semper , & nunquam inflexam , veritatis normam conservare .*

Itaque si addatur , *haberet* , fateor argumentum meum corruere . Ast si illud a textu removeatur , uti removeri debet , statim tota nostra Dissertatoris machina in fenum abit . D. Eusebium auctorem fuisse Instituti Canonici , quod Vercellis instauratum , deinde ad alias Regiones , & Civitates , præcipuè Mediolanum , propinquam Urbem propagatum est , nemo dubitaverit . Illud in Ecclesiam Mediolanensem , illatum esse ab ipsomet D. Eusebio , cum hujus Civitatis mores reformaret , credibilissimum est . D. Augustinus certè , Mediolano redux , ubi aliquando , ut notum est , apud Ambrosium diversatus , fidei præcepta , & Ecclesiasticæ disciplinæ normam acceperat , institutum illud in Africam transportavit , & suis Clericis exequendum proposuit ,

fuit , sicuti adnotarunt Baronius Muratorius , & alii . Jam verò quid prohibet , quin S. Ambrosius , agens de hujusmodi Instituto Canonicali , Mediolani florente , & Mediolanenſes alloquens , aptè dicere potuerit D. Eusebium in ea Ecclesia : *eosdem Monachos instituisse , quos Clericos ?* Sic aptè dicimus S. Dominicum , præclarissimi Ordinis Prædicatorum , Urbi Vercellenſi , sacra instituta dedisse , quia ibi , ejusdem Institutis sacra familia florere .

Id quod addit Dissertator fol. 76. *quis potest negare Fileppum esse Canonicum & Monachum ?* Ineptissimum est . Nam certè , & rebus quas tractat , nullatenus convenit ; & quid postulet , quidque ad rem conferat , nullus intellexerit .

PROPOSITIO QUARTA

Ordinationes Episcoporum a D. Eusebio peractæ, ejus Metropolitica Dignitatem manifestant. Noster Dissertator, ineruditionis, & ineptæ nugacitatis convincitur.

NULLA certior actio Metropolitana, ordinatione Episcoporum. Hoc munere D. Eusebium perfunctum esse, nemo dubitat. D. Dionysium ab Eusebio ordinatum esse Episcopum Mediolanensem, est in confesso apud omnes. Plures alios ab eodem ordinatos esse, locupletissimè testatur Vita MS. sæpe citata, ibi: *In qua Urbe (Vercellis) S. Eusebius Pontificalem tenuit sedem, & eam Catholica fide sapienter gerebat, & non solum suæ Civitatis curam regebat, fidem rectam ei prædicans, veram etiam sapienter vicinarum Civitatum ordinationes rectas in Episcopis peragens, Civitatibus, fidem omnibus tribuebat.*

Noster Dissertator ea, qua pollet eruditionis vastitate, & Critices exactæ copia, edicit fol. 77. *ordinationes peragere*, idem hoc loco significare, ac res distinctè, & accurate componere: *Ut istius, inquit, Orationis verus sensus & legitimus effulgeat, monitum*

CANO-

Canonicum ago, hos terminos, ordinationes peragere, interdum significant (ita) hoc idem ac res distincte, ac accurate componere, alicui rei modum, ac ordinem adhibere, interdum consulere, ut hoc aut illud fiat, interdum ex praescripto sive rationis, sive juris quoddam gerere, interdum leges condere, interdum sacris ordinibus initiare. Si intelligatur de Ordinationibus a D. Eusebio peractis, idem ac sacris ordinibus initiare, D. Eusebius sacris ordinibus consecravit Civitates (nota sapientis Viri gravem animadversionem) non Episcopos; quod verbum ordinationes evocat (ita) verbum Civitatum, & ordo super Urbes recte cadit. Mirum esset (crescit Oratio) inspicere Urbes initiatas Dignitate Sacerdotali, & Episcopali, & effectos Sacerdotes (mira eruditio) & Episcopos. Quare opus est intelligendi (ita) praefata verba, Civitatum ordinationes peragere, uti Civitates ordine Civili, ac religioso instruere, ordinationes rectas, aut dictas, aut consilii, & instructionibus peragendo. Eusebius Antistitum Parens, summo apud eos loco extans, maxima aestimatione pollens, ordinationes Urbium propin quarum rectas peregit, sapientes ei (ita) instructiones, aut eloquiis, aut scriptis, fidei augenda, & propaganda causa, praestans, sicut suae Civitatis curam gerebat, Fidem rectam ei predicans. Ut pulchram hanc doctrinam confarcinaret, non Sanctos Patres, & Concilia, non Eruditos, & Criticos, sed Calepinum, seu potius Lexicon aliquod puerile,

rile , & inelegans , consuluit . Demus tamen , quod cupit , nempe D. Eusebium , sanctis ordinationibus , hoc est ordine civili , & religioso , edictis , consiliis , instructionibus , Civitates instituisse ; hoc ipso cum Metropolitam fuisse fateri compellimur . In comperto est enim apud omnes , hæc & his similia , ad jus Metropoliticum spectare . Cæterum absonam esse , & intolerandam verborum detorsionem , quam arbitrario invehit , violentam & parum scitam esse interpretationem ab eo commentam , convincit primo D. Dionysius ex consensu omnium , ab Eusebio ordinatus Episcopus , convincit secundo concors Sanctorum Patrum , & Conciliorum sententia , in quibus quoties sermo habetur de ordinationibus ab Episcopo peragendis , semper res est de sacris ordinationibus ; convincit tertio ipsa litera textus à me allati , in quo non legitur *Civitatum ordinationes peragens* , sed *Civitatum ordinationes rectas* (rectas nempe , quia jure factas , Metropolita scilicet) *in Episcopis* (nota) *peragens* , quæ verbis nitidissime , ordinationes Episcoporum designantur ; convincunt demum ejusdem textus verba sequentia , quæ ordinationes hujusmodi adscribunt expresse Dignitati Primatiali D. Eusebii : *tunc enim ritè* , subdit textus , *sub tanto Pastore* , *sua Civitas Primatum tenebat* , *quæ se* , & *alias circum circa vicinas Urbes* , *verbo salutis* , & *unitatis fide pascebat* . Hinc insulsum , ac planè ridiculum est illud , quod

Differtator addit: *Si intelligatur de ordinationibus a D. Eusebio peractis, idem ac sacris orationibus initiare, D. Eusebius sacris ordinibus consecravit Civitates, non Episcopos &c.*

De cætero non aulet negare D. Dionysium ab Eusebio ordinatum fuisse, addit tamen, ut vim argumenti inde petiti, evadet: *quid obstat*, inquit fol. 78., *quin Pontifex Romanus, speciali delegatione, ad peragendam D. Dionysii consecrationem, Eusebium designare potuerit?* Nugatoria sunt, Pater mi, quæ petuntur ab eo, *quod fieri potuit*, quando agitur de impugnanda propositione, quæ exploratam habet veritatem. Mea proposito est hæc: D. Dionysius Episcopi Mediolanensis, ordinatus fuit in Episcopum à D. Eusebio. Id à te non negatur. Ego inde infero D. Eusebium fuisse Metropolitanum, quia solius Metropolitanus est ordinationes Episcoporum peragere. Nulla monumenta produnt hanc ordinationem peractam fuisse, vi delegationis Pontificiæ. Unde sequitur naturaliter peractam esse jure ordinario. Assertum hoc, etiam te iudice fol. 18. inconcusse stat, quousque oppositum validis rationibus probetur. Tu pro omni probatione tui dicti, quid reponis? *Fieri potuit*. Optima probatio, quæ directè pugnat cum iis a te traditis loco citato, & in dubium revocat plerasque historias ab omnibus pro veris admissas. Nulla alia ratione dicimus D. Ambrosium Metropolitanum, nisi quia eum scimus ordinasse, instruxisse, solitudinem habuisse &c. Vide Carolum a Ba-

fili-

filica Petri Episcopum Nevarienſem , infra proferendum . Nonne fieri poteſt , ut hæc omnia peregerit jure Delegationis Pontificiæ ? Idem eſto judicium de aliis innumeris . Preſſius te coarcto . Provincia , quam tibi demandati , non obtrectatoris , ſed impugnatoris eſt . Itaque non obtrectationibus , ſed rationibus , & momentis , te agere oportet . Auctoritas Bachinii , Scriptoris proculdubio docti , ad deſenſionem malè à te ſuſceptæ cauſæ , nihil penitus confert . Nam ut cætera taceam , Bachinius loquitur de ordinationibus peractis tempore Synodi Nicænæ , ut tu ipſe aſſeris . Conſtat autem Dionyſium multò poſt tempore , & poſt annum CCCL. ordinatum fuiſſe Episcopum Mediolanenſem . Non multis admodum annis deinceps D. Ambroſius , plures peregit Episcoporum ordinationes . Quis dixerit eas peregiſſe vi delegationis Pontificiæ ? Et tamen contra eas , non minus ac contra ordinationes a D. Euſebio peractas , militat auctoritas Bachinii , & tuum argumentum planè nugatorium : *Quid obſtat , inquam , quin Pontifex Romanus , ſpeciali delegatione ad peragendas ordinationes Episcoporum , Ambroſium , designare potuerit ?* Nil equidem obſtat ; ut id fieri potuerit ; ſed ut dicatur ita factum eſſe , obſtat invictè , quod nullis monumentis , hujusmodi delegatio proditur .

Aliam viam init noſter Diſſertator citato fol. 78. non magis felicem , & aptam ad impugnandum Primatum Eccleſiæ Vercellenſis , quem

quem textus asserit . Eum adscribendum censet , non potestati Metropoliticae , quæ Vercellis esset , sed tantummodo ingentibus meritis , quibus apud omnes , Eusebius , clarissimus erat : *Hic Primatus*, inquit , *ad decus Vercellarum* , non ex potestate Metropolitana sive Urbi , sive Eusebio tributa , sed tantum ex singulari aslimatione ; qua ex ingentibus meritis , ex clarissima fama , ex ineffabili Sapientia , & invictissima fortitudine ; ex venerabili canitie tanti Viri ; exorta est . Omnes Prasules , Doctrina caussa , eum adibant , ejus consiliis stabant , sacrorum negotiorum deliberatio , ab ejus ore pendebat . Quare Athanasius , & Eusebius , Viri ad omne facinus imminentes , paris famam consortes , quibus cum nullus coavorum Antistitum , scientia ; prudentia , & firmitate erat æquandus ; pro defensione Catholica Fidei , assidue , & invictè insistebant ; unus in Oriente , alter in Occidente , Fidelium partes regebant . Quamobrem est cur Eusebius jure Metropolitano donatus censeatur . Quibus auctoritatibus , & momentis , tam intrepidam Doctrinam comprobatur ? Nullis omnino de more : Ipsum hic , & alibi , semper dixisse sat est . Novum profecto impugnandi genus . Sed audiat , & discat . Primatus alicujus Urbis , non Sanctitatem , non prudentiam , in suo conceptu imbibit , & signat , sed potestatem , & præminentiam . Nec ullus dixerit Primatum alicujus Urbis supra reliquas , pendere ex sanctitate , & meritis Episcopi residentis . Alioquin

quin sicut sanctitas, & meritum, Primatum inferret, ita improbitas, & demeritum, eum non adesse demonstraret. Quod quam absonum sit, nemo est quin videat. Nullum Ecclesiæ Catholica, Augustino majorem, aut fortassis nec parem habuit. Nemo tamen Ecclesiæ Hipponensis, ob id, Aphricæ Primatum, unquam attribuit. Primatus, qui Vercellis in textu tribuitur, non à Sanctitate D. Eusebii, sed expressis verbis petitur ab ordinationibus Episcoporum, & à munere verè Metropolitico, quo D. Eusebius perfungebatur. Eum jam fuisse Vercellis, cum Eusebius Episcopatum inivit, & eundem, quem postea Mediolanum obtinuit, differtis verbis enuntiat alius textus, à nobis in Dissertatione nostra allatus: *Eodem tempore Vercellis Civitas Liguriarum, Primatum inter cæteras Urbes, retinebat, quem postea Primatum, Mediolanum obtinuit. Sacratu autem B. Eusebius, Pontificali Stola &c. Vercellas dirigitur.*

Porro vastitas eruditionis, & efficax argumentandi ardor, eò Dissertatorem nostrum adducit, ut non solum Vercellenfî Ecclesiæ, & D. Eusebio, sed & Ecclesiæ Alexandrinæ, & D. Athanasio, Dignitatem Primatiales abroget, eam utrobique adscribens sanctitati, & doctrinæ horum Sanctorum Pontificum. Perspicua, hac de re, sunt ejus verba fol. 79., à nobis supra relata: *Quare Athanasius, & Eusebius, Viri ad omne facinus imminentes &c.*

Hunc

Hunc exitum Pater mi, sortiuntur Provinciæ malè susceptæ; ut eas deinde pessimè administrari necesse sit.

PROPOSITIO QUINTA.

Jus ordinandi Episcopos, agnovit in Ecclesia Vercellensi, D. Ambrosius. Noster Dissertator id dissimulat, & incohærenter loquitur.

Divus Ambrosius in celeberrima illa Epistola ad Vercellenses, qua eos hortatur, ut ad electionem Episcopi, D. Limenii successorem, procedant, nitidis verbis indicat jus Vercellensis Ecclesiæ olim exercitum, ordinandi Episcopos aliarum Ecclesiarum: *Conficior dolore, ait S. Pater, quia Ecclesia Dei, quæ in vobis est, Sacerdotem adhuc non habes, ac sola nunc ex omnibus Liguria, atque Æmilia, Venetiæque, vel cæteris Italia finitimis partibus, hujusmodi eget officio, quod ex ea alia sibi petere solebant.* Hunc textum afferimus in nostra Dissertatione, eoque probamus jus Ecclesiæ Vercellensis, dandi aliis Ecclesiis Episcopos. Noster Dissertator, id dissimulat, & textum levi pertransit calamo: *Quam Eusebius, inquit fol. 79., ineffabilem doctrinarum magister extiterit, & quidquid in Sancta Plebe*

plebe Vercellensi, potuerit esse virtutum, & gratia, in Sancti Eusebii magisterio repertum fuerit, plures e discipulis, Sacerdotii sui hæredes reliquit. Ob id Ecclesia Vercell., alia sibi Sacerdotes petere solebant. Ecclesia Mediolanensis Dionysium, Novariensis Gaudentium, Derthonensis Exuperantium, Vercellensis, denatis Eusebio, & Limenio, immediato ejus succedere, Honoratum habuere, qui Eusebii magisterii participes, ac passionum, exilii, carceris, & virtutum socii fuerunt. Non satis percipitur, quid sibi velit hæc doctrina. Ut alia incohærentia taceam; illud plures e Discipulis, Sacerdotii sui reliquit hæredes, aliqua majori eget illustratione. Nam certè ad Dionysium, Gaudentium, & Exuperantium, referri non potest. Sacerdotium, seu Episcopatus D. Eusebii, Vercellis fuit; Sancti Dionysius, Gaudentius, & Exuperantius, hujus Sacerdotii certè hæredes non fuerunt, cum nullus horum fuerit Episcopus Vercellensis. Unde doctrina sibi cohærere non videtur. Præterea imperceptibile prorsus est, quomodo nam Ecclesia Mediolanensis Dionysium, Novariensis Gaudentium, Derthonensis Exuperantium ab Ecclesia Vercellensi, sibi Episcopos petierint, cum nullus horum, aut Vercellensis fuerit, aut ad Ecclesiam Vercellensem spectarit? Quod enim fuerint Discipuli, D. Eusebii, non ob id verum efficitur, quod fuerint ab Ecclesia Vercellensi, illis Ecclesiis, in Episcopos concessi. Quis dixerit Ecclesias Hip-

ponensem , & Vercellensem , petiisse sibi ab Ecclesia Mediolanensi , in Episcopos , illam D. Augustinum , istam D. Honoratum , per hoc quod unus , & alter juxta Chronica Coenobii Eustorgiani , fuerint Discipuli D. Ambrosii ? Sed missa hæc facimus . Opinor Dissertatorem nostrum velle , quod illo textu intelligi debeat plures e Schola S. Eusebii , assumptos fuisse ad alias Ecclesias regendas , sic expetentibus Populis . Verum hanc interpretationem alienam esse à naturali significatione verborum , & à communi acceptione , pluribus ostendo . Petere Episcopos ab aliqua Ecclesia , quid aliud naturaliter importat , secundum usum loquendi Conciliorum , Canonum , & Sanctorum Patrum , nisi postulationem ? Et quid appellat , nisi Ecclesiæ , à qua postulatur , jus concedendi , seu dandi ad petitionem Episcopos ? Dare autem Episcopum alicui Ecclesiæ postulanti , quid aliud in tota rigerosa , obvia , & naturali significatione importat , nisi aliquem consecrare in ejus Civitatis Episcopum ? Nam Episcopi , non aliter quam consecratione , Ecclesiis regendis præficiuntur . Et ideo usitatissima est apud Sanctos Patres , hæc Ambrosiana Phrasis ; qui plerunque compendio utentes , dare Episcopos eas Ecclesias asserunt , quæ consecrandi auctoritate pollent : & eas petere , seu postulare dicunt , quæ ab Ecclesiis primariis , hujusmodi munus expectant ; sicuti videre est in Epistola Episcoporum Provinciæ Arelatensis , data ad S. Leonem

nem Papam , in qua probant jus Metropolit-
icum in tota Provincia , seu Gallia Narbon-
ensi , supra Episcopum Viennensem , semper
fuisse penes Præiulem Arelatensem , eo quod
Ecclesiæ ejusdem Provinciæ , semper ab Eccle-
sia Arelatensi , suos Episcopos petierint . Præ-
terea Summi Pontifices , qui ad requisitionem
Populorum , aliquos in Episcopos , consecra-
runt , vel alicui potestatem fecerunt , ut eos
consecrarent , rescribentes dicunt , *damus vobis
Episcopum &c.* , quemadmodum in eorum Re-
scriptis videre est . *Dare* autem , & *petere* ,
sunt inter se correlativa . Demum in Sacrorum
Canonum Regulis , nil frequentius occurrit ,
quam *dare Episcopos* , *concedere Episcopos* , ali-
cui Ecclesiæ *præordinare* ; Sicuti *petere* , *postu-
lare* , *accipere Episcopos* , pro iis habendis , à
quibus interest eos consecrari . Et nullus un-
quam , in facti specie , aliter hujusmodi ver-
ba intellexit . Hæcæ ratiocinationes , clario-
res reddit ipsemet D. Ambrosius , sui ipsius
interpret . S. Doctor loco citato non dicit
præcisè . quod aliæ Civitates , Episcopos pe-
tebant ab Ecclesia Vercellensi , sed signanter ,
quod ab ea petebant munus , seu officium Epis-
copale , ibi : *Sola Vercellensis Ecclesia . . hujus-
modi eget officio , quod ex ea alia petere sole-
bant* . Munus autem , seu officium Episcopa-
le , sola consecratione confertur : ergo aliæ
Ecclesiæ , quæ à Vercellensi , hujusmodi pe-
tebant officium , petebant ex mente S. Am-
brosii , suos Episcopos consecrari ab Episcopo
Ver-

Vercellenſi . Demum notandum eſt illud *petere ſolebant* , quod in textu legitur . Hoc indicare videtur morem vetuſtum , & valde uſitatum . Equidem ſi S. Ambroſius loquitur de Episcopis , quos Eccleſia Vercellenſis , vivente D. Euſebio , dedit aliis Eccleſiis , hos ſcimus ſacratos eſſe ab ipſo D. Euſebio , uti diſſertè habet Vita MS. ſæpius citata . Inter eos ſunt Dionyſius Mediolanenſis , Marcellinus , fortassis etiam S. Syrus Ticinenſis , & S. Exuperantius , quem nonnulli conſecratum ajunt Episcopum Derthonenſem ab ipſo D. Euſebio . Si verò S. Doct̃or loquitur de Episcopis , quos poſt obitum Euſebii , aliæ Eccleſiæ ex ejuſdem Schola , ſibi adſciverunt , certum eſt , quod tempore , quo ſcribebat Ambroſius , unus ad ſummum S. Exuperantius , Sedem Derthonenſem aſcenderat . Nam D. Gaudentius Novarienſis , factus eſt Episcopus , D. Ambroſio jam defuncto . Unus autem , vel alter Episcopus , morem valde uſitatum non inducit . Unde illud *ſolebant* referendum eſt , vel ad tempora antiquiora , vel ſaltem ad illa S. Euſebii , quibus certum eſt Episcopos , ab ipſo , conſecratione aliis Eccleſiis datos eſſe . Quare ſtat , quod non aliter intelligendus eſt textus Ambroſianus , niſi , ut a nobis expoſitus eſt .

Demum adde aliud eſſe ſcholam S. Euſebii , aliud Eccleſiam Vercellenſem . Quæ fuerit ſchola S. Euſebii , nobis edicit D. Ambroſius in citato Sermone *Ad ſancti* . Tranſvectam eſſe in Gallias , & in Aphricam , ibique plures

egregios sanctitate viros , non minus quam Vercellis , germinasse , docet Baronius : *Hoc ipsum præstantissimum vita genus* , ait hic Auctor , loquens de hujusmodi schola , *S. Martinus Episcopus Turonensis , in Gallias transvexit , ac S. Augustinus in Africam , qui admirabili quadam consensione , duo hac vita genera , omnium perfectissima , Clericorum , & Monachorum , in unum pariter conjungentes , tanquam lucidissimis astris , ut olim Martyres tempore persecutionis , in pace Christi Ecclesiam exornarunt .* Et quidem plures inde Episcopos , ad alias regendas Ecclesias , acceptos esse , ambigendum nullatenus est . Quis dicat eos ideo prodijisse ab Ecclesia Vercellensi , seu ab Ecclesia Vercellensi , Episcopos datos esse ? Unde quamvis Dionysius , Gaudentius , Exuperantius , & si qui sunt alii , ab hac schola ad alias regendas Ecclesias , assumpti fuerint , non propterea ab Ecclesia Vercellensi , prodijisse dicendi sunt .

PROPOSITIO SEXTA

Dignitas Metropolitana D. Eusebii , probatur auctoritate scribentium Auxentium Arianum , Pseudo-Episcopum Mediolanensem , ab eodem Eusebio ex-auctoratum . Noster Dissertator parum scite assertiones nostras impugnat de more : & dum nobis errorem imponit , ipse vehementer errat ; quin Eusebium fuisse Metropolitam confirmat .

EX ejectione Auxentii Episcopi Ariani e Sede Mediolanensi , auctoritate D. Eusebii , validum in Dissertatione mea instauro argumentum pro ejusdem D. Eusebii Metropolitana Dignitate . Auctores , qui pro hujusmodi ejectione stant , nec pauci sunt , nec contemnendi . Nihilominus noster Dissertator fol. 80. intrepido hoc titulo , Caput quintum suæ Dissertationis inscribit : *A D. Eusebio , Auxentium Arianum Episcopum , ex Episcopatu Mediolanensi , ejectum fuisse suspecto viro Catholico Dionysio , falsissimum omnibus patet .* Num omnibus pateat ut falsum , quod a pluribus , iisque doctissimis Scriptoribus , traditur ut verum , judicium esto apud Eruditos .

ditos. Hæc propositio nostri Differtatoris : à D. Eusebio, *Auxentium Arianum ejectum &c. falsissimum omnibus patet*, resolvitur in hanc universalem: *Omnes fatentur*, seu *apud omnes certum est*, *Auxentium non fuisse ab Eusebio, sede pulsum*. Si ego afferam non unum, aut alterum Scriptorem, sed plures, & plures, qui Auxentium ab Eusebio pulsum afferant; procul dubio juxta regulas Dialecticæ, evadet vera, & innegabilis contradictoria hujusmodi propositionis, quam propterea falsissimam esse, certissimum esse debet apud omnes. Præter à nobis adductos in Dissertatione nostra, idem de ejectione Auxentii, auctoritate D. Eusebii, tradit ex nostris Episcopus Bonhomius elog. 18. fol. 40., ibi: *Auxentio Ariano Episcopo pulso, Eusebius Dionysium discipulum, orthodoxa fidei defensorem, Ecclesia Mediolanensi, præsiciendum curavit*. Idem sentit Gualvaneus Flamma celebris Scriptor Mediolanensis, e Sapientissima Prædicatorum familia, apud Puricell. in Laurentio Litta Archiep. Mediol. cap. 24. num. 67. fol. 244.: *Contra Auxentium*, ait Gualvaneus, *B. Sylvester misit suum Legatum, B. Eusebium Episcopum Vercellensem, qui erat Vercellis. Hic promulgavit Auxentium, Archiepiscopum Mediolanensem non esse; quia Claves Ecclesia, extra Ecclesiam non sunt: & ipsum deposuit; cujus sententiam Auxentius contempsit. Et tunc B. Eusebius capit exercere jura Archiepiscopalia, ex vi legationis. Ex quo alii dixerant, quod*
Archiep-

Archiepiscopus eras Vericellis . Ad quæ Puricellus , ibid. : hisce similia , ait , videre pariter licet in Archiepiscoporum nostrorum Catalogo MS. , & in Ambrosiana Basilica , custodite , qui confectus fuit anno MCCCXVIII. , sicut in ejus calce habetur , quique postmodum exscriptus est denuò , Studio , & opera Michaelis Pizzolpassi ; & sic etiam in altero pariter ejusdem Basilica Catalogo MS. , & usque ad Hyppolitum Card. Estensem , sive ad annum Christi MCDXCVIII. producto . Tum dejectum igitur (concludit Puricellus) e sede Auxentium , quam in ejus vicem consecratum Dionysium , ego pariter fatebor ab Eusebio , sed ex Apostolica legationis auctoritate , qua tunc temporis ab ipso exerceretur ; sive demandata ipsi fuerit a S. Silvestro , sive à Julio , ut probabilius videtur , ac temporum rationi magis consentaneum . Hæc Puricellus Scriptor eruditione clarissimus , & de Historia Mediolanensi , optimè meritus . Complures alii adduci possent ; sed relati sufficiant .

Non ergo omnibus patet falsissimum esse , quod Auxentius à D. Eusebio ejectus fuerit ; quod imo falsissimum est , id omnibus patere . Condonandum nostro Dissertatori , si ratiunculam aliquam , aut saltem Auctorem unum , ad dictum suum tuendum afferret . Sed nec Auctorem laudat , nec rationem profert . Totus incumbit in repræhendendo unicè D. Antonino , qui Auxentii ejectionem tradit . Deinde hoc expleto , omnes siquæ exami-

ne , & sine delectu , damnat , qui idem sentiunt , hoc decretorio laconismo fol. 82. : *idem de Mombrizio , aliisque judicium est .* Postmodum pro omni probatione , frivole de more , subdit : *certo certius est D. Ambrosium , immediate Auxentii locum implevisse .* Quod comprobat hac opportuna , elegantique doctrina : *Animo revolvat Fileppus , Auxentium inter vivos egisse , dum Damasus coegit Concilium , in quo Ursacius , & Valens , semel , & iterum collapsi in haresim Arianam , damnati fuere , & de Auxentio , ne verbum quidem , quod ille impius omnino Valentiniani gratia floreret .* Ut cognoscat prudens lector , quam appositè hæc dicantur , advertat quæso hoc Concilium habitum fuisse anno CCCLXVI. , cujus nil aliud superest , nisi Epistola Synodica ad Episcopos Illyricianos , nobis servata ab Hilario in fragmentis . Ibi *de Auxentio ne verbum quidem* , ait Dissertator , & rectè . Numquid igitur inde probatur , seu *Auxentium* , tunc *aahuc inter vivos egisse* , seu *Ambrosium* , qui ipso teste Cathedram Mediolanensem , ascendit anno CCCLXXIV. , *immediate locum demortui Auxentii* , implevisse ? Portenta eruditionis , & Critices , sunt hæc . Addit tamen : *Secum perpendat Filleppus id , quod Hieronymus in Chronico ad annum Gratiani xi. , conscripsit : “ Post Auxentii feram* „ *mortem , Mediolani Ambrosio Episcopo* „ *constituto , omnis ad rectam fidem , Ita-* „ *lia convertitur , “ Quid inde ? Plerique*
om-

omnes , qui docent Auxentium ab Eusebio pulsum , suffecto Dionysio , iidem asserunt , post Concilium Mediolanense sub Constantio , Auxentium iterum , Imperatoris auctoritate fretum , sedem Episcopalem invasisse , eamque usque ad mortem occupasse . Demum ex egregiis adeo doctrinis , testimoniis , & argumentis , concludendo reprobatur tam ordinationem Dionysii , quam ejectionem Auxentii : *De ordinatione* , inquit , *D. Dionysii a D. Eusebio confecta* , possumus arbitrari eadem pari fide , quae ejectionem Auxentii ab eo factam , excepimus . Quare ? Nam allata sunt prorsus inepta . Audi : *Quia* , inquit fol. 83. , *in utroque dicto apud nos , pari auctoritate , Scriptor (D. Antoninus) pollet* . Quia itaque D. Antoninus , nulla apud eum auctoritate pollet , ideo reprobanda est tum ordinatio D. Dionysii , tum ejectio Auxentii ? Nullus equidem hanc consequentiam , aptam esse dixerit . D. Antoninus non est solus , qui id doceat ; sed est unus dumtaxat ex compluribus doctis , & fide dignis , qui magno numero , id ipsum tradunt . Quare ne unus quidem , & certè nullus erit , qui Dissertatori tam immodicè exorbitanti veniam prae-buerit . Quid verò , si nihilominus eum clamantem audiat , certum apud omnes esse , Auxentium a D. Eusebio ejectum non esse ? Sed piget cum huiusmodi Adversario , hac de re , ulterius verba facere .

Cæterum non est huius loci , disceptatio-

nem texere de Auxentii ejectione , quam non pauci in dubium revocant , uti expresse professi sumus in nostra Dissertatione . Neque ibi aliquid diximus , quo innuerimus velle nos alibi fuso calamo , hanc historiam defendere . Sed nobis ad intentum sufficit , Viros doctissimos agnovisse in D. Eusebio , potestatem exauctorandi Episcopos intrusos . Id quod de more noster Dissertator addit fol. 83. *Si Filieppus ad tuendam Auxentii ejectionem a D. Eusebio confectam , scribere velit , calamo , ut ait fuso , non apto scribet* . Id inquam ineptionis damnat gravissimos Auctores , ipso procul dubio doctiores , qui hanc ejectionem defendunt . Quod , intolerandum alicui videri poterit ; potissimum quia compertum est omnibus vel mediocriter doctis , ex hucusque dictis , & ab ipsomet allatis , quod quicumque voluerit apto calamo illam historiam impugnare , necesse habebit , aliis ab eum adductis , argumentis uti . Sed alia inspiciamus .

Scriptores non contemnendi testantur , olim invaluisse opinionem , quod *Archiepiscopatus fuerit Vercellis* , eo quod Eusebius munus Metropolitica peregerit . Id pariter fatetur noster Dissertator fol. 80. & 81. Exinde manifestò liquet opinionem de Metropolitico jure Ecclesiæ Vercellensis , non esse adeo novum , ut ipse criminatur : & verum reapse esse D. Eusebium , munere Metropolitico defunctum esse , pluribus exercitiis actionibus Metropoliticiis ;

ticis; quæ non aliæ profecto sunt ab iis, quibus supra probavimus D. Eusebium, hujusmodi munere perfunctum esse, quasque tam acri calamo exterminare, & ad fabulas amandare ipse contendit sibi contrarius. Itaque quo ad hoc, acta res est. Reliquum est, num D. Eusebius, munere Metropolitico defunctus sit vi delegationis Pontificiæ, an verò jure ordinario. Et quidem, qui legationem adstruit, eam positivè probare debet. Nam exercitium juris Metropolitici, si nil ex adverso proferatur, ad auctoritatem Metropolitanam, veluti ad causam naturalem, referendum est. Nullus hujusmodi legationem probat, sed nec probare potest. Nam nemo ex antiquis est, qui ejusdem meminerit: nec ulla vel levis conjectura adducitur, vel adduci potest, quæ eam inferat. Itaque opinatio, quæ eam affirmat, est prorsus gratuita, & ad libitum excogitata, adeoque cum fabulis foras eijcienda. Hæc consequentia est evidens ex doctrina ipsiusmet Dissertatoris fol. 18., quam hic juvat repetere: *Patet ei, inquit, qui primas Critica scientia institutiones leviter hausit, ex communi silentio, judicari quidquid historicum, veluti falsitati obnoxium, si in nullis antiquitatis documentis contineatur, qua in virorum doctorum cognitionem descenderint. Neque opus est, ut cognoscatur nullum latere documentum, quo facti mentio fiat, nullum defecisse, in quo res memoria prodita erat. De facto explodendas* ajunt

ajunt. Eruditi, istiusmodi opiniones gratuitas, veluti historiarum pestes, & corruptelas. Si enim licitum esset eas pro libito invehere; nonne quilibet, ut supra jam innuimus, posset exploratissimas historias in dubium revocare, & fabellis aspergere?

Sustineat adhuc paululum noster Dissertator; quoniam argumentum, quod conficit ad ostendendum rumorem olim exortum, quod Metropolis esset Vercellis, *nulla veritatis specie invaluisse*, nullatenus est dissimulandum. En argumentum, quod jacet fol. 81.: Post Mediolanensem Synodum (argumentatur) Eusebius in exilium abiit una cum Dionysio &c.: ergo rumor, quod Vercellensis Ecclesia esset Metropolitana, nulla veritatis specie innixus invaluit. Huac ordinem quidem in argumento non servat; sed æquivalent ea, quæ ibid. habet: *Hic rumor*, ait, *nulla veritatis specie innixus invaluit. Post Mediolanensem Synodum enim, Eusebius in exilium abiit, una cum Dionysio &c., neque ante obitum Constantii, terras italicas salutavit.* Unde nam hæc consequentia, Pater mi Admodum Reverende? Quis tandem in tanto Dissertatore, non demiretur validum ingenii robur, invictum argumentorum pondus, vastam eruditionis copiam, & veræ, exactæque Critices exemplar, omnibus exhibendum?

PROPOSITIO SEPTIMA.

Dionysius Episcopus Mediolanensis , qui in Concilio Mediolanensi , & Episcopi , qui in Ariminensi , lapsi fuerant , apud Eusebium , ut iudicem causam dicunt : Noster Dissertator , ineruditionis arguitur .

Manifestum argumentum auctoritatis Metropoliticae D. Eusebii , quod Episcopi lapsi in Conciliis Mediolanensi , & Ariminensi , apud ipsum , causam dixerint , ostendo in Dissertatione mea . Noster Dissertator ; primum me , & Eusebium irridet : *Nunc Eusebius* , ait fol. 84. , *forum agit , iudicium disceptat , jus dicit , culpa , & pena , Dionysium liberat , ceterosque Episcopos , eodem crimine devinctos , absolutos dimittit .* Deinde me , & doctissimum Virum , Athonem Episcopum nostrum , carpendo statim subdit : *Quis ea de re , nos instruit ? Atto . Quo aeo floruit ? Anno ara vulgaris CMLX. & ultra , ut in serie Episcoporum Vercellensium , Canonicus me docet . Unde hausit hanc rem , omni retro antiquitate ignoratam , & à praestantissimis Viris , Hilario , Ambrosio , & Hieronymo , eodem saeculo supparibus , nunquam observatam ?* Equidem Eusebius jus dicit . Nec est cur irrisione tantum virum excipiat . Quod ego
fo-

folius Athonis testimonium attulerim , in causa fuit , quod ea res sit omnium Scriptorum , qui D. Eusebii vitam conscripserunt , calamis trita . Inter eos sunt , Auctor vitæ MS. D. Eusebii , quæ in Archivio nostro aservatur , & Bonin. Mombric. , cujus historiam dicit Tillemont. , esse magni faciendam , utpote haustam ex antiquis monumentis , & alii plures . De subscriptione Dionysii in Athanasium , meminerunt etiam Severus Sulpicius , & Lucifer Caralitanus , atque expressius D. Ambrosius , referens interdictum illud decretorium , & auctoritativum ab Eusebio , post deletum Chirographum ; imperantis in modum pronuntiatum : *neque me vestris sceleribus polluo , neque filium meum , vobiscum participare permitto* . Quod hi Patres expressè non dicant veniam ab Eusebio datam esse Dionysio , cæterisque lapsis in Concilio Mediolanensi , mirum esse non debet ; nam neque meminerunt alios Episcopos , præter Dionysium , lapsos esse ; cum tamen certum sit ex Tabulis nostris , quas refert Baronius ad annum CCCLV. , fuisse numero XXIX. , qui cum Dionysio subscripserunt contra Athanasium . Non enim consueverunt Scriptores , utcumque accurati , semper omnia adamussim , quæ gesta sunt , suis scriptis inserere , contenti potiora retulisse . Cujus rei luculentissimum exemplum nobis suppeditant Evangelistæ ipsi , ex quibus , quod unus omisit , alter supplevit , quia silentium unius , alterius assertioni ad-

ver-

versetur . Sed nec omnia , quæ in terris gessit Christus Dominus , memoriæ prodiderunt , sicuti habemus ex testimonio S. Joannis . Præterquam quod veniam haud dubiè datam , satis colligitur , quod deinde lapsi , facti poenitentes , neglectis Imperatoris jussis , se Eusebio adjunxisse leguntur . Quantus Vir fuerit Atho , quantaque in æstimatione sit apud Eruditos omnes , multis in eum collatis laudibus , pandunt Natalis Alexander , Dacherius , uterque Pagius , Muratorius , & recentiores plerique omnes , qui de Scriptoribus Ecclesiasticis agunt . Tantum Virum , tantæque eruditionis , ea quæ dixit , ex certis suæ Ecclesiæ monumentis hausisse , quis dubitet ?

Exclamat Differtator : *in maximam angustiam Concilium conjectum fuisse , ut Eusebii dextra indiguerit ad exsolvendum à culpa Dionysium , sat non erat , subdit , Pontificis Maximi potestas , qua apud Legatos insidebat . Quis crederet necessariam fuisse ad hæc opus agendum , Metropolitana potestatem ?* Deinde nobis , more suo illudit , quasi quid insulsum , & ab omni probabilitate remotissimum dixerimus : *Ad hanc angustiam , inquit , sui genii indulgentia traxit Theologum , qua Dignitatem Metropolitanam D. Eusebii , vallo , & aggere munire contendit .* Ait itaque , *in maximam angustiam , conjectum fuisse Concilium , quod indiguerit dextra Eusebii ad exsolvendum Dionysium .* Inquiro ab ipso , de quo Concilio loquatur ? Nonne de Concilio Mediolanensi sub Constantio ,

tio, quod Hilarius *Synagoga malignantium* appellat, quoque Dionysium, ad subscribendum, impulerat? Quam optimè Dionysii lapsi esset prospectum, si Concilii fuisset, hac de re, iudicium ferre! At Legati Apostolici, inquit, iam erant ad exsolvendum Dionysium, quin Eusebio opus fuerit. Ego eum provo-
co ad Historiam Ecclesiasticam. Omnibus, vel mediocriter peritis manifestum est, à nonnullis in dubium revocari, num Pancratius, & Hilarius fuerint in Concilio, hac legatione præditi. Eos enim Hilarius appellat dumtaxat, Clericos Romanos. Sed fuerint Legati, uti videtur negari non posse; eos tamen vel tunc nondum ad Concilium accessisse, vel certè fuisse in vinculis detentos jussu Imperatoris, non est res adeo incomperta. Equidem interven-
tu Eusebii, cum Mediolanum accessit, e carcere demum fuisse liberatos, habent Acta ejusdem Concilii ex Tabulis nostris, & apud Ughell.; de quibus Labbæus, ad id Con-
cil., P. Arduinus, Baluzius, alique Eruditi; & inde Concilio cum eodem Eusebio adfuisse, docet S. Hilarius. Non solum autem Dionysius, sed ipsimet Legati, Eusebii dextra, & auctoritate indigebant. Eum propterea datis litteris, quas ex Tabulis nostris refert Baronius, & impressas legimus apud Ferrer. fol. 33., rogant ut iter suum acceleret, ad dissolvendam, destruendamque blasphemantium Arianorum machinam.

De lapsis in Concilio Ariminensi, ita pro-
nun-

nuntiat noster Dissertator fol. 84. : *Episcopi , qui in Ariminensi Synodo , inconsultò cecidere , Eusebium inierunt , ut non propriam causam apud Judicem adducerent (ita) sed ut tuerentur suam famam , quam Acta Concilii obscuraverant .* Hanc explicationem , esse contra fidem historiæ , prodit ipse textus D. Hieronymi , unde assertum nostrum probavimus , & unanimis consensus Scriptorum , asserentium eo loco , agi de recipiendis lapsis . Quod minus procul dubio, judicis fuit. Addit fol. 85. : *iidem Episcopi decepti non tantum Eusebium , sed & omnes Antislites reduces , convenere . Si enim in congressum venerint cum Eusebio , ut Judice , & Metropolita , ego infero omnes Episcopos reduces , dignitate Metropolitanarum , ac Judicem positos fuisse .* Falsum , & erroneum est Episcopos deceptos convenisse non tantum Eusebium , sed & omnes Episcopos ab exilio reduces . Vide Baron. ad annum CCCLXII. . Noster Dissertator , qui contra fidem historiæ , nullo sui dicti de more , fundamento allato , id profert , manifesti erroris redarguitur a D. Hieronymo in Apol. de recip. lapsi. contra Lucifer. , qui est locus à nobis citatus in Dissertatione nostra : *Dum periclitabatur , ait S, Doctor , navicula Apostolorum Dominus excitatur , imperat tempestati , moritur bestia , tranquillitas redit . Manifestius dicam : Omnes Episcopi , qui de propriis sedibus , fuerant exterminati , per indulgentiam novi Principis , ad Ecclesias redeunt .*

Tunc

Tunc Triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit : tunc Hilarium de pralio revertentem, Galliarum Ecclesia complexa est, tunc in reditu Eusebii, lugubres vestes Italia mutavit. Concurrerant Episcopi, qui Ariminensibus dolis irretiti, sine conscientia hæretici ferebantur &c. En tantumodo tres Judices, apud quos Episcopi lapsi convenerunt, ut veniam exposcerent, nempe Athanasium, Hilarium, & Eusebium. Neque ullus unquam meminit, quod alii in Occidente, munus recipiendorum lapsum in Concilio Ariminensi, obierint præter Hilarium in Galliis, & Eusebium in Italia. Et quidem, quod Hilarius in Galliis tantumodò hoc munus expleverit, habetur ex Sulpicio Severo : *Verum, inquit, ubi Hilarius permensus est Orbem pene terrarum, malo perfidia infectum, dubius animi, & magna curarum mole astuans, cum plerisque videretur, non ineundam cum his communionem, qui Ariminensem Synodum recepissent; optimum factu arbitratus revocare cunctos ad emendationem, & penitentiam : frequentibus intra Gallias Conciliis, atque omnibus fere Episcopis de errore profitentibus, apud Ariminum gesta condemnant, & in Statum pristinum, Ecclesiarum fidem reformant. Resisteat sanis consiliis Saturninus qui etiam propter hæresis insaniam Ecclesia ejectus est Paternus etiam à Petrocoris aquæ vector,*

*cars , nec detrectans perfidiam profiteri ,
Sacerdotio pulsus : ceteris venia data . Il-
lud apud omnes constitit , unius Hilarii
beneficio , Gallias nostras piaculo haresis libe-
ratas . Noster Dissertator , qui illam par-
tem Hieronymiani textus , tunc Triumpha-
rem suam &c. , suppressit , & reticet , ex
qua liquet veritas nostræ doctrinæ ; num
id egerit consilio malo , num ex in-
scitia , vel inconsiderantia , meum non est
judicare ,*

PROPOSITIO OCTAVA

Acta Concilii Mediolanensis sub Constantio , nitidissimè Metropolitica Eusebii Dignitatem demonstrant . Noster dissertator nihil contra adducit, quod sapiat , Diſterius totam rem peragit : seque omnis eruditionis , & critices expertem esse manifestat ,

CLarissima sunt ea , quæ afferimus in Dissertatione nostra ad demonstrandam Metropolitica Dignitatem Eusebii , petita ab Actis Concilii Mediolanensis sub Constantio . Noster Dissertator , nihil contra habet , quod vel minimum debilitet vim argumentorum , quibus utimur , imò nil ex allatis ab ipso , fas est reperire , quod vel sapiat , vel speciem aliquam eruditionis præferat . Hoc manifestò patebit ex mox dicendis . Nihilofecius , inverecunda phrasi (ne mihi succenseat , nam ipsemet se *erubescencia solutum* profitetur fol. 19.) asserit me in enormem , putidumque errorem , cecidisse , & eo usque præcedit , ut frontem ipsi periisse arbitreris : *male natam* , inquit fol. 88. , *Scriptiunculam , longa dele littura . Frange leves calamos , scinde Thalia libellum* , Immodica
hac

hac me repræhensione infectatur , quod scribam D. Eusebium sollicitatum fuisse , interesse Concilio , eo quod *sine ipso* , utpote Metropolitano , nihil jure agi poterat . = Theologus , inquit fol. 86. , *mira* , ac novissima doctrina , me instruit his verbis : “ Sine quo , nihil , utpote Metropolitano , jure agi poterat . “ Ei gratuler , & gratias ago . Concilium universale , eo opus habet Metropolita , ac ejusdem juris , ut sine Metropolita nihil jure ab eo agi possit ? Concilium Mediolanense anno CCCLV. in caussa Athanasii , sub Liberio Romano Pontifice , & Constantio Casare , celebratum , non erat Provinciale (sed universale , omnium Episcoporum convocatione , & ex Occidente , tercentum eorum , & si ex Oriente paucorum , congregatione habitum , quamvis Conciliabulum dici debeat , aeterna oblivione delendum . Non sat erat auctoritas Liberii , Episcopi in Urbe , Metropolita in Romana Provincia , Primatis in Italia , Patriarcha in Occidente , ac Summi Pontificis in universa Ecclesia , quæ apud Legatos , Luciferum , Paucratium , & Hilarium , infidebat , ut Concilium jure agere absque Eusebio , dicto Metropolita , posset ? In Synodis Provincialibus , Metropolita locum supremum obtinent , eas convocantes , & in actionibus præsent . Verum in Conciliis Universalibus , auctoritas Pontificia valet , & eminet adeo , ut sine judicio , sententia , & præsentia Metropolita , illius Provincia , ubi eadem habentur , omnia jure agi

possunt . Fatigatur deinde , ut probet Concilia , quibus Pontifex Romanus per se , vel per legatos non interfuerit , legitima non censeretur . Qua de re , citat Socratem lib. 2. hist. Eccl. cap. 8. & Sozomenum lib. 3. cap. 10. , sed citationes nostri Dissertatoris , sunt & ipsæ , non minus quam argumenta , ubique pares . Socrates lo. cit. refert Gregorium Alexandriam ab Arianis deductum , ut eam Ecclesiam , pulso Athanasio , administraret : & deinde narrat artem Athanasii , ut Ariano-
rum manus effugeret ; & nil præterea . Sozomenus verò , nil aliud habet , nisi quod Episcopi Orientis , & Occidentis , iussi sunt Decreto Imperatorum Constantis , & Constantii , Sardicen , Urbem Illyrii convenire : quod Episcopi Orientis Philippopoli coacti , scribunt Episcopis Occidentis , jam Sardicæ congregatis , ut pellant e Concilio Athanasium , & Paulum , utpotè abdicatos : quod ad hæc Episcopi Occidentis rescripserunt , se nunquam ab eorum communione refugisse , neque jam velle ab ea refugere , præsertim cum Julius Episcopus Romanus , causa eorum accuratè cognita , illos neutiquam condemnasset : quod Episcopi Orientis separatim convenientes , ab Ecclesia ejecerunt Julium Romanum Episcopum , Osium , Maximum , & quosdam alios , ob id , quod cum Athanasio , & Paulo communicarent . An hæc conferant ad intentum viderit ipse , qui ea laudavit . Ista obiter ,
ac

ac veluti perfunctoriè adnotasse sat fit . Ad rem accedamus .

Ut brevibus negotium conficiam , & nostri Differtatoris obtrectationes exhibilem , præmitto propositionem illam , quam insectatur , *sine quo utpote Metropolitano , nihil jure agi poterat* , meam non esse ; sed Concilii Nicæni can. 4. definientis : *Firmitas eorum , quæ geruntur per unamquamque provinciam , Metropolitano tribuatur Episcopo ; & Concilii Antiocheni , celebrati anno CCCXLI. Per singulas Regiones , ait Can. 1x. , Episcopos convenit nosse , Metropolitanum Episcopum , sollicitudinem totius Provincia gerere Unde placuit eum , & honore præcellere , & nihil amplius præter eum , cæteros Episcopos agere , secundum antiquam a Patribus nostris , regulam constitutam .* Hanc regulam habere quoque locum in Conciliis generalibus , convocatis auctoritate Summi Pontificis aut nullus est , qui à Sede Apostolica , legationem præsidendi habet , aut is , qui hujusmodi legatione præditus est , necessario impedimento detinetur , ne præsidere possit , nulli dubium esse potest ex regulis Sacrorum Canonum , quæ vetant Congregationes Acephalas . Jam verò Legati à Sede Apostolica missi , qui Concilio Mediolanensi præsiderent , erant Pancratius , & Hilarius ; Nam Lucifer Caralitanus , non videtur aliquibus , fuisse hujus legationis particeps ; tum quia Hilarius , eum appellat dumtaxat *Episcopum Sardinia* ; tum quia professioni Fidei , ab

Eusebio propositæ, leguntur solummodo, tertio loco subscripti Pancratius, & Hilarius. Hos autem a Constantio, fuisse in vincula, una cum Lucifero, coniectos, & liberatos tunc tandem, cum Eusebius jam Mediolanum accesserat, tradunt Acta ejusdem Concilii, de quibus supra, & haud obscurè colligitur ex verbis S. Hilarii, dicentis: *Eusebius Vercellensis venire Mediolanum precipitur, collecta jam illic malignantium Synagoga, decem diebus ad Ecclesiam vetitus est accedere, dum adversus tam Sanctum Virum, malitia se perversa consumit. Soporatis deinde consiliis omnibus, ubi libitum est advocatur. Adest una cum Romanis Clericis, & Lucifero Sardinia Episcopo. Unde evidens est, quod Concilium, ni Metropolitanus interfuisset, qui sua auctoritate, Decreta firmaret, in apertam evadebat tyrannicam Synagogam malignantium. Necesse itaque habebat Constantius, ut nefariis suis, & Arianorum conatibus, speciosum quæreretur colorem, Metropolitanum accersere, utpote sine quo, in iis circumstantiis, nihil jure agi poterat.*

Verum ponamus Pancratium, & Hilarium, Legatos Apostolicos, liberos fuisse, ut Concilio, juxta legationem interessent. Quid inde? Hoc pariter casu, *nihil jure agi poterat, prater conscientiam Eusebii, utpote Metropolitanæ.* Notat eruditissimus Vir Nicæus Sevillanus de Prim. Eccl. Tolet. par. 1. cap. 6. num. 19. & 20. ex Cardinali Sfondra-

drato , & aliis Eruditis , quod olim , quantum ad rem spectat , duplex erat genus Legatorum Pontificis . Aliqui habebant jus , & potestatem delegatam , præsidendi Conciliis . Et isti , quicumque tandem fuerint , vel Episcopi , vel Sacerdotes , vel Diaconi , semper prima subsellia , & primum subscribendi locum , ante reliquos omnes , quacunque dignitate fulgentes , occupabant . Alii verò legabantur , ut Conciliis adessent duxtaxat , quin haberent mandatum præsidendi . Et isti non consuevere subscribere , & sedere primo loco . Cujus rei citatus Auctor , nonnulla profert exempla . In IV. Synodo Chalcedonensi , Paschasius , & Lucentius , legati S. Leonis : in Synodo Constantinopolitana III. , Theodorus , & Gregorius , Presbyteri , necnon Joannes Diaconus , Legati Papæ Agathonis : in Synodo Nicæna II. , uterque Petrus nomine , Legati Papæ Adriani ; primi sedisse , & subscripsisse leguntur . E contra Concilio Arelatensi primo sub Silvestro Papa , quatuor Legati Pontificis interfuere , videlicet Claudius , & Vitus Presbyteri , Eugenius , & Cyrinus , Diaconi , quorum nullus præfuisse arguitur , ex eo quod nullus subscripsisse legatur , cum de cætero Marinus , ejusdem Civitatis Episcopus , prima subsellia occupavit , similiter in Concilio Ephesino , temporibus Cælestini Primi , D. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus , & Arcadius Legati subscribere primi , Projectus autem , & Philippus , & ipsi , Pontifi-

cis Legati , nonnisi post Episcopos plures subsignant . Demum Concilio Constantino-
politano II. , septem Episcopi , Legati Papæ Agapiti interfuere , qui tamen nec præse-
derunt , nec primo loco subscripserunt , sed
primus omnium subscripsit Mennas , Patriar-
cha Constantinopolitanus , deinde Hippaccius
Præsul Ephesinus , Constantius Heracleæ , Eu-
sebius Cizycenus , & post eos Legati . Hinc
patet Pancratium , & Hilarium non fuisse
Legatos primi generis , sed secundi , nempe
non fuisse Legatos ut præsiderent Concilio Me-
diolanensi , sed ut interessent tantummodo .
Nam professioni fidei in eodem Concilio , ab
Eusebio in medium allatæ , ut habemus ex
citatis Actis ejusdem Concilii , primus omnium
subscripsit ipse Eusebius , deinde Dionysius
Episcopus Mediolanensis , & post eum Pan-
cratius , & Hilarius . Quare expostulan-
dum fuisse à Patribus Concilii (sicuti reapse
expostulaverunt , missis Legatis , duobus Epi-
scopis , Vercellas) interventum Eusebii , ut-
potè Metropolitanus , cum Pancratius , & Hi-
larius , vices Summi Pontificis ad præsiden-
dum non gererent , non videtur posse adeo
confidenter , & cum tanta subsannatione ne-
gari . Quod Metropolitanus is esset , qui
præesse deberet Conciliis & convocatis aucto-
ritate Summi Pontificis , & actiones dirigere ,
quoties Legati Pontificii non haberent à Pon-
tifice , potestatem præsidendi , sed interessendi
dumtaxat , luculentissimum exemplum habemus ,

mus, tum in citato Concilio Arelatensi primo de anno CCCXIV. sub S. Silvestro Papa, ad quod jussu Constantini Magni convenerunt ex locis diversis; Episcopi prope ducenti, cui Legati Pontificii interfuere, Claudius, & Vitus, Presbyteri, cum Diaconis Eugenio, & Cyriaco, quin aliquis eorum præfuerit, aut actionem direxerit, id totum exequente Marino Arelatensi Metropolitano, ut supra diximus; tum in Concilio Constantinopolitano II., sup. relato. Quid plura? Ubi Eusebius Mediolanum accessit, tunc tandem cum ipso ad Concilium pariter convenerunt, Pancratius, Hilarius, & Lucifer Sardiniae Episcopus. Quis autem eorum, Concilio præfedit? Quis prima subsellia occupavit? Quis tandem Concilii actiones direxit? Legati ne? Nequaquam. Eusebius is fuit ex clarissimo testimonio S. Hilarii, à nobis in Dissertatione nostra allato. Eusebius is fuit, ut ibi dicimus, qui primus respondit, & pro omnibus respondit: totam actionem Concilii direxit: quid cæteri Episcopi agere, quidque omittere deberent, quis ordo in Concilio servandus, quidque in eo agi, & definiri deberet, ipse præscripsit; ejus sententia demum, & judicium, omnibus pro lege fuit. Ad hæc quid noster Dissertator respondet? Nihil prorsus: Contentus conviciis, & irrisionibus, me onerasse, omnia alto silentio præterit. Et tamen hinc liquidò omnibus fit manifestum, D. Eusebium non solum
fuisse

fuisse exploratissimè Metropolitanum, sed talem insuper, ut ipso absente, nihil jure agi potuerit. De facto ex testimonio Ambrosii, in ejus ad Concilium adventu, Acta, quæ ipso incio, & absente gesta fuerant, rescissa sunt. Confer nunc, si placet, ea, quæ postmodum in eodem Concilio gessit Liberius Papa, cum iis, quæ gessit Eusebius. Constantius Imperator ob Eusebii constantiam, spe sua frustratus, Liberium Papam, Roma Mediolanum accersit. Conventus ibi Liberius, ut in Athanasium subscriberet, respondit: *ego verò postulo, ut primum quidem generalis precedat subscriptio, qua fidem Niceæ expositam confirmet. Deinde ut revocatis ab exilio fratribus nostris, & in sedes suas restituti, si ii, qui tumultus in Ecclesiis nunc excitant, Apostolica Fidei consentire visi fuerint, tunc universi Alexandriam convenientes, ubi & accusatus ipse, & accusatores sunt, & defensor eorum, examinato illorum negotio, concordem sententiam proferamus.* Hæc habet Dialogus Mediolani habitus Imperatorem inter & Liberium, relatus à Theodorito lib. 2. hist. Eccl. cap. 16. Hic auctoritatem Summi Pontificis intueris, præscribentis, & definientis, quid agi deberet. Id ipsum pariter præscripserat, & definierat Eusebius, uti habemus ex Hilario. Utrumque habes jus dicentem Concilio, Eusebium primum, deinde Liberium. Quid de utriusque auctoritate statuis? Studium præterea Constantii, adeo eni-

xum,

xum , ut cæteros ferè negligeret , & in id unum totus incumberet , ut Eusebius subscriberet , & eo renuente , ut id præstaret Liberius , Roma ob id accersitus , nonne horum Virorum , characterem cæteris eminentiorem aperit ; atque peculiarem penes eos , auctoritatem resedisse ? *Eusebius* , ait noster *Dissertator* fol. 88. , *apud Constantium* , magno erat loco , & estimatione , & auctoritate valebat *apud Dionysium elapsus* (ita) atque in eum , *Patris locum obtinebat* . *Uterius ingenio acerrimus* , *prudencia* , *magno rerum usu comparata exercitatus* , *subtilitate valens erat* . Omnia vera . Eusebius magno erat loco , & estimatione apud Constantium , & plurimæ auctoritatis apud reliquos Episcopos . Quid ? Dixeris ne inde , eum non Metropolitanum potius , quam Metropolitanum ? Illud etiam verissimum , & omnibus compertum , Eusebium perpetuò fuisse exagitatore Arianorum acerrimum , & talem se plurimis argumentis prodidisse tum apud Imperatorem , tum apud Arianos , quibus propterea magno terrori erat . Præterea ipsum Athanasii amicissimum , & cum eo , concordi sententia conjunctissimum , sciebant Ariani omnes . Unde nam quæso , tantus habendi in Concilio Eusebium , Virum hujusmodi , ardor Arianos , & Constantium incessit , ut ad interessendum Concilio , etiam honorificentissimis legationibus , eum sollicitarent ? Probe norant , quantus hostis Arianismi , & quantus Athanasii Defensor esset Euse-

se-

sebius , quantaque malignis ipsorum consiliis , Arianisque rebus ab Eusebio , si ad Concilium se contulisset , immineret calamitas . Norant præterea , omnem fermè spem Catholicorum in uno Eusebio esse locatam : nihilque sibi magis metuendum , quam ejus ad Concilium , accessum . Quare ergo formidabilem hostem , ad ipsorum consilia destruenda , imò ad se perderdos , atque Catholicos erigendos , firmandosque , tam exquisitis modis invitant ? Eusebio etiam absente , omnia jure agi poterant : plures e Catholicis , Arianorum doliis irretiti , inter quos Dionysius , jam in Athanasium subscripserant , spesque erat , ni se validior inferret , quod alii quoque eorum exemplum sequerentur . Consultius ne erat , Arianis rebus , ut Eusebius , qui ad Concilium ire recusabat , Concilio abstineret , imò ubi adfuisset , à certamine submoveretur ? Ita planè . Et tamen Ariani sollicitant , rogant , urgent Eusebium , ut adsit , & neminem præterea . Quorsum tandem ista ? Nonne , quia Eusebii auctoritas , plusquam simplicis Episcopi : quia ipso absente , nihil jure agi poterat ? Nemo profecto , inficias ibit . Legati ipsi , nonne & ipsi rogant Eusebium , ut adsit , ut sua præsentia Arianos fuget , auctoritate Concilium dissolvat ? *Legati Apostolici* , inquit Dissertator fol. 88. , *in extremo rei Catholica discrimine laborantes , omnem salutis spem , rationemque in eo posuere , cumque exoraverunt , ut adveniens , solertia , doctrina ,*
acu-

*acumine , machinam Arianorum dissolveret , non ut Concilium dissolveret ; non enim erat opus auctoritate Metropolitana ad dissipandam Synodum , quia Legati , ea , qua illam collegerant , auctoritate (unde nam habet eruditissimus Dissertator , quod Legati Concilium collegerint ?) dissolvere potuere . Poterant ergo , juxta ipsum , Legati Apostolici , ea auctoritate , qua Concilium coegerant , illud dissolvere . Cur , quæso , in tanto discrimine , quod Catholicæ rei imminebat ab ipso Concilio , illud non dissolverunt ? Nonne soluto Concilio , omnem Arianorum machinam , destrui oportebat ? Et tamen omnem solatii spem , rationemque in Eusebio ponunt ; ipsum rogant , ut celeriter se ad Concilium conferat , ibique Valentem pellat , atque adventu suo , blasphemantium Arianorum machinam dissolvat , & destruat . Quid , amabo te , ista significant ? Significant , & quidem nitidissimè , penes Eusebium unum , fuisse eam auctoritatem , quam deinde ipse in Concilio , suis actibus prodidit , nempe dirigendi rectè actiones Conciliares , discernendi refractarios , eosque summovendi , & præscribendi contra Arianos , ex quibus eorum machina dissolvi posset . Quis itaque neget Eusebium Metropolitanum , atque ea potestate præditum , sine qua nihil in Concilio , jure agi poterat ? Hæc mirè comprobatur ipse Dissertator fol. 91. : *Urgens , ait , rei Catholicæ negotium , Eusebii prudentia injunctum erat , eo temporis , quo ex fractis ossibus , in ultimum discri-**

discrimen incumbibat , amissa Dignitas , & extincta salutis spes , videbantur . Additis Fidei apud Nicæam exposita , à quadraginta Episcopis , subscriptionibus , rejectis ab omnibus , Caesaris mandatis , calcatis , & pressis , Ariarum sceleribus , Concilium dissolutum , & fufum est . Exinde concludit fol. 92. interrogando : *quid inde Fileppus colligit ad firmandum Metropoliticum Primatum D. Eusebii ?* Quid colligo ? Colligo , quod cum illa omnia , quæ nos attulimus , & ipse , hîc affert , sint juxta Canonicas sanctiones , evidentes actiones Metropoliticæ ; colligo inquam D. Eusebium fuisse absque dubio Metropolitanam , & talem , ut sine ipso , in Concilio , nihil jure agi potuerit . Non enim à nomine , sed à gestis , & actionibus , dignoscunt Eruditi , quæ fuerint Veterum dignitates , & officia . Dicit , quod *rei Catholica negotium eo temporis , Eusebii prudentia injunctum erat .* Optimè quidem . Nam absque peculiari , excellentiorique auctoritate , non poterat Eusebius , tot tantaque agere , quæ nudam potestatem Episcopalem excedunt , & supereminent . Ab ipso , deinde inquirò , à quonam , hoc negotium Eusebio injunctum fuerit ? Eum video hoc quæsito , valdè implexum . Et certè non se exsolvet nisi ad somnia , divinationes , & ad id quod *fieri potuit* , more suo confugiat .

Hiscæ , quæ satis evidentia sunt , & manifesta , adde & argumentum petitum à præceden-

dentia Eusebio data in Concilio supra reliquos ibi existentes ; quo non tantum invictè probatur ejusdem Eusebii jus Metropoliticum, sicut ostendimus in nostra Dissertatione ; sed insuper clarè demonstratur potiores partes, primasque in eodem Concilio supra ipsos Legatos Pontificios, Eusebii fuisse, eidemque auctoritative præsedisse. Ad hæc quid respondet noster Dissertator ? Nil aliud (fol. 89.) nisi Eusebio priorem, potioremq; locum in Concilio datum esse, non quia Dignitate Metropolitica præemineret, sed quia longævæ ætatis prærogativa, cæteros antecederet. Quam responsionem comprobat nudo dicto Baronii ad annum CCCLV., ibi : *Erat Eusebius, ait Baronius, Dionysio longè ætate major, adeo ut ipse Dionysius, filius videri posset, pater namque Eusebius, præ ætate, & sedis, cui præerat, temporis diuturnitate nominari consueverat. Requisitus igitur, cum eò pervenisset Eusebius, ut exemplo Dionysii, ipse damnationem Athanasii, suo quoque Chirographo communiret, visus est illis annuere, ea tamen lege, si (ut decebat) sua subscriptio, ante Dionysii subscriptionem, in Charta, perspicuè omnibus poneretur : indignum plane esse affirmans, si junior Episcopus seniori, atque parenti filius, in Charta, præter Ecclesiæ morem, ab omnibus legeretur.* Hæc Baronius, textum D. Ambrosii explicans. Hæc tamen opinatio, neque ullo Veterum testimonio, neque gra-

vi auctoritate fulcitur ; quinimò est Auctoris nimis recentis , quamvis docti , ut ei in re antiquissimo , credere debeamus . Consultat Dissertator Eruditos , qui passim clamant , Recentiorum dicta , flocci esse facienda , si Veterum testimonio , aut gravibus fundamentis non sint innixa . Quinimò ipsemet hujusmodi dicta , fide digna non esse , pluribus in locis suæ Dissertationis , nos edocet . Quare ipsius assertionem , tam levi , recentique auctoritate suffultam , veluti prorsus gratuitam , una cum aliis assertionibus gratuitis , & arbitrariis , quibus totam pene suam Dissertationem refert , explodendam esse , nemo eruditus negaverit . Cæterum Baronium , ex proprio opinasse sensu , & in eo hallucinatum esse , adeoque potiorum locum datum Eusebio , non ætati , sed dignitati adscribendum esse , convincunt ea , quæ Eusebius gessit in Concilio . Addit Dissertator fol. 90. Arianorum machinam humi stratum esse ob ætatem Eusebii : *Eusebius* , ait , *in aciem evocat præminentiam non dignitatis , sed ætatis , ac paternitatis , quæ Deo favente , machina Arianorum , humi sternitur* . Væ rei Catholicæ , si Eusebius junior fuisset . Quod verò hac in re , negotium conficit , est D. Eusebio primas partes concessas non solum supra Dionysium , sed super ipsosmet Legatos Pontificios , uti clarè testatur ejus subscriptio Professioni fidei , & Hilarii narratio , de quibus sup. , & in Dissertatione nostra .

Constat

Stat autem ex dictis , Legatos Pontificios , quoties Legatio erat ad præsidendum Conciliis , nulli nequidem Metropolitano in propria Ecclesia , locum cessisse : e contra verò , quoties Legatio erat ad interessendum dumtaxat , cessasse , non senioribus , sed Metropolitano . Quod si postulata Eusebii ad Dionysium solummodo referamus , qui videtur esse casus , unice à Baronio , in consideratione habitus ; adhuc certum est , D. Eusebium , primum locum in subscribendo postulasse , eique ab Arianis delatum , non quia antiquior , & Senior esset Episcopus , sed quia Metropolitana . Res enim agebatur in Ecclesia propria S. Dionysii , in qua iste ex Sacrorum Canonum regulis , jus praelationis habebat supra ceteros Episcopos , excepto dumtaxat Metropolitano , quamvis ordinatione antiquiores , sicuti probamus in nostra Dissertatione . Quare immeritò Eusebius , prima subsellia supra Dionysium postulasset , ubi non fuisset Metropolitanus : & Concilium inique egisset , eidem supra Dionysium , prima subsellia decernendo .

Præterea si ponamus D. Eusebium , primum locum postulasse , eique ab Arianis delatum , quia antiquior , & senior Episcopus esset , debemus necessario dicere Eusebium revera fuisse antiquiorem omnibus Episcopis , qui Concilio aderant . Hoc autem debet noster Dissertator ante omnia , positivè probare , si velit aliquem colorem , suo argumento querere ; cum sit basis , & fundamentum totius

doctrinæ , quam affert . Expectamus , ut probet . Quod D. Eusebius fuerit in Episcopatu antiquior D. Dionysio , est indubitatum , utpote qui Dionysium recenter ordinaverat Episcopum Mediolanensem . Ast Eusebius , non solum petiit primum locum , prælativè ad Dionysium , sed prælativè ad omnes , tum qui subscripserunt , tum qui aderant ; sicuti de facili conijci potest ex relatis Actis Concilii . Constantius enim , deleto priori Chirographo , obtulit Eusebio secundum , dicens : *decet te , ut prior omnibus subscribas , deinde ceteri , suam sequendo honorificent paternitatem* . Imò cum actum est de subscribenda formula professionis fidei , Eusebius , primus omnium subscripsit , & post eum , Dionysius , & ceteri deinceps . Est autem prorsus incredibile , quod inter tercentos , & ultra , Episcopos , qui juxta Socratem , & Sozomenum ex Occidente , & nonnullos ex Oriente , qui ad Concilium , jussu Constantii convenerant , antiquior omnibus , fuerit Eusebius , qui de cætero Sedem Episcopalem non inierat , nisi quatuor ante annos circiter , nempe circa annum CCCL. Illud est & hic diligenter advertendum , quod Dionysius recenter ordinatus , & qui propterea debuit procul dubio fuisse ordinatione junior pluribus Episcopis , ibi præsentibus , non post multos , sed immediatè post Eusebium subscripsit , & quidem ante Legatos Apostolicos . Ex quo evidenter colligitur , quod ibidem , nullatenus servata fuit prioritas ,

tas, & posterioritas ordinationis, sed certissimè prærogativa sedis. Ideo autem Dionysius ante reliquos, sed post D. Eusebium, subscripsit, quia Concilium habebatur in propria Ecclesia. Is enim mos erat priscis illis temporibus, uti adnotatum habes supra, & in nostra Dissertatione, usque ab ætate Apostolorum, ut Episcopus Ecclesiæ, ubi Concilium celebrabatur, nulla habita tione seu sedis prærogativæ, seu antiquioris ordinationis, primus omnium subscriberet post Metropolitani. Quare gratuitam evasionem a nostro Dissertatore excogitatam, reiiciunt docti Mediolanenses frequenter, ingenuè profitentes, *quod licet* (sunt verba Caroli à Basilica Petri, Episcopi Novariensis de Metrop. Mediol. num. 8.) *ætate, vel etiam sanctitate potuerit Eusebius dici Dionysii Pater; non ideo tamen erat, cur primum postularet in Synodo, subscribendi locum.* Adde quod in quæstione, quam Mediolanenses habent de prærogativa sedis, cum Ravennatibus, censent hos causa cadere, eo quod in Concilio Romano sub Symmacho Papa, primus reperitur subscripsisse *Laurentius*, Archiepiscopus Mediolanensis, & post eum *Petrus* Archiepiscopus Ravennas, sicuti videre est apud Puricell. sup. num. 45. & 46., ubi hic Auctor ait locum sessionis, & subscriptionis in Conciliis, esse argumentum ad dignoscendum prærogativam sedis. Pro qua sententia, laudat Gratianum can. Concilia dist. 17.; quo in loco Gratianus

agens de mox relata Synodo sub Symmacho Papa , habet : *hoc quoque notandum est , quod in hoc Concilio , & in alia synodo Simmachi Papa , ante Ravennatem Episcopum , Mediolanensis subscripsisse , & respondisse legitur ; ex quo sedis prerogativam , ante eum habere colligitur .* Videtur itaque undequaque innegabile prioritatem subscriptionis datam Eusebio in Concilio Mediolanensi , adscribendam esse non antiquioritati Episcopalis ordinationis , sed potioritati sedis Vercellensis , ut pote Metropolitanæ .

Saltat extra Chorum noster Differtator , dum nobis fol. 91. obijcit ea , quæ diximus in Elencho Episcoporum Vercellensium de S. Æmiliano primo , quem conjectavimus ex Synodo Romana sub Symmacho , anno DI. , ubi sextus subscripsisse legitur , jam plures in Episcopatu , transegisse annos , eo quod ex ordine subscriptionis , antiquior LXXV. Episcopis ibidem præsentibus depræhendatur . Nam in ea Synodo non agebatur de Sessione Metropolitanæ in sua Provincia , sed de loco , quem occupavit Æmilianus , Episcopus dumtaxat , in Concilio celebrato extra propriam Dioecesim , præside ipfomet Summo Pontifice . Hoc enim casu verum est , quod asserit Baronius ad annum CDLXV. , quo habitum est Concilium , Romanum sub Hilario Papa ; ubi rationem reddit , quare eidem primus omnium subscripserit D. Maximus Taurinensis , quia scilicet , hic antiquitate ordi-

natio-

nationis , cæteros præcellebat . Idem definitum legimus in Concilio Bracarenfi de anno DCLX. can. vi. , ibi : *placuit , ut conservato Metropolitani Episcopi Primatu , ceteri Episcoporum , secundum suæ ordinationis tempus , alius alii sedendi deferat locum .*

Demum fol 89. arguit Eusebium non fuisse Metropolitanum , quia hanc suam Dignitatem non proposuit , quando in Concilio , agebatur de primo subscriptionis loco : *Si S. Eusebius , inquit , Metropolita gradu fulgebat , quare hac invincibili ratione non se munit ? Quare extulit prerogativam Patris , & Senioris ? Quia longæva ætatis , & sedis jamdiu habitæ , & magisterii erga D. Dionysium præstantia præstitit . Quare causam suam non instruit (ita) validissimo argumento , ex Dignitate Metropolitana assumpto ? Quia hocce munere non perfungebatur .* Idem repetit fol 90. . Hic , ut vides , litem grammaticalem , & puerilem de puro nomine , instituit . Vult , quod Eusebius Metropolitanus non fuerit , quia hoc se præciso nomine *Metropolitani* non appellat . Ast quisnam est adeo rudis , & peregrinus in Historia Ecclesiastica , ut ignoret priscis temporibus , Metropolitanos , non se alio nomine , quam Episcopi , Patris , & Senioris indigitasse : Nullumque Metropolitam , hoc nomen usurpasse ante sæculum VI. , uti habet Vir eruditissimus , Cajetanus Cenni de antiquit. Eccl. Occid. dissert. 3. cap. 7. num. 23. ? Episcopum , senem , & Patrem , se di-

xit Eusebius, juxta illorum temporum morem . Nonne *senes* , apud Aphros , appellabantur , qui Ecclesiasticam Provinciam administrabant , sicut Differtator ex docto Mamachio , profitetur ? Nos de nomine , nihil curamus , & nullus doctus curaverit . Satis est , quod ex gestis , & actionibus , evincamus Eusebium fuisse Metropolitanum ; hoc vel illud tandem nomen usurpaverit . Si vis ; Eusebium , Patrem , & Senioremem appello ; hoc tamen nomine Metropolitanicam dignitatem designari , ejus gesta declarant , & manifestant . D. Ambrosium fuisse Metropolitanum , nemo dubitaverit , nunquam tamen se Metropolitanum inscripsit . Carolus à Basilica Petri , Episcopus Novariensis , in citato Opusc. de Metrop. Mediol. a num. 9. pluribus invictè probat Metropolitanicum Primatum D. Ambrosii , non à nomine , sed ab officio Ecclesiis præstito , ab Episcopis ad Ecclesias missis , ab ordinationibus Episcoporum , & ab ipsismet, quæ nos supra adduximus ad demonstrandum Primatum D. Eusebii .

PROPOSITIO NONA

Ecclesia Vercellensis , Primatu jam potiebatur , cum D. Eusebius , Episcopatum iniit . Dissertator , non eruditè impugnando , sed obtrectando , id negat .

Primatum Ecclesiæ Vercellensis , ante adventum Eusebii , concordī sententia tradunt D. Antoninus , Mombrītius , & alii Scriptores Vitæ D. Eusebii , communiter . Eum quoque expressis verbis pandit Vita MS. edita ab Ughello ex Monasterio Nonantulano , & ea quæ MS. asservatur in Archivio nostro , ibi : *eodem tempore , Vercellis Civitas Liguriarum , Primatum inter ceteras Urbes retinebat ; quem postea Primatum , Mediolanum obtinuit . Sacratu autem B. Eusebius Pontificali stola a Julio Summo Pontifice , ad destruendam memoratam hæresim , Vercellas dirigitur .* Noster Dissertator dicit primo fol. 94. Primatum Civilem , nunquam fuisse Vercellis , sed Mediolani . Idque probat auctoritate Athanasii . Aerem verberat . Nullibi diximus Primatum Civilem fuisse Vercellis . Dicit secundò fol. 95. Primatum Ecclesiasticum , neque fuisse Vercellis , quia , ait ,

Primatus Ecclesiasticus viguit apud primarias Urbes , in quibus Dignitas Civilis Metropolitica , constituebatur . Non semper ita practicum fuisse , liquidò constat tum ex iis , quæ adduximus supra & in Dissertatione nostra ; tum ex testimonio Gelasii Papæ . Si enim antiquis temporibus , Metropolis Ecclesiastica , semper stetit penes Metropoles Civiles , certum est auctore nostro Dissertatore , quod una alteram infert iis in Regionibus , ubi Ecclesiam constitutam esse constat . Hoc autem ridiculum esse dicit Gelasius Papa , scribens ad Episcopos Dardaniæ , citatus ab ipso , fol. 70. Assertum suum probare contendit exemplo a se allato de Urbe Arelatenfi . Ipsum deceptum esse in testimonio , quod hac de re affert , imo eo oppositum demonstrari , ostendimus supra . Dicit tertio Primatum Ecclesiasticum non fuisse Vercellis , quia Auctores à nobis citati , Urbi , non Ecclesiæ , Primatum attribuunt . Hic denuò litem puerilem de nomine instituit . Quis nescit Ecclesias sæpè , suarum Urbium nomine nuncupari ? Quis me arguat , si appellem Sanctos Apostolos Petrum , & Paulum , Romæ Principes &c. : & dicam Romam nunc temporis , esse totius Orbis Metropolis ? Et quis est , qui me ita dicentem non intelligat loqui de Principatu , & Metropoli Ecclesiastica , non Civili ? D. Athanasius , & ipse translato appellat Paulinum , & Dionysium Metropolitanos ; non quod tales reve-
ra

ra essent , sed quia erant Episcopi Metro-
 poleon Civiliū . Quartum non vocat in du-
 bium , antiquitatem , & auctoritatem Vitæ
 MS. editæ ab Ughello ; sed me graviter re-
 præhendit , quod in Dissertatione mea , his
 utar verbis : *Auctor præfata Vitæ , plura quæ*
ibi narrat , accepit à Scriptoribus coævis ,
vel ferè , inter quos est D. Ambrosius (si
tamen hic ab illo non accepit) cujus senten-
tias , imò & verba , non semel usurpat .
 Eum audiamus : *Non arripio ,* inquit fol.
 95. , *antiquitatem Codicis Nonantulani . Sed*
in dubium evocare nequeo , an præfatus Au-
ctor ab Ambrosio sumpserit , an Ambrosius
ab eo , sententiam imò & verba acceperit .
Turpe dictu , fadum auditu . Pudet me de
Ambrosio hac cogitare . Non ad hanc angu-
stiam adducta est serviliter eloquentia D. Am-
brosii , nempe alterius Scriptoris , verba usur-
pare . Huic servituti addictum dicere D. Am-
brosium , idem est ac auream ejus eloquen-
tiam imminuere , turpique labe inficere .
 Papæ ! Severa fronte , virgam agit . Væ
 mihi si dixissem non solum Sanctos Patres
 suis operibus quandoque inseruisse nonnullas
 sententias Auctorum etiam prophanorum , sed
 ipsam quoque Scripturam Sanctam , aliquando
 usurpare , non solum sententias , sed etiam
 verba Scriptorum ethnicorum . Væ mihi in-
 quam si id dixissem . Et tamen certum est
 rem ita se habere ; quin id vel minimum
 deroget aut doctrinæ Patrum , aut Sancti-
 tati

tati Scripturæ . Ego sane & ipse opinor Auctorem illum à D. Ambrosio accepisse . Sed si Auctor hujusmodi esset antiquior Ambrosio , qua in re nihil certi definiri potest , indubium evaderet D. Ambrosium ab eo sumpsisse . Subdit Dissertator fol. 96. Auctorem illum , iis quæ habet de Primatu Vercellarum , detraxisse gloriæ Sancti Doctoris : *Firmiter constituo , ait , præfatum Scriptorem, Ambrosii sententias , expressiones , dicendique formam sumpsisse . Hoc ad laudem , & famam ejus ducit . Verum gloriæ detraxit malum consilium addendi sine causa , ea , quæ de Primatu Vercellarum fingit , ac comminiscitur ; dum D. Ambrosius ne unum quidem verbum de Primatu agit . Præclaram adnotationem illustrat urgendo : Revolvat quisque manu , diurna , nocturnaque , omnia D. Ambrosii opera , ac si in quendam locum inciderit , ubi Vercellarum Primatum extollat (ita) Canonico fascēs submittam . Et hoc lepidissimum est . D. Ambrosius de Primatu Vercellarum , nihil habet : ergo Auctor præfatæ Vitæ MS. , detrahitis gloriæ Sancti Doctoris , dum hujusmodi Primatum affirmat ? Quis ad festivum argumentandi genus non rideat ? Ecce pariter non dicit detractum gloriæ ipsius S. Doctoris , dum Auctor refert Eusebium ordinatum a Julio Romano Pontifice , scripsisse in exilio Epistolas ad Vercellenses , & Mediolanenses , interfuisse Concilio Alexandrino , & alia quædam , de quibus altum silentium ,*

apud

apud Ambrosium ? Sed aliquid condonandum est pugnacioribus ingeniis . Aliquando enim nimius pugnandi ardor , visum , & consilium eripit . D. Ambrosius pauca admodum de D. Eusebio loquitur , eaque nec omnia suæ historiæ inferuit Auctor ille , sed nonnullas tantum sententias . Reliqua verò ab aliis fontibus hausit , ut ipse met protestatur . Antequam hinc discedamus , unum adhuc verbum . Dissertator hic Primatum Vercellensem ad commenta rejicit , quin aliquid addat , quod illum aut convellat , aut in dubium revocet , solidis de cætero firmatum argumentis . Sufficit ne quod ipse dicat ? Nequaquam . D. Ambrosium , patronum advocat , qui *ne verbum quidem unum de Primatu Vercellarum agit* : Ideo ne hujusmodi Primatus , commentitius est pronuntiandus ? Ita plane , ipso auctore : Et hæc argumentandi ratio , lepida est ! quam festivis plausibus excipiat lector :

Demum auctoritatem D. Antonini , Vincentii , Jacobi de Voragine , qui de Primatu Vercellensi , testantur , flocci habendam pronuntiat , nosque admonet ne eorum fidem , inconsultò sequamur : *Auctor Fileppo Sum*, ait cit. fol. 96. , *ne Vincentii Belluacensis , Jacobi de Voragine , Petri de Natalibus* (hisce adnumerat infra S. Antonium) *ac similium Collectorum ductui , inconsultò se credat , eorumque fidei , eum Sacramento adactum nolo . Apud Criticos , maxima auctoritate non pollent . Non negarim hos Auctores , in aliquibus , præci-*

puè

puè in referendis miraculis , non esse fidei locupletissimæ . Quid inde ? Omnia ne , quæ ab ipsis referuntur , sunt ideo falsa pronuntianda ? Absit . Non pauca Opera Sanctorum Patrum , suis nævis non carent ; sunt ne ideò indistinctè rejicienda ? Non est æqui Censoris , sed intemperantis , ob id , quod in Scriptoribus , unum , aut alterum , falsitatem redoleat , omnia quæ dicunt , simul , absque delectu , & examine , falsitatis damnare . Bonus Criticus , delectum prudentem ubique habet : aurum à scoria secernit : omnia probat , & excutit : ac denique ea accipit , vel recusat , quæ juxta regulas , vera , aut falsa apparent . Sic nos edocet optimus Criticus , Melchior Canus , cujus verba ad hanc rem facientia , noster Dissertator refert fol. 45. Quod D. Antoninus , Jacobus de Voragine , & Vincentius , non omnia probatissima , suis scriptis inseruerint , verissimum est ; sed verissimum pariter , quod in multis veraces admodum sunt . Quare iniquè agat noster Dissertator , & contra regulas bonæ Critices , si testimonium horum Auctorum de Primatu Ecclesiæ Vercellensis , nec libratum nec expensum , præcisè per hoc , quod in aliis historiæ partibus erraverint , reprobum pronuntiet . Jure agat , si testimonium hujusmodi ad trutinam bonæ Critices revocet , atque diligenter ponderatum , firmis rationibus definiat reprobum esse . Hoc postremum , tantum abest , ut præstet , vel præstiterit , quod
imò

imò contentus se dixisse , dictum suum pro lege statuit . Deest hìc illa *prudencia ad eligendum , & judicandum* , quam idem Canus relatus ab ipso fol. 97. exposcit in Scriptore , ut ei fides habeatur . Nos interea , regulis bonæ Critices inhærentes , testimonium illorum Auctorum , quo ad hoc , recipiendum esse decernimus . Nam quoties Scriptor aliquid narrat , quod ab aliis fide dignis , narratum reperimus , quodque optimis argumentis , aliunde verum probatur ; illud suscipiendum esse , clamant Eruditi omnes , esto Scriptor de cætero , maxima in aliis , auctoritate non polleat . Primatus Ecclesiæ Vercellensis , quem affirmant D. Antoninus , Jacobus de Voragine , Vincentius , aliique , comprobatur testimonio Vitæ MS. D. Eusebii , toties citatæ , Bonin. Mombratii , imò & D. Athanasii , nec non locupletissimè auctoritate Libri Synodici , qui prodiit temporibus Photii ; sed & evidenter ab Actis Concilii Mediolanensis sub Constantio , atque ab actionibus D. Eusebii . His omnibus fidem abroget necesse est , & quidem positivis , validisque argumentis , si velit intrepidas negationes suas , temeritatis , & iniquæ obtreccionis , notæ subtrahere . Quod equidem ne levi quidem calamo , hucusque præstitit .

PROPOSITIO DECIMA.

Dignitas Metropolitica D. Eusebii , demonstratur ab antiquissimis picturis Ecclesiæ , eum Pallio ornatum representantibus . Dissertatoris absurda doctrina , qua tandem comprobatur D. Eusebium fuisse Metropolitanum .

U Sum Pallii ante ætatem D. Gregorii Magni , arguere Dignitatem Metropolitanam , gravibus momentis in nostra Dissertatione probamus . D. Eusebium Pallio decoratum fuisse , absque temeritate negari non potest . Nam vetustissimæ effigies , depictæ usque à sæculo octavo , nobis eum Pallio indutum exhibent . Hinc D. Eusebium , fuisse Metropolitanam , videtur innegabile . Noster Dissertator , ut hanc doctrinam impugnet , nonnulla dicit , quæ ad rem penitus non faciunt . Dicit fol. 97. quosdam Episcopos , deceris causa , Metropolitanos vocatos fuisse , qui Primatus jure , in Provincia carebant . Id probat testimonio Concilii Chalcedonenfis , dicentis : *vivissimus , & piissimus Dominus noster , ad Sanctam Synodum dixit : Ad honorem Sanctæ Martyris Euphemia , & vestra pariter Sanctitatis , Chalcedonensem Civitatem , in qua Sanctæ*

*De Fidei Concilium gestum est, Metropolis privilegia habere sancimus, nomine tantum hanc honorantes, salva videlicet Nicomediensium Civitati, propria Dignitate. Transmitto, quod olim nonnulli Episcopi, decoris causa, fuerint appellati Metropolitæ, absque Primatu. Quid inde? Hoc certissimè ad rem non facit, nisi velit D. Eusebium fuisse Metropolitam nomine tantum; quod tamen nec dicit, nec dicere potest. Dixi transmittito; quia assertionem hanc nullo exemplo, nullaque auctoritate firmat, petita à Sæculo IV.. Verùm ipse dixit. Et hoc sat sit pro omni probatione, & auctoritate. Ad hunc modum, omnia sua hucusque probavit: & eadem ratione eruditissimam Dissertationem Historico Criticam absolvit. Nonne, inquires, assert auctoritatem Concilii Chalcedonensis? Ita planè. Et post allatum textum, urget argumentum me monendo: *Noverit*, ait fol. 95., *Concilium Chalcedonense, anno CDLI. celebratum esse.* Optima, & erudita admonitio, qua, ut probet ea, quæ gesta sunt circa dimidium Sæculi IV., me provocat ad ea quæ gesta sunt circa dimidium Sæculi V.. Hæc mitto, & me confero ad nonnulla adnotanda, relati Concilii textum spectantia, quæ ejus vastam eruditionis copiam, in meridie ponunt. Inquiro itaque ab erudito nostro Critico, quis sit ille *piissimus, & divinisissimus Dominus noster*, qui juxta textum, sancit Chalcedonensem Civitatem*

hæ-

habere privilegia Metropolis , nomine tantùm ? Nam ejus nomen , si non ex quadam ignorantione rerum , quas pertractat , certè ex industria videtur præterire , ut alicui fucum faciat . Pandam ego . Ille *Divinissimus , & piissimus Dominus noster* , est Marcianus Imperator . Nunc iterum ab eo inquirō , num hic honos , tributus à Marciano Imperatore , Civitati Chalcedonenſi , fuerit honor Metropolis Civilis , an verò Ecclesiasticæ ? Profectò dicere non audebit esse honorem Metropolis Ecclesiæ ; quamvis id necessario exposcat argumentum , nam hunc posse tribui ab Imperatore , graviter ipse detestatur supra fol. 69. , ubi contra Hieronymum Rubeum , qui scripsit, honorem Metropoliticum tributum esse Ecclesiæ Mediolanensi , ab Theodosio Imperatore , ita loquitur : *Inspicio* , inquit , *in prefato Casare , præpotentia conatus in jus Romani Pontificis inveclos ; quod ad istius auctoritatem , Metropolitæ productio spectet* . Itaque , utcumque invitis dentibus , dicere compellitur esse honorem Metropolis Civilis , dumtaxat . Et sic , dum imperitè hostem urget , se , non cognitis rebus , quæ in hanc causam pertinent , in transversum agit . Prosequitur , *appellatos fuisse Archiepiscopos , qui Patriarchali potestate , exsoluti fuerunt , imò Archiepiscopos , vocatos fuisse quosdam , qui nullius Metropolis subjectionem habebant , quamvis à Patriarchis penderent* . Quid ad me , & ad hanc quæ-

stio.

stionem? Subdit: *Quid obfuit illos Episcopos, titulo Metropolitæ decoratos, adhuc Pallii insigniis decoratos fuisse?* Quid hæc sibi velint, quoad subiectam materiam, nescio, & nullus perceperit, imò forsan, nec ipse scit, qui dicit. Respondeo tamen. Relatè ad Episcopum Chalcedonensem, obest, quod Marcianus erexit quidem Civitatem Chalcedonensem, in Metropolim Civilem, non tamen Ecclesiam Chalcedonensem, in Metropolim Ecclesiasticam; nisi forte velit, quod ille potuerit unà cum honore Metropolitico Civili, tribuere etiam Civitati, vel Episcopo usum Pallii. Relatè ad reliquos obest, quod ex Historia Ecclesiastica, sicuti probo in Dissertatione mea, constat ante D. Gregorium Magnum, nulli tributum fuisse usum Pallii (unum si excipias Episcopum Ostiensem, cui nonnulli opinantur à Marco Papa, tributum honorem Pallii, ob id, quod ad eum Romani Pontificis consecratio spectat) præterquam solis Metropolitæ, & quidem non omnibus. Noster Criticus istis nihil respondens, confugit more suo, ad id, quod fieri potuit. Nonne jure mihi exclamare licet: O' mirus impugnandi modus? O' vasta eruditionis copia! O' invictum argumentorum pondus! O' mira vis Critices?

Paris eruditionis, & ponderis est responsio, quam affert auctoritati Gregorii Magni: *Gregorius Magnus, inquit, loquitur de Pallio Arelatensis Ecclesiæ, cui auctoritas Metropolitana adnexa fuit*, Identicam, Pater mi Admodum

Reverende, propositionem continet hæc responsio, æquè ridiculam juxta Philosophos, ac illam, qua quis diceret: *Petrus est homo; quia est homo*. Nemo inficitur Pallio Arelatensis Ecclesiæ adnexam fuisse Dignitatem Metropoliticam. Sed nos auctoritate D. Gregorii Magni, hinc invictè probamus in Dissertatione nostra, semper cum Pallio conjunctam fuisse potestatem Metropoliticam. Ad hoc scitè respondere debes: hic est locus tuæ vastæ eruditionis proferendæ. Quod si id non præstas; quodnam quæso, judicium ferendum superest de intrepida illa confidentia, qua statim ab initio altè protestaris, *tibi facillimum accidisse, dicta mea comprimere, atque conterere?*

Denique pro omni impugnatione, hoc speciosum argumentum instaurat: *Ut brevi dicam*, inquit fol. 98., *Episcopus Vercellensis, Purpura Romana donatus est, & si Cardinalium S. R. E. cœtui, non sit semper cooptatus. Ita D. Eusebius, Pallii usum habere potuit, & si Metropolita Dignitatem, ac potestatem non obtineret*. Hic iterum sicut semper, & quidem innixus recentissimis exemplis, & paritatibus, confugis ad id, quod antiquissimis temporibus fieri potuit. Me demum pudere incipit, cum hujusmodi Adversario, longius verba facere. Repeto. Ego ex historia Ecclesiastica, validè probo, usum Pallii ante ævum D. Gregorii Magni, semper conjunctum fuisse cum potestate Metropolitica. Hoc meum assertum, non verbis, & dictarijs, sicut consue-

visti,

visti, sed rationibus, & auctoritatibus, evertere debes; alioquin fiat, & stabit inconcussus, & incolume: tuque garruli obtrectatoris, apud doctos notam non effugies.

Hiscæ ita strennè, noster Dissertator, feliciterque expletis, tandem doctissimis suis animadversionibus, coronidem imponit, & contendit D. Eusebium non habuisse usum Pallii. Rationes, quas affert, sunt pares reliquis. Prima hæc est: *Canonici*, inquit fol. 99., *armis instructus, ac telus, secum pugno. Ecclesia Mediolanensis, Primatum Metropolitæ accepit, quem antea Vercellensis habuit; accepit gradum cum omnibus juribus, privilegiis, ac ornamentis, quibus D. Ambrosius decoraretur. Atqui D. Ambrosius, usum Pallii non habebat: ergò nec D. Eusebius hæc insignia obtinuit.* Somnium somniat, & pro vero venditat. Primam partem propositionis Majoris, nos veram affirmamus ex Vita MS. D. Eusebii: Secundam verò, quæ est tota basis argumenti, ipse comminiscitur. Nam eam nec nos, nec ullus unquam docuit. Vidimus supra, quod usque ad tempora D. Gregorii Magni, Pallium tribui consuevit solis Metropolitæ, sed non omnibus. D. Ambrosius habuit Dignitatem Metropoliticam, sed destitutam ornamento Pallii; quod tandem Ecclesiæ Mediolanensi concessum est ab eodem D. Gregorio Magno. Nego itaque constanter eandem secundam partem Majoris, quam ipse gratis obtrudit, quamque nec unquam probabit, nec probare poterit,

cum nusquam nos quid simile dixerimus, ea-
que nullo pacto ex prima, sequatur. Exin-
de concessa Minori, nego consequentiam.

Levitatem argumenti, fortassis & ipse no-
vit. Nam eidem parum fidens, postremos suæ
eruditionis exerit conatus, ac solita destruendi
usus licentia, vntustissimas illas effigies, tan-
quam commenta exprimentes, damnat, &
reijcit. *Quo falsitatis*, inquit cit. fol. 99.,
suspicioni locum, & occasionem præbent, illa
vetustissima effigies, quæ olim D. Eusebium exhi-
buerunt Pallio ornatum. Conspicio innumeras,
ac antiquissimas imagines, quæ D. Ambrosium,
Pallio insignitum representant. Hæ falsitatem
redolent, & fabulas venditant. Constantius Ar-
chiepiscopus Mediolanensis enim ex probatis Ca-
nonici, primus fuit, qui avo sexto, hac
gratia claruit. Hæc quæ de D. Ambrosio pro-
deunt, de D. Eusebio pariter, ac opportunè
concidunt. Hominum pietas, sæculorum rudi-
tas, Piclorum licentia, varias, ac frequentes
fabellas excogitaverunt, adstruxerunt, & pen-
nicillis crediderunt. Nec his contentus, ulte-
rius procedit, & eo usque, ut Bonhomio,
qui de iisdem effigiebus, testimonium fert,
fidem abrogare non vereatur: Fileppus, in-
quit fol. 100., secum pugnat, nunc sumens,
ac extollens, ut gravissimum, testimonium Bo-
nhomii, in cujus caput, præceps irruit eo
loco, quæ ille statuit D. Eusebium, primum
Episcopum Vercellensem extitisse, quemque ut
commenti enormis, & putidi conflatorem de-
nun-

nuntiat . *Mibi præbet locum habendi hic , ejus dictis eandem fidem , qua alibi ejus auctoritatem excepit .* De cætero effigies illæ non videntur citra dementissimam temeritatem posse , de impostura infimulari . De iisdem enim locupletissimè testantur de visu , Jo. Franciscus Bonhomius , Jo: Stephanus Ferrer. , qui eas refert ad sæculum VIII. , & Canonicus Jo. Baptista Modena . Nos alibi Bonhomii auctoritatem rejecimus , opinionemque ab ipso recenter invec̃tam contra fidem totius antiquitatis , veluti commentitiam , ac enormem , putidumque errorem , sapientem , flocci faciendam diximus . Hujus nostri judicij , gravia attulimus momenta . Hic ejus testimonio utimur , quia de visu locupletissimè testatur ; nec contra eum , quo ad hoc , urgent probationes eo loco à nobis allatæ . Noster Dissertator e contra , ex impugnatore , Sycophanta , quasi Bonhomius ex fraude , & mendacio testaretur se vidisse , quæ non vidit , temerè ejus auctoritatem hic aversatur ; quin ullam ne levem quidem , cur de Viro probo , tam atrociter opinetur , rationem subijciat . Parcit Ferrerio , & Modenæ , sed & hos , ipso auctore , turpiter mentitos necesse est , cum & ipsi idem , quod Bonhomius , de visu testentur . Temerario ausui , quis doctus non irascatur ? Sed hujus generis Critico , quid tandem præscribere potest ?

Expendamus jam si placet , argumentum , quod conficit ab effigiebus D. Ambrosii . As-

ferit, ut paulò ante vidimus, innumeras effigies, easque antiquissimas, D. Ambrosium repræsentare Pallio indutum, qui tamen hoc ornamento reapse, insignitus non fuit. Idem judicium ferendum censet de effigiibus, quæ olim D. Eusebium, Pallio pariter ornatum exprimebant. Inquiro statim, unde nam habeat, quod idem judicium ferendum sit? Nam ex effigiibus D. Ambrosii, hoc tantum inferri potest, quod *fieri potuerit*, ut idem quod in illis, acciderit pariter in effigiibus D. Eusebii. Id enim exploratum esse quis dixerit? Judicium autem ferre, & pro vero pronuntiare, id quod, *tantummodo fieri potuit*, certissimè non cohæret Regulis seu bonæ argumentationis, seu bonæ critices. Quare aut aliquam, hujusmodi judicii rationem afferat, aut æquis excipiat auribus, se hic, sicut & alibi semper, non rationibus, sed inanibus verbis contendere.

Verum enim verò doctrinam hanc, qua certè nulla ad intentum nostrum accomodatior, æqui bonique facimus; & ab ipso inquirimus, cur hominum pietas, sæculorum ruditas, & pictorum licentia, Pallium non indulserit, vetustis effigiibus, antiquorum Præfulum, aliarum Ecclesiarum Provinciæ Mediolanensis, puta D. Gaudentii Novariensis, D. Philastrij Brixienfis, D. Exuperantii Dertthonensis &c.? Ulterius inquiri, cur insigniis Archiepiscoporum Mediolanensium, post D. Ambrosium, additum conspiciatur in Italia Sacra

Ab-

Abbatis Ughelli , Pallium ; nullatenus verò insignis Episcoporum , qui D. Ambrosium in Cathedra Mediolanensi , præcesserunt , & Episcoporum aliarum Ecclesiarum ejusdem Provinciæ ? Pari jure inquiri , cur Pictores effigiebus S. Marthæ , liliū addiderint , & nequaquam effigiebus S. Mariæ Magdalenæ ? Nun & hic locum habuit hominum pietas , sæculorum ruditas , & pictorum licentia ? Inquiri demum , cur D. Petrus Apostolorum Princeps , depictus repræsentetur claves præ manibus gestans , D. Paulus gladium portans ? Cur Episcopi primi ævi pingantur , caput infula redimiti &c. ; cum nec D. Petrus claves , nec D. Paulus gladium porterit , nec mitra primo ævo , in usu fuerit ? Hæc & alia his similia , sunt ne ascribenda Pictorum licentiæ , qui varias , & frequentes fabellas excogitarint , & pennicillis crediderint ? Consultissima arte , hæc addita fuisse , ut hisce , veluti hieroglyphicis literis , pictura significaret , quæ fuerint munia , quæ dignitates , quæ virtutes , quæ martiria &c. , quibus Sancti claruere ; omnes norunt . Sic claves significant potestatem D. Petro , a Christo Domino collatam : gladius passionem à D. Paulo , pro Christo toleratam : mitra munus Episcopale : & Pallium , Dignitatem Metropolitanam , quam non aliter Pictores denotare consueverunt . Quamobrem sicuti non D. Maria Magdalena , sed D. Martha ejus soror , lilio insignis depingitur , quia hæc

non

non illa , virginitate claruit ; sic non D. Gaudentius , non D. Philastrius , non D. Exuperantius , sed D. Ambrosius , tum in antiquis Tabulis , tum in Italia Sacra Abbatibus Ughelli , Pallio indutus conspicitur , ut scilicet hoc signo , Dignitatis Metropoliticae expressivo , indicaretur D. Ambrosius Metropolitae , & ab aliis non Metropolitae secerneretur . Quis neget inde , Pallio , quo ornatæ conspiciebantur antiquissimæ effigies D. Eusebii , designari veluti signo hieroglyphico , & naturaliter expressivo , ejus Metropolitanam Dignitatem ? Noster Dissertator equidem , id non negabit . Nam eo auctore fol. 99. , quo ad hanc rem , *qua de D. Ambrosio prodeunt , de D. Eusebio pariter , ac opportunè concidunt* . Quid igitur obstrepit contra Metropolitanam Dignitatem Eusebii , quam ipse tam clara doctrina asseverat ? Sed id est familiare obloquentibus , ut dum toto nisu per fas , & nefas , alienas invadunt laudes , eas plerunque per imprudentiam confirmant , & augeant . Quod pluries accidisse Dissertatori , seu verius obtrectatori nostro , vidimus supra .

Concludit denique contra nos egregiam scripturam suam fol. 100. his verbis : *si suis genis Fileppus adhuc indulgere ipse velit , & Dignitatem Metropolitica ex (ita) Vercellis , Mediolanum inductam fuisse , adhuc sustineat , saltem D. Eusebium appellet Metropolitam , non Insubria , sed Italia pressè dicta.*

dicta. Nempe solemnī impostura nos carpit , & ea gerras suas absoluit . Nos constanter in nostra Dissertatione , ubique Eusebium appellamus , & ostendimus *Metropolitam Italiae* , *Metropolitam in tota Italica Diœcesi* , non *Metropolitam Insubriæ* . Imposituram suam ipsemet detegit , & pandit fol. 65. in fine , ubi expressis verbis fatetur nos contendere *Liberium Papam* , *fuisse Metropolitam partis Italiae* , *quam Vicarius Urbis regebat* , & *Eusebium fuisse Metropolitam partis* , *quæ absolute Italia appellabatur* . Levitatis equidem , & incohærentiæ ipsum jure arguet , qui legerit nunc restringentem fol. 14. Primatum *Mediolanensem* , ad Galliam Cisalpinam tantummodo , illis verbis : *Gratiis , & privilegiis Pontificiis , Ecclesia Mediolanensis ad gradum Primatus Metropolitici ; in Gallia Cisalpina , tempore Theodosii Caesaris , ac D. Ambrosii , conscendit ; nunc hujusmodi Primatum* , fol. 100. extendentem latissimè , illis verbis : *In Ecclesia Mediolanensi , hac auctoritas maxime enituit tempore D. Ambrosii , quo in Æmiliam , Liguriam , Insubriam , Alpes Cottias , Ratiâs , Venetias , ceterasque finitimas Italia partes , latius se se porrigebat . Sed non est cur , suo pondere ruentem , dejectumque , ulterius urgeamus .*

Intelligat hinc tandem noster Dissertator Historico-Criticus , quamnam sibi Provinciam decreverit , & quam turpiter eam administrarit , atque ut probum Virum decet , ingenuè

genuè fateatur aliquando , quod compertum
 est omnibus , cuncta ritè expendentibus , *se*
non gravem , honestamque censuram (sunt
 verba doctissimi Recentioris) *sed puerilem ,*
& ineptam Satyram , nugis , gerris , & cur-
rilitatibus plenissimam edidisse .

TYPOGRAPHUS³³⁵

Benevolo Lectori S. P.

Cum Auctor ob nimiam distantiam, impressioni adesse non potuerit, quàmplura, Operariorum incuria, irrepperunt menda. Nonnulla hinc correctâ habet. Cætera, quæ non pauca adhuc corrigenda supersunt, tu amicè supplere. Vale.

ERRATA

CORRIGE

Pag. 40. lin. 21. adverso	ex adverso
45. 5. impugnatores	impugnatorem
47. 10. ut hinc, quis-	ut hinc. Quisnam
	nam censeat?
48. 18. officit	efficit
54. 24. & 25. humanæ	huiusmodi
54. penult. fallimus	fulcimus
56. 29. Vercellenfis	Vercellensem
58. 1. & 2. humiliori	huiusmodi
58. 14. Si Petrus	S. Petrus
62. 16. sedicelimam	16. (vel) decimam
	sextam
62. 21. subdit	subdit
65. 16. utconque	utrumque
82. 11. id eo	ideò
93. penultima Civita-	virtutesque
	tesque
94. 6. Urbanis	Urbani,
94. 12. naturali	naturaliter
101. 8. annos	annos?
104. 4. legrit	legerit
108. 2. monumenti	monum.
108. 5. quin tam	quin tamen
108. 13. Bache	Dache.
118. 20. innovat	innuat
124. 4. Ecclesiis	Ecclesiasticis
127. 22. defensens	defendens
127. 2. nostra	nomina

Pag.

ERRATA

Pag. 130. lin. 19. exactum
 137. 23. rectus
 139. 11. comminatio-
 140. 3. urgat
 145. 2. *Metropol.*
 152. 7. dicemus
 154. 2. *Imperatorem*;
 158. 17. collectas
 161. 10. constat
 164. 1. *haberet*
 165. 10. Instituti
 166. 16. gere-
 166. 17. rege-
 168. 22. Metropolita
 169. 7. evadet
 172. 7. Hipponensis
 173. 12. Successorem
 176. 16. *pro*
 181. 11. Tum
 184. 29. novum
 187. 9. Eusebij
 189. 15. dubitet
 190. 2. quoeaque
 191. 11. minus
 197. 20. aut nullus est
 199. 28. occupavit ,
 similiter
 205. ult. ex fractis ossibus
 208. 3. antiquissimo
 210. 13. *suam*
 210. 20. qui ad Concilium
 210. 14. subscribenda
 formula
 216. 27. Metropolis ?
 217. 2. Quartum non
 218. 20. *extollat*
 219. 19. lepida est ! quam

CORRIGE

relatum
 recens
 continuatio-
 urgeat
Metropolis
 dicamus
Imperatorem
 collatas
 constet
 haberet
 Instituti
 rege-
 gere-
 a Metropolita
 evadat
 Hipponensi
 Successoris
 pro
 Tam
 novam
 Eusebij esse
 neget
 quodque
 minus
 quando aut nullus est
 occupavit . Simili-
 ter
 ea fractis opibus
 antiquissima
tuam
 ad Concilium
 subscribendo for-
 mulæ
 Metropolim ?
 Quarto , non
extollet
 lepida est , quam

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA

3 0112 102153886